T. C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE JAPONCADA ZAMAN ÇEKİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Yuiko Umemoto

2501010548

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Musa Duman

İstanbul 2005

ÖZ

Bu tezin amacı günümüzdeki Japonca ile Türkiye Türkçesinin Fiil çekimini karşılaştırarak iki dili arasında bulunan ortak ve farklı noktaları çıkarmaktır.

Bunun için öncelik iki dilin fiil ve çekim özelliklerine tanındı. Birinci bölümde, Türkiye Türkçesinin fiil kavramı, çeşitleri, çekim şekli ve unsurları belirtildi. İkinci bölümde de aynı şeyler Japonca için yapıldı. Yani, fiil kavramı, çeşitleri, çekim şekli ve unsurları… Japonca fiil ve çekim özelliklerini belirtirken, Japonca gramer görüşlerine değinilmenin yanı sıra Türkçeyle karşılaştırmayı kolaylaştırmak için Türkçe gramer terimleriyle açıklamaya çalıştık. Üçüncü bölümde, Türkiye Türkçesiyle yazılan romanlardan alınan örnekler üzerinde inceleme yapıldı. Türkçe çekim şekillerine göre konulan başlıklar altındaki örnekler Japonca karşılığı verilerek iki dil arasında karşılaştırma yapıldı.

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to clarify the common feature and the different point between the present Turkish and Japanese languages by comparing the use of the verb and declension.

So, priority is given to the characteristic features of the verb and declension in both languages. The concept and the variety of the Turkish verbs, the figures and elements of Turkish verbal declension, were clarified at first Chapter. At second chapter, same features ware examined for Japanese, verbal concept, varieties, declension, elements… When the verbs and declension of Japanese were clarified, especially we tried to explain by using a Turkish grammatical terms for making to enable the comparison of both languages. At third chapter, the comparative study between both languages was done as the appropriate Japanese was given to the Turkish examples that was collected from the novels written by Turkish.

ÖNSÖZ

Türkçe öğrenmeye başladığımdan beri, Japonca ile olan benzerliği dikkatimi çekiyordu, daha doğrusu benzerliği beni çekiyordu. İki dili arasında karşılaştırma yapabilmeyi her zaman isterdim. Yüksek lisans programında aldığım derste görülen Türkçe fiillerin özelliği, Japonca ile karşılaştırma yapmam için en uygun konu olarak fiil çekimlerini seçmeye yöneltti.

Tezin Giriş bölümünde, Japoncanın kaynağı hakkında şimdiye kadar yapılan araştırmalara bakıldı. Bu konuda ilk ciddi araştırmalar, Altay diller grubuyla karşılaştırılarak başlamıştı. Türkiye Türkçesinde içeren Altay diller grubuyla Japoncanın akrabalığı, yapılan araştırmalara rağmen, bir kaç sebepten dolayı tespit edilememiştir, onun için Japonya'da şimdiye kadar yapılan Altay Dilleri dışındaki dillerle olan araştırmalara da değendik.

Birinci bölümde Türkçe fiil özelliği ve çekim unsurlarını, ikinci bölümde Japoncanın fiil özelliği ve çekim unsurlarını belirtmeye çalıştık. Türkçe gramerini Türkiye'de, Japonca gramerini Japonya'da araştıran uzmanların görüşlerini alarak belirtmeye çalıştık. Japonya'da Türkçe gramer terimlerinin karşılığı olan Japonca terimler, henüz tam olarak oturmuş değildir. Türkçede ise, Japonca gramerini açıklamak için kullanılan terimlerin tam karşılığı henüz verilememiştir. Bu nedenle benim için en güç olan nokta, Japonca gramerini Türkçede açıklamaktı. Japonca gramerinde kullanılan terimlere, gerektiği yerlerde Japoncanın karşılığı olarak yakın anlam taşıyan Türkçe terimlerden birini seçerek açıklamaya çalıştım. Bazen de kullanılan terimlerin içerdiği kavram belirtildi. Birinci ve ikinci bölümde belirtilen fiil ve çekim özellikleri, üçüncü bölümde karşılaştırılarak incelendi. Türkçe ve Japonca arasında her ne kadar benzer noktalar varsa da, farklı noktalar da o kadar bulunur. Onun için, inceleme yaparken temel olarak Türkçe zaman çekimini seçtik, ve her zaman çekim başlığı altında Türkçe metinlerinden alınan cümle örneklerine Japonca karşılığını vererek inceledik. Sonuçta incelemede görülen ortak ve farklı noktalar belirtilmiştir.

Japonca ve Türkçe arasındaki şimdiye kadar yapılan araştırmaların, yeterli sayıda olduğu söylenemez. Her yönde araştırma açığı bulunuyor. Bu tezde bir karşılaştırma yaparak, fiil çekimi konusunda dilimizde bulunan özellikleri görmeye çalıştık, ancak yeterli olduğunu söyleyemem. Daha bir çok kişinin, iki dil arasındaki farklı konularda derin araştırma yapmasını umuyorum.

Yüksek Lisans program boyunca, Türkçe bilgimin çok eksik olmasına rağmen beni tez yazmama kadar getiren sabırlı hocalarım Prof. Dr. Mustafa Özkan ile Prof. Dr. Muhammet Yelten'e ve tezi yazmamda yönlendirme yapan danışman hocam Doç. Dr. Musa Duman'a son derece minnettarım. Ayrıca, tez yazarken, Japonca gramer kitaplarını bana vererek yardımcı olan Mustafa Balkar beye, ve Türkçe yazımın düzeltmesinde yardımcı olan Nurettin Bilgin, Sibel Akçay, Hülya Erenışık'a, teze şekil vermesinde yardımcı olan Araş. Gör. Feryal Korkmaz'a ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

İstanbul 2005

Yuiko Umemoto

İÇİNDEKİLER

ÖZ……iii
ABSTRACT……iii
ÖNSÖZ……iv
İÇİNDEKİLER……vi
TABLOLAR……..xiv
KISALTMALAR……xv
GİRİŞ……1
BİRİNCİ BÖLÜM
Türkiye Türkçesinde Fiil Çekimi……...11
1.1. Türkçede Fiiller……....11
1.2. Türkiye Türkçesinde Fiil Çeşitleri…….....12
1.2.1. Yapıları Bakımından Fiiller……...…12
1.2.1.1. Basit Fiiller……12
1.2.1.2. Türemiş Fiiller……...12
1.2.1.3. Birleşik Fiiller……12
1.2.2. Görevleri Bakımından Fiil Çeşitleri……..12
1.2.2.1. Asıl Fiiller……..12
1.2.2.2. Yardımcı Fiiller……...12
1.2.3. İçeriklerine Göre Fiil Çeşitleri……..13
1.2.3.1. Oluş Fiilleri……13
1.2.3.2. Kılış Fiilleri……13
1.2.3.3. Durum Fiilleri……13
1.2.4. Kullanışları Bakımından Fiiller……14
1.2.4.1. Çekimli Fiiller……14
1.2.4.2. Yatık Fiiller……14
1.2.4.2.1. İsim Fiiller……14
1.2.4.2.2. Sıfat Fiiller……15
1.2.4.2.3. Zarf Fiiller……17
1.2.5. Çatılar Bakımından Fiiller……18

1.2.5.1. Fiil – Nesne Bağlantısı Açısından……19
1.2.5.2. Fiil-Özne Bağlantısı Açısından……19
1.2.5.2.1. Etken Çatı (Yalın Çatı)……20
1.2.5.2.2. Edilgen Çatı……..20
1.2.5.2.3. Dönüşlü Çatı……21
1.2.5.2.4. İşteş Çatı……...21
1.2.5.2.5. Ettirgen Çatı……21
1.3. Türkiye Türkçesinde Fiil Çekimleri……22
1.3.1. Çekimli Fiil Yapan Unsurlar……23
1.3.1.1. Şahıs Ve Sayı……23
1.3.1.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri……23
1.3.1.1.2. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri ……23
1.3.1.1.3. Emir Kipinde Şahıs Ekleri……..24
1.3.1.2. Kip (Şekil, Tarz) Ve Zaman……..24
1.3.2. Kip Ve Zaman İşlevlerini Gören Ekleri……..25
1.3.2.1. Basit Zamanlı Çekim Ekleri……25
1.3.2.1.1. Asıl Zaman Ekleri……25
1.3.2.1.1.1. Geniş Zaman Ekleri……...25
1.3.2.1.1.2. Şimdiki Zaman Ekleri……26
1.3.2.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman Ekleri……27
1.3.2.1.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri……..27
1.3.2.1.1.5. Gelecek Zaman Ekleri……...27
1.3.2.1.2. Tasarlama Kipleri……28
1.3.2.1.2.1. Dilek-Şart Kipi……...28
1.3.2.1.2.2. İstek Kipi……29
1.3.2.1.2.3. Emir Kipi……29
1.3.2.1.2.4. Gereklilik Kipi……30
1.3.2.2. Birleşik Kipli Çekim Ekleri……30
1.3.2.2.1. Hikayeleri……...31
1.3.2.2.1.1. Geniş Zaman Hikayesi……...31
1.3.2.2.1.2. Şimdiki Zaman Hikayesi……32
1.3.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi……..32

1.3.2.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi……32
1.3.2.2.1.5. Gelecek Zamanın Hikayesi…….33
1.3.2.2.1.6. Şartın Hikayesi…….33
1.3.2.2.1.7. İstek Kipinin Hikayesi……33
1.3.2.2.1.8. Gereklilik Kipinin Hikayesi……33
1.3.2.2.2. Rivayetleri……..33
1.3.2.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti…….34
1.3.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti……..34
1.3.2.2.2.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti……34
1.3.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti…….35
1.3.2.2.2.5. Şart Kipinin Rivayeti.…….35
1.3.2.2.2.6. İstek Kipinin Rivayeti…….35
1.3.2.2.2.7. Gereklilik Kipinin Rivayeti…….36
1.3.2.2.3. Şartları……36
1.3.2.2.3.1. Geniş Zamanın Şartı……...36
1.3.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı……36
1.3.2.2.3.3. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı…….36
1.3.2.2.3.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı……..37
1.3.2.2.3.5. Gelecek Zamanın Şartı……...37
1.3.2.2.3.6. Gereklilik Kipinin Şartı……..37
İKİNCİ BÖLÜM
Japoncada Fiil Çekimi……..38
2.1. Japoncada Fiiller……. 38
2.1.1. Japonca Gramerinde Fiil Anlayışı……38
2.1.2. Japonca Fiillerinde Kök Anlayışı……..39
2.2. Japoncada Fiil Çeşitleri……...40
2.2.1. Yapılar Bakımından Fiil Çeşitleri……40
2.2.1.1. Basit Fiiller…….40
2.2.1.2. Türemiş Fiiller……...41
2.2.1.3. Birleşik Fiiller……41
2.2.2. Görevleri Bakımından Fiil Çeşitleri……..41
2.2.2.1. Asıl Fiiller……..41

2.2.2.2. Yardımcı Fiiller……..41
2.2.2.2.1. Kelime Gruplarıyla Birleşen Yardımcı fiil 'Suru'……42
2.2.2.2.2. Zarf Fiil Eki '-te' İle Birleşenler……...42
2.2.3. Kılınış Biçimleri Bakımından Fiiller……43
2.2.3.1. Durum Fiilleri……43
2.2.3.2. Kılış Fiilleri……44
2.2.3.3. Ani Hareket Fiilleri……..44
2.2.3.4. Niteliklerini Anlatan Fiiller……...44
2.2.4. Çatılar Bakımından Fiiller……44
2.2.4.1. Geçişsizlik – Geçişlilik……...44
2.2.4.2. Saygı İfadeli Fiiller……...44
2.2.4.3. Ettirgen Çatı……...45
2.2.4.4. Edilgen Çatı……..46
2.2.4.5. Verme – Alma Çatı……46
2.2.5. Fiil Köklerine Göre Fiiller……48
2.2.5.1. Beş Sesli Fiil……48
2.2.5.2. Tek Sesli Fiil……48
2.2.5.3. İstisnalar……..48
2.3. Japoncada Fiil Çekimleri……48
2.3.1. Yüklemde Şahıs İfadeleri……..49
2.3.1.1. Saygı Veya Mütevazilik İfadeleri İle……49
2.3.1.2. Verme – Alma Çatı İle……50
2.3.1.3. İstek Kip edatı ile……....50
2.3.1.4. Emir Ve Rica Kipinde……51
2.3.1.5. İrade İfade Eden Ek İle……..51
2.3.2. Fiil Çekim Eki, Edatları Ve Kaynaştırma Sesleri……52
2.3.2.1. Japonca Gramerindeki Çekim Anlayışı……..52
2.3.2.2. Fiil Değişmesi Hakkında Bu Tezdeki Görüş……54
2.3.3. Çekim Gerçekleştiren Ek Ve Edatlar……..56
2.3.3.1. Cümle Tarzı……...56
2.3.3.2. Japoncada Zaman İfade Eden Ek Ve Edatları……59
2.3.3.2.1. Japoncada Zaman İfadesi……...59

2.3.3.2.1.1. Geçmiş Zaman Eki '-ta'…….59
2.3.3.2.1.2. Geçmiş Zaman Eki İle İfade Edilmeyen Zamanlar …….60
2.3.3.2.2. Kılınış Bakımından Zaman İfadeleri……..62
2.3.3.2.2.1. Birleşik Fiiller……..62
2.3.3.2.2.2. Fiilden Türemiş Edatlarla……...63
2.3.3.2.2.3. İsimden Türemiş Edatlarla……..65
2.3.3.3. Japonca Çekiminde Kipler……67
2.3.3.3.1. Emir Ve Rica, Yasaklama Ve İzin……...68
2.3.3.3.2. Niyet, Davet Ve İrade…….69
2.3.3.3.3. İstek……70
2.3.3.3.4. Algılama Farkına Göre Bildirme Kipi……...70
2.3.3.3.5. Gereklilik……...72
2.3.3.3.6. Tahmin……..73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Türkçe Ve Japoncanın Zaman Çekimlerinde Karışlaştırması……...74
3.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman (Dolaylı Geçmiş Zaman)…….74
3.1.1. Geçmişteki Hareketinden Sonradan Haberdar Olduğunu Anlatanlar …….75
3.1.2. Bir Hareket Veya Oluşa Sonradan Fark Ettiğini Gösterenler…...76
3.1.3. Geçmişteki Olay, Hareket, Kılış Hakkındaki Tahmini İfade Edenler…….77
3.1.4. Gerçek Zannettiğini İfade Edenler……....78
3.1.5. Hareket Edildikten Sonra Bir Devamlık Olduğunu İfade Edenler …….78
3.1.6. Görünen Geçmiş Zamanı Karşılayanlar……...79
3.2. Görünen Geçmiş Zaman…….79
3.2.1. Konuşanın Gördüğü Geçmişte Olup Biten Olayı Anlatanlar……80
3.2.2. Konuşanın Gördüğü Ve Geçmişte Başlamış Ama Daha Bitmemiş Oluş Ve Kılışı İfade Edenler……...81
3.2.3. Olayın Bitişinden Sonra Etkisi'nin Devam Ettiğini İfade Edenler ……...81

3.2.4. Konuşmacının Gördükleri Ve Başlayıp Bittiği Oluş Veya Kılışının Geçmişte Kaldığını İfade Edenler……..82
3.2.5. Konuşanın Tanık Olmadığı, Ama Gerçek Olduğundan Emin Olanlar……...82
3.3. Geniş Zaman……83
3.3.1. Belirsiz Şimdiki Zamanı İfade Edenler……83
3.3.2. Şimdiki Zamanı İfade Edenler……..84
3.3.3. Gelecek Zamanı Tahminle İfade Edenler……84
3.3.4. Gelecek Zamanı İrade Veya İstekle İfade Edenler……85
3.3.5. Alışkanlığını Anlatanlar……..85
3.3.6. Sürekliliğini İfade Edenler……86
3.3.7. Karakter, Değişmeyecek Gerçekler……...86
3.4. Gelecek Zaman……...87
3.4.1. Tahmin, Olasılarını İçelen Gelecek Zaman……87
3.4.2. İrade Veya İsteklerini İfade Eden Gelecek Zaman……..88
3.4.3. Tasarlama, Niyetini İfade Eden Gelecek Zaman……88
3.4.4. Gerekliliği, Kesinliği İfade Eden Gelecek Zaman……..89
3.4.5. Belirsiz Gelecek Zaman Veya Geniş Zaman İfade Edenler…….89
3.5. Şimdiki Zaman……....90
3.5.1. '-yor' Şimdiki Zaman Eki İle……...90
3.5.2. ' -makta/-mekte' Şimdiki Zaman Eki……...91
3.6. Şimdiki Zaman Hikayesi……93
3.6.1. '-yor' Şimdiki Zaman Eki İle……...93
3.6.1.1. Japoncada '-teita' Edatıyla İfade Edilenler……93
3.6.1.2. Japoncada Anlatım Edat İle Bildirilenler ……..……95
3.6.1.3. Japoncada İstek Kipi İle İfade Edilenler….……...97
3.6.2. İsim Fiilin Bulunma Haliyle Yapılan Şimdiki Zaman Eki İle….97
3.7. Geniş Zaman Hikayesi……99
3.7.1. Geçmişteki Bir Süreli Zamanda Devam Edip Biten Eylemi İfade Edenler……99
3.7.2. Geçmişteki Bir Zamanda Tekrarlanan Eylemi, Veya Alışkanlığını İfade Edenler……100

3.7.3. Geçmişte Tasarlanan Ama Gerçekleşmeyen Eylemi İfade Edenler ……...102
3.8. Gelecek Zaman Hikayesi……..104
3.8.1. Geçmişte Gerçekleşmesi Beklenen Bir Oluş Veya Kılışı Bildirenler……...104
3.8.2. Geçmişte Gerçekleşmesi Tasarlanan Bir Oluş Veya Kılışı Bildirenler……...105
3.8.3. Gerçekleşmemiş İhtimali Bildirenler……..105
3.9. Görülen Geçmiş Zaman Hikayesi……105
3.10. Öğrenilen Geçmiş Zaman Hikayesi……...106
3.10.1. Geçmişte Gerçekleşen Bir Oluş Veya Kılışın Sonucunun Bir Süre Devam Ettiğini İfade Edenler……..107
3.10.2. Bir Kılış, Oluş Veya Durumunun Geçmiş zamanda Başlayıp Bittiğini Ve Tamamen Geçmişte Kaldığını Anlatanlar……..108
3.11. Şimdiki Zaman Rivayeti……109
3.12. Geniş Zaman Rivayeti……110
3.13. Gelecek Zaman Rivayeti……112
3.14. Öğrenilen Geçmiş Zaman Rivayeti ……...112
3.15. İstek Kipi…… .113
3.15.1. Teklik Birinci Şahısın Özne Olan İstek Kipi……113
3.15.2. Çokluk İkinci Şahısın Özne Olan İstek Kipi……114
3.16. Emir Kipi……114
3.16.1. İkinci Şahıs Emir Kipi……..115
3.16.2. Üçüncü Şahıs Emir Kipi……...116
SONUÇ……117
1. Fiil Çekimde Türkçe Ve Japoncanın Ortak Noktaları……117
2. Fiil Çekiminde Türkçe Ve Japoncanın Farklı Noktaları……..118
2.1. Şahıs İfadesi……118
2.2. Zaman İfadesi……...119
2.3. Cümle Tarzı……120
KAYNAKÇA……122
EKLER……..126

Ek1. Talat Tekin, Japonca ve Altay Dilleri girişten……..126
Ek2. Japoncanın yazı dili……132

TABLOLAR

Tablo 1 : Hiragana …….131-132
Tablo 2 : Katakana …….133-134

KISALTMALAR

a.e. : Aynı eser

a.g.e. : Adı geçen eser

Bkz. : Bakınız

bs. : Baskı

s. : Sayfa

t.y. : Basım tarihi yok

v.d. : Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler

v.v. : Vesaire

RNÇ : Reşat Nuri Güntekin, Çalıkuşu

KTE : Kemal Tahir, Esir şehrin insanları

KTEM : Kemal Tahir, Esir şehrin mahpusu

GİRİŞ

Türkçe öğrenmeğe başladığım zaman ilk ilgimi çeken nokta, şimdiki zaman ekiydi. Türkiye Türkçesinde şimdiki zaman eki bilindiği gibi '-yor'dur. Japonca ortak dilinde şimdiki zaman eki -teiru olarak geçer, benim büyüdüğüm yörenin ağzında ise şimdiki zaman '-yoru' şeklinde ifade edilir. Mesela *Ne yiyorsun?* demek için Japonca ortak dilinde *Nanio tabeteiruno?* derlerken bizim yöremizde ise *Nan tabeyorun?* denir. Bu cümlelerinin yapları şöyledir.

1. Türkiye Türkçesi :

Ne	**yi**	**-yor**	**-sun?**
Soru zamiri	fiil kökü	şimdiki zaman eki	tekil 2.şahıs eki

2. Japonca ortak dili :

Nani	**-o**	**tabe**	**-teiru**	**-no?**
Soru zamiri	ilgi hali eki	fiil kökü	şimdiki zaman eki	soru eki

3. Japonca Hiroşima Ağzı :

Nan	**tabe**	**-yoru**	**-n ?**
Soru zamiri	fiil kökü	şimdiki zaman eki	soru eki

Görüldüğü gibi iki dilin cümle yapısı basit cümlelerde hemen hemen aynıdır. Soru zamiri 'ne' ve 'nani / nan ' ise ağzımızdaki Türkçe'ye daha yakın desem de Japonca ortak dilinde kullanılan 'nani' de Türkçedeki 'ne'den çok uzak değil. Söz konusu olan şimdiki zaman eki ise yöremizde kullanılan '-yoru' ve Türkçedeki '-yor' arasında pek fark yoktur. Ancak, şahıs ekleri Japoncada yoktur ve soru cümlelerinde soru zamiri bulunsa da bulunmasa da soru cümlelerinin sonunda mutlaka soru eki bulunmaktadır.

Dili öğrenmeye başlar başlamaz fark edilecek kadar, iki dilin arasında çok sayıda benzerlik bulunmaktadır. İkisi de yapı bakımından Bitişken Dildir. Kelime köklerine çeşitli görev alan ekler getirilerek yeni kelimeler türetilir ya da cümle kurulur. Cümle yüklemi ise ikisi de fiil sonunda bulunmakta, cümle içindeki unsurlar normal cümlede 'Özne - Nesne - Yüklem' dizindedir.

Bu çalışmada, gramer açısında çok sayıda benzer noktaların bulunduğu bu iki dil arasında, cümle kuruşunda önemli rol oynayan fiillerin çekimini ele alarak karşılaştırma yapılmaktadır. Amaç, iki dil arasındaki benzerliği ve benzemezliği ortaya çıkarmaktır.

Menşe açısında, iki dil arasındaki akrabalık, karşılaştırmalı dil bilimi sahasında 19. yüzyıldan beri araştırılmasına rağmen bir sonuca varılamamaktadır. Yapılan araştırmalar hakkında Altay dil araştırmacısı Talat Tekin, 'Japonca ve Altay Dilleri'[1] adlı eserin girişinde kapsamlı bir inceleme yapmıştır. Şimdi burada Japoncanın kaynağı hakkında Japonya'da yapılan araştırmalara göz atarak, Japoncanın nasıl dil olduğunu ve Türkiye Türkçesi ile nasıl bağı olduğunu görmek istiyorum.

Japonya'da bilimsel açıdan Türkçenin de dahil olduğu Altay dilleri ile Japonca arasındaki akrabalığı ciddi şekilde ortaya çıkaran ilk Japon bilgin Katsuji Fujioka olmuştu. 1908deki ''Nihongono içi (Japoncanın konumu)'' adlı konuşmada, o dönemde Japonya'da en çok bilinen yabancı dil olan Almanca ve İngilizce bilginlerinin ortaya attığı, Japoncanın Hint-Avrupa dilleri ile akraba olduğu iddialarına karşı ırk olarak daha yakın olan Doğu'da konuşulan dillerle bulunan ilişkilere önce göz atılması gerektiğini savunmuştu.[2] Ona göre '' Ural-Altay '' dilleriyle Japonca arasında, o zamana kadar Japonca ile alakalı olarak gösterilen başka dillerden daha çok ortak noktalar bulunmaktaydı. Onun görüşünde '' Ural-Altay '' dillerine ait, ve çoğu Japoncada da görülen 14 özellikleri vardı.

1) Sözcük başında iki ünsüzün yan yana gelmemesi
2) Sözcük başında /r/ ünsüzünün bulunmaması
3) Ünlü uyumunun bulunması. Ancak, bunun o zamana kadar yapılan araştırmalara göre Japoncada bulunmadığını ve daha incelenmesi gereken bir konu olduğunu söylemişti.
4) İsimler için belirlilik-belirsizlik edatlarının bulunmaması

---

[1] Talat Tekin, **Japonca ve Altay Dilleri**, Ankara, Doruk Yayınları, 1993
Ek sayfasında, bu eserinin giriş kısmı bulunmaktadır. Orada Japoncanın kaynağı hakkında yapılan araştırmalar tarihçe bahsedilmektedir.

[2] Katsuji Fujioka, **'' Nihongono ichi '', Shigakuzasshi**, Tokyo, Shiigakukenkyukai, 1908, (Haz. Susumu Shiba, v.d., Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu, Oosaka, İzumisensho, 1985), s.66

5) Gramer açısında cinsiyet ayrımının bulunmaması
6) Fiil çekimlerinde bükün yerine bitişkenliğin bulunması
7) Fiil eklerinin çokluğu
8) Adıllarının ''çekimi'', Hint-Avrupa dillerindekinden farklı olup hal eklerinin bulunması
9) Ön takılar yerine sontakıların bulunması
10) ''Sahip olmak'' anlamında bir fiilin bulunmaması ve yerine '---de --- var ' şeklinde bir ifadenin kullanılması
11) Sıfatların karşılaştırma biçimlerinin ayrılma hali eki ile oluşturulması
12) Soru ekinin cümle sonunda bulunması
13) Bağlaçlarının azlığı
14) Kelime sıralamasında belirticilerin belirtilenlerden, nesnenin de eylemden önce gelmesi

Bu konuşmanın sonunda Fujioka, burada gösterilen özelliklerinin diller arasındaki akrabalığı kanıtlamak için yeterli olmadığını, bu görüşünün henüz bir sonuca varmamış ve daha incelenecek olduğunu ve yapılacak tartışmaları beklemek üzere ortaya attığını, de söylemiştir.[3]

Altay dilleri araştırmacısı olan Shiro Hattori, 1948'de yaptığı konuşmada, Fujioka'nın gösterdiği özelliklerin başka dillerde bulunmadığını belirtmese de Japonca ve Altay dilleri arasındaki akrabalığının kanıtı olarak geçerli olmadığını söylemiş, onun için '' Malay-Polinezya'' halk bilimi araştırmacısı Fumikichi Horioka'dan gelen eleştiriye hak vermişti.[4] Fumikichi Horioka, 1), 4), 5), 6), 7), 8), 10), 11), 12), 13), başlıktaki özelliklerin '' Malay-Polinezya'' dillerinde de bulunduğunu ve bu özelliklerinin '' Malay-Polinezya'' dilleriyle Japonca arasındaki akrabalığının kanıtı olduğunu iddia etmişti.[5] Shiro Hattori, bu özelliklerin ''Malay-Polinezya'' dillerinde bulunsa da Fujioka'nın da bahsettiği gibi[6] bu özelliklerin ortak sahibi olan iki dilin aynı soydan geldiğini kanıtlamak için yetmediğini, kalan 2), 3), 9), 14) maddelerdeki özelliklerden

[3] a.e.s.66-81
[4] Shiro Hattori, **Hattori Shiro ronbunsyuu daisankan Altayshogengono kenkyuu III**, Tokyo, Sanseidoo, 1989, s.277
[5] Fumikichi Horioka, **Nihon oyobi Pantaiheiyoo minzokuno kenkyuu**, Toyamabou, 1927, ancak bunu Shiro Hattori'nin eserinden almıştım, a.e., s.277
[6] Fujioka, a.g.e., s.81

dolayı Japonca ve Altay dillerinin aynı soydan gelme ihtimalinin daha yüksek olduğu görüşündeydi. Bu arada Fujioka'nın konuşmasını yaptığı sıralarda Japoncada bulunmadığı zannedilen 3) Ünlü uyumu, ise aradan geçen kırk sene içinde yapılan çalışmalar sonucu çok sınırlı da olsa ünlü uyumunun Eski Japoncada bulunduğu kanıtına varmışlardı.[7]

Shiro Hattori, o zamana kadar Ainu, Aleut, Eskimo dilleri, Çince, Tibetçe Burma dili, Austroasya dilleri, Avstronezya dilleri, Farsça, Yunanca, İrlanda dili gibi Hint-Avrupa dilleri, ya da Baskça ve Sümerce, Meksika Kızılderili dili v.s. gibi çok çeşitli dillerle Japonca arasında akrabalık bulunduğunu iddia eden teorilerin ortaya atıldığını, ancak bu teorilerin dilbilim açısında kanıtlamaya başarılı olamadığını, ve bu dillerle Japonca arasındaki akrabalık olasılığının da çok az olduğunu düşünmüştü.[8] Bu konuda, Japonca uzmanı, Haruhiko Kindaichi'nin de uyardığı gibi sıkça görülen tesadüfen benzeyen kelimeleri karşılaştırarak diller arası ilişkileri çıkarma tuzağına düşülmemesi gerektiği, uzmanlar arasında ortak görüş olmuştu.[9] Hattori, Japonca ile Japonya'nın en güneyde bulunan Okinawa adalarında konuşulan Ryukyuucanın karşılaştırma çalışmasında son derece titiz davranmıştı. Japonca konuşanlarla Ryukyuca konuşanlar beraber konuşmaya kalkışsalar birbirlerini anlayamayacak kadar farklı iki dil konuşurlar. Ancak, Japonca öğrenen Ryukyuca konuşanlar arasında ikisinin benzerliği biliniyordu. Hattori, Japonca ve Ryukyuca arasındaki sözcüksel karşılaştırma sonucu, Japoncadaki 'u, o' seslerini Ryukyucada 'u' sesinin, Japoncanın 'i, e' seslerini ise 'i'sesinin kurallı şekilde karşıladığını, kelimeler üzerindeki vurgularında da farklı ama farklarında kural olduğunu belirtmişti. Bu kurallar isim, sıfat, fiillerin pek çok kelimelerinde geçerlidir. Dahası, sayılarındaki benzerliği, adıllarındaki benzerliği, hal eklerindeki benzerliği, fiil kökü anlayışının inceleme sürecinde meydana çıkarılan fiil çekim kurallarının birbirlerini karşılamaları, v.v. gibi, hem kelime hazinesi, hem gramer kurallarında bulunan benzerliklerini belirterek,

---

[7] Hattori, a.g.e., s.277-278 ,
[8] a.e., s.258
[9] Haruhiko Kindaichi, **Nihongo shinpan (jou),** 25.bs, Tokyo, İwanamishoten, 1985, s. 52

Hattori, böylece Japonca ile Ryukyuca arasındaki akrabalığı kanıtlamış oldu.[10] Ayrıca, iki dil arasındaki akrabalığı kanıtlamak için geçerli sayılabilecek kanıtların neler olduğunu da belirtmiş oldu.

Hattori'ye göre iki dil arasındaki akrabalığı kanıtlamak için, eş anlamlı kelimeler arasında ses farklılığını karşılayacak kuralların bulunması, gramer kurallarındaki benzerliği, sayı veya adıl gibi kelimelerin benzemeleri gerekmektedir.[11] Bu görüş sonra yapılan araştırmalarda da etkin olmuştu.

Japonca ile en yakın dil olarak sıkça gösterilen Korece ile Japonca arasındaki karşılaştırmaların en eskisi, 1717de Hakuseki Arai tarafından yapılan bir denemedir. 19. asırda C. Gutzlaff (1833), L. De Rosny (1864), W.G.Aston (1879) gibi Batılılar, Japonya'da Kurakichi Shiratori, Shozaburoo Kanazawa bu konuda çalışmış, iki dil arasında adılların bir kısmı da dahil benzer kelimeleri ve çok sayıda gramer kuralındaki benzerlikleri toplamışlardı. Bu çalışmalardan bir ara Korece ve Japonca arasındaki akrabalığın kanıtlanmış olduğu iddiaları da ortaya atılmıştı. Ancak, Hattori, bu çalışmalarda eş anlamlı kelimeler arasındaki ses benzerliği ya da ses farkı kurallarının bulunmaması, ve yapılan çalışmalarda ses kurallarının dikkate alınmamasından dolayı, bu iki dil arasındaki akrabalığının yetirince kanıtlanmış sayılamayacağı, ses kurallarının bulunmamasının iki dilin akraba olmadığının kanıtı da olabileceği görüşündeydi.[12]

Hattori'nin titiz görüşü kendisinin uzmanlık alanı olan Altay dilleriyle Japoncayı karşılaştırdığında da devam etmektedir. Hattori'ye göre Altay dilleriyle Japonca arasında görülen yapısal benzerlikler şunlardır.

1) Sözcük başında Ünsüz gruplarının bulunmaması
2) Sözcük başında / r / ünsüzün bulunmaması
3) Ünlü uyumunun bulunması

---

[10] Ryukyuuca üzerinde 19ncu asrında Forcade, B.J.Bettelheim, B.H.Chamberlain gibi Avrupalı bilginler de çalışmıştır. Sonra bu konu üzerinde İzuru Şimura, başta olmak üzere çok sayıda Japonca uzmanlar araştırmışlardı. Çalışmalar sonucu Hattori de belirtmekte olduğu gibi Japonca ve Ryukyuu'ca arasındaki benzerliği ikisi arasındaki ilişkini ortaya koymaya yeterdi. Şimdi ortak teori olarak Ryukyuuca, Japonca ile ayrı dil olmayıp Japoncanın bir lehçe olarak değerlendirilmektedir.

[11] Hattori, a.g.e., s. 260-270

[12] a.e., s. 272-274

4) İki den fazla hecelerden oluşan kelimelerin bolluğu
5) Sontakıların kullanılması. Ön ekinin bulunmaması. Ancak, Japoncada isimden isim yapma eklerinde çok sayıda ön ekin bulunması farklı noktadır.
6) Özne, yüklemden önce gelir, sadece yüklem cümle kurmak için yetebilir.
7) Belirticilerin belirtilenlerden önce gelmesi
8) Nesne veya zarf bağlanan fiilden önce gelmesi
9) Fiil çekiminde çekim ekleriyle birleşerek cümle yapılır, zarf fiil, isim fiiller de ekleşme ile yapılır. Ancak sıfatlar isimlerle aynı şekilde hal eki alır, çekim eki almaz. Burada ilk kısmı Japonca için de geçerlidir. Ancak, Japonca sıfatlarda durum farklıdır.
10) Fiil köküne ekleşme yöntemi ile zarf-fiil grubu, isim-fiil grubu yapıldığı için Hint-Avrupa dillerinde bulunan gramer ilişkini kuran zamirlerin bulunmaması

Yapısal açıdan bu kadar benzemesine rağmen ses özelliklerindeki farklılığı, benzer kelimelerin azlığından dolayı, Altay dilleriyle akraba olduğu varsayılsa da çok uzaktan akraba olduğunu tahmin etmişti.[13]

Altay dilleriyle Japoncanın sözcüklerinde bilimsel olarak benzer kelimelerin çok az olması, Altay Diller uzmanı Shichiroo Murayama'[14]yı da etkilemiştir. Başta Altay dilleri tarafından Japoncanın menşeini inceleyen Murayama, yapısal açıdan ne kadar çok benzese de sözcüksel karşılaştırmada Altay dilleriyle açıklayamadığı kelimelerin çok fazla olduğu görüşüne varmış, Avstronezya (Malay – Polinezya) dilleriyle karşılaştırmayı denemişti. Ona göre Japoncanın temel kelimelerinin yüzde otuz beşine yakını Avstronezya dillerinden sayılabilir, bir kısım gramer unsurunun da Avstronezya dillerinden gelmiş olduğu varsayılırsa iki dili arasındaki ilişki sadece alıntı sınırını aşar.[15] Avstronezya dilleri ile Japonca arasındaki ilişki ise, karışık dillerden oluşan

[13] a.e., s. 56-76
[14] Shiro Hattori ve Shichiroo Murayama Altay diller araştırmacılar içinde Japon olarak en önemli iki isim olarak anılmaktadır. Talat Tekin de sıkça bahsettiği gibi bu iki bilgin Japonya'daki Altay dil araştırmaların geliştirmesi için büyük rol oynamıştı.
[15] http://ja.wikipedia.org/wiki/%E6%97%A5%E6%9C%AC%E8%AA%9E%E3%81%AE%E8%B5%B7%E6%BA%90, 05.10.2004

Avstronezya dillerinden varsayarak oluşturulmuş ana Avstronezya dilleri ile Japoncayı karşılaştıran ilk Japon uzmanı olan Hisanosuke İzui, eş anlamlı görülen 50 kelime üzerinde yaptığı çalışmada, bu kelimelerden ses kurallarını da çıkarmıştı. Kelimeler arasındaki bir takım ortak noktalar iki dil arasındaki ilişkide İzui'ye göre alıntı sınırı içindedir. İzui, Japoncanın çok eski bir dönemde Avstronezya dillerinden bir takım kelimeleri aldığı ve o kelimelerin Japoncanın gelişme surecinde temel kelime olarak alındığı görüşündedir.[16] Ancak, Murayama'nın dikkatini çektiği gibi, Japoncayı Altay dilleriyle karşılaştırdığında açıklanamayan bazı unsurlarının Avstronezya dillerinde bulunan özellikler ile açıklanabilmesi dikkatini çeker. En uygun örnek, Japoncada ön eklerinin bulunmasıdır. Avstronezya dillerinde, özellikle Endonezya dillerinde ön ekler çok bulunur, cümle kuruşunda da kelime türetmede de önemli unsurdur. Eski Japoncaya bakılırsa ön eklerle türetilen kelimeler 'Manyoosyuu'[17] içinde de çok sayıda bulunur. Örneğin '*ka-bosoşi*' (hosoşi - ince anlamında, kabosoşi – sönecek kadar ince olan) bu ön ek 'ka-', başka kelimelerde görünse de o dönemde türetme fonksiyonunu kaybetmiş, kalıplaşmış ek olarak bulunuyordu. Bu ' ka-' ön eki Avstronezya ana dilinde 'bir süreç geçirmiş, bitirmiş, fazla' gibi bir anlam katan türetme ekidir, mahluk adlarında çok sayıda görülürmüş. Eski Japoncada da bazı canlıların adında görülmektedir, '*ka-mina*' (bir küçük böceğin adı) gibi . Bu örneklerden söz eden Avstronezya dili uzmanı Osamu Sakiyama'ya göre, bu ekler kelime içinde kalıplaştığından, bu kelimeler daha çok eskiden oluşmuş olmalı, ve eklerin ek fonksiyonunu kaybetmesi için de milattan önce Avstronezya dillerinden etkilenmiş olması gerekir[18].

Murayama, Japoncanın kaynağını ararken Avstronezya ana dilinin, sesbilimsel tarafı ve sözcükleriyle Altay dillerinden daha büyük kapsamda açıklık getirebildiği için Japoncanın, Avstronezya dillerinin temelinde bulunan,

---

[16] Hisanosuke İzui, '' **Nihongoto Nantooşogo** '', Haz. Susumu Shiiba, v.d., Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.239-255

[17] Japonra'da bulunan en eski şiir kitabı, 20 bölümden oluşur. 4-8nci asrı arasına ait 4500tane şiir bulunmaktadır. Yazılı metin olarak en eskilerden biri olup içeren kelimelerin bolluğundan Eski Japonca araştırması için önemli metindir.

[18] Osamu Sakiyama, '' **Malay – Polineshiyago to Nihongo** '' , Haz. Susumu Shiba, v.d., Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.229-230

ancak üzerine Altay dillerinden de karışmış bir 'melez dil (mixed language)' olduğunu iddia ediyor.[19] Bu melez dil teorisi, aslında 'melez dili' denilen bir dilin olup olmamasından başlayan tartışmaların konusu olmuştur. Ancak şimdiye kadar bilinmemesi, olamadığı anlamına gelmez. Dil bilgini Takaşi Kawamoto, Japoncanın kaynağı olan dil olarak, genellikle kelime alıntısı daha sonradan yapıldığı için yapısal açıdan ortak noktaların daha çok bulunduğu Altay dillerinin temelinde olduğu ve üzerine Avstronezya dillerinin karışarak oluşmuş bir 'melez dili' olarak düşünmektedir.[20] Japoncada, hem Altay dilleriyle hem de Avstronezya dilleriyle farklı konuda ortak özellikleri bulunması, öte yandan ikisinden biri ile kesin akrabalığı ispatlanacak kadar güçlü kanıt bulunmaması, bu 'melez dili' teorisini çekici kılıyor. Şu anda Japonya'da, Japoncanın menşesi hakkında iddia edilen teoriler içinde en çok taraftarın bulunduğu teori de, bu 'melez dili ' teorisidir. [21]

Ancak son senelerde Japoncanın kaynağı hakkında çok iddialı olan bir teori çıkmıştı. Japon dili uzmanı Susumu Oono, son senelerde Japoncanın kaynağının Güney Hint'te konuşulan Tamirce olduğu iddia ediyor. Tamircenin gramer yapısı Altay dilleri veya Japonca ile benzemektedir. Tamirce, Dravida dillerinden biridir. Oono, dil karşılaştırmasının bir sonuca varması için bir dil ve diller arasında karşılaştırma yapılmaması gerektiği görüşündedir, onun için Dravida dilleri içinden yüz bin kelime bulunan 'Tamir Büyük Sözcüğü' olan Tamirceyi seçip Japonca ile karşılaştırmıştı.[22] Bu sözlüğü kullanarak yaptığı sözcüksel karşılaştırmada 500'ü aşkın birbirini karşılayabilecek kelime bulmuştu[23]. Ancak, bu çalışmada onun seçtiği kelime kökü kavramı ve kelime seçimi yöntemi eleştiri nedeni olup bu teorinin Japonya'da bilim adamları taraflarından kabul edilmeme nedeni olmuştur.[24]

---

[19] Şiçiroo Murayama, **'' Nihongo dooşi katsuyoo kigennitsuiteno oboegaki** '', Haz. Susumu Shiba, v.d., Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu, Oosaka, İzumisensho, 1985, s. 17-20
[20] Sakiyama, a.g.e., s.230
[21] http://ja.wikipedia.org/wiki/%E6%97%A5%E6%9C%AC%E8%AA%9E%E3%81%AE%E8%B5%B7%E6%BA%90, 05.10.2004
[22] Susumu Oono, **Nihongono kigen**, 15.bs, Tokyo, İwanamishoten, 2001, s.32
[23] a.e. s., 37-42, ve kitabın sonunda bulunan ekler
[24] http://ja.wikipedia.org/wiki/%E6%97%A5%E6%9C%AC%E8%AA%9E%E3%81%AE%E8%B5%B7%E6%BA%90, 05.10.2004

Oono'ya göre, yapısal açıdan Tamirce ve Japonca arasında ortak olan özellikler şunlardır :

1) İsimden sonra ek alır.
2) Fiilden sonra fiil çekim edatı alır.
3) Özne - Nesne - Eylem şeklinde sıralanır.
4) Soru ve davet ifadesi cümle sonunda belli olur.
5) Gramer ilişkisi kuran zamirlerin bulunmaması
6) İşaret zamirlerinde 3 ayrımın bulunması

Kendisinin de kabul ettiği gibi, bu özelliklerin hepsi Altay dillerinde bulunmaktadır. Ancak, Oono'ya göre dillerin aynı soy olmasını ispatlamak için ekler, edatların fonksiyonu ve ses biçiminin birbirini karşılamaları gerekir, ve ona göre Tamirce ve Japoncanın hal ekleri ve çekim edatlarından 12 tanesi birbirlerini karşılayabilmektedir.[25] Fakat bazı örnekleri pek inandırcı gelmiyor, pekiştirme için Eski Japoncada kullanılan 'zo'nun karşılığı olarak Tamircenin 'tan'ı çıkarıp ünsüz düşmesinden dolayı farklılaştığını iddia etmesi gibi.

Oono, her ne kadar iddialı olsa da Japoncanın kaynağı sorununu sadece Tamirce ile çözmüş değildir. Ancak, Tamirce, Dravida dillerinden biridir, bu Dravida dilleri nasıl dildir? Japoncanın kaynağını araştırmak amacı ile Dravida dillerini inceleyen Susumu Şiba, ''Dravida diller ve Japonca'' adlı makalede Dravida dilleri ile Altay dilleri veya Avstronezya dilleri arasında yapılan çalışmalardan söz ederek Dravida dilleri'nin yapısal açısında Altay dillerle, sözcüksel açıdan Avstronezya dillerle yakınlığı olduğuna farkına varmıştı. O, Japoncanın kaynağını araştırmak için Dravida dillerinin iki dil grubuyla karşılaştırma çalışmalarının daha geliştirilmesinde fayda olacağı görüşündedir.[26] Oono'nun çalışmaları bu açıdan çok faydalı olabilir.

Japoncanın menşesi hakkında Japonya'da yapılan araştırmalar böyledir. Şu anda Japoncanın nereden geldiğini açık şekilde belirtmek mümkün değil, bu tezin amacı da menşe hakkında araştırma yapmak değildir. Ancak

---

[25] Oono, a.g.e. s.52-62

[26] Susumu Şiba, '' **Doravidagoto Nihongo''**, Haz. Susumu Shiba, v.d., Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.256-271

akrabalığı ispatlanmasa da Japonca ve Altay dilleri arasında bir ortaklık ve yakın unsurlar bulunduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Şimdi Altay dilleri içinde en çok farklılaşmış olan Türkçe ile şimdiki Japonca arasında, cümle kuruluşunda en önemli unsur olan yüklem olabilecek fiil çekimi üzerinde karşılaştırma yapmak istiyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

Türkiye Türkçesinde Fiil Çekimi

1.1. Türkçede Fiiller

Fiil, bir iş veya hareketi karşılayan kelimedir. ‘‘Olumlu veya olumsuz olarak bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan’’ kelimedir. Tahsin Banguoğlu, ‘‘ toplu bir deyimle olup biteni (proces) anlatan kelimeye fiil adı’’ [1] verildiğini söylemektedir. Bir hareket tek başına olamaz, daima nesnelere bağlıdır. İsim ve fiil arasındaki fark buradadır, ‘‘ kainatta biri nesne, diğeri hareket olmak üzere iki unsur vardır. Nesneler canlı, cansız, maddi, manevi bütün varlıklar ve mefhumlardır. Hareketler ise nesnelerin zaman ve mekan içindeki yer değiştirmeleri ; oluşları, kılışları, duruşları ; hülasa her türlü faaliyetleridir. Nesneler varlıkları kendileri ile kaim olan unsurlardır. Hareketler ise varlıkları ancak nesnelerle kaim olan unsurlardır. Kainatta bulunan iki unsur arasındaki bu fark onların dildeki karşılıkları olan isimler ve fiilleri de birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılan dil birlikleri haline sokmuştur. Nesneleri tek tek, mücerret olarak karşılayan isim kök ve gövdeleri manalı ve tek başına kullanılan dil birlikleridir. Hareketleri nesnesiz, mücerret olarak karşılayan fiil kök ve gövdeleri ise manalı, fakat tek başına kullanılamayan dil birlikleridir. Bunların kullanış sahasına çıkabilmeleri için karşıladıkları hareketlerin çeşitli nesnelere bağlanması, bu bağlanmayı ifade etmek için de kendilerinin çeşitli münasebet kalıplarına dökülmeleri, hareketi nesneye bağlayan çekimli şekillere girmeleri lazımdır. ’’ [2] Fiillerin bu özelliğinden dolayı fiilleri incelerken fiilin çekimli halleri incelenmeli.

Fiillerin çekimleri, fiil kök veya gövdesine getirilen şekil ve zaman eki ve şahıs eki ile oluşur. Ve ‘‘bu üç unsur ile hareket, şekil, zaman ve şahıs olmak üzere dört şey ifade eder. Kısacası, çekimli fiil şekle, zamana, şahsa bağlanmış bir hareketi karşılayan kelimedir.’’[3]

---

[1] Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 6.bs, Ankara, TDK, 2000, s.408
[2] Muharrem Engin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım/ Yayın/ Tanıtım, 2001, s.280-281
[3] a.e., s. 281

1.2. Türkiye Türkçesinde Fiil Çeşitleri

1.2.1. Yapıları Bakımından Fiiller[4]

1.2.1.1. Basit Fiiller

Kendi içlerinde daha basit anlamlı öğelere ayrılamayan kök halindeki fiillerdir, almak, bilmek, içmek, görmek, dikmek, kalkmak gibi.

1.2.1.2. Türemiş Fiiller

İsimlere isimden fiil yapma veya fiillere fiilden fiil yapma ekleri getirilerek türetilen fiillerdir, yaşamak, yaşarmak, fışkırmak, bildirmek, başlattırmak, azalmak, görüştürülmek gibi.

1.2.1.3. Birleşik Fiiller

Bir isim ile etmek, olmak gibi yardımcı fiillerin birleşmesinden oluşur, yardım etmek, affetmek, namaz kılmak, gibi.

Bir de basit veya türemiş fiil ile yardımcı fiillerle oluşan, anlam ve biçim yönünden kalıplaşan birleşik fiiller var, göze gelmek, baka kalmak, alı vermek gibi.

1.2.2. Görevleri Bakımından Fiil Çeşitleri[5]

1.2.2.1. Asıl Fiiller

Tek başına kullanılan hareket ifadesi taşıyan fiiller, duymak, bakmak, söylemek gibi.

1.2.2.2. Yardımcı Fiiller

---

[4] Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s.533
Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, Ankara, TDK, 2003, s.538-530
[5] Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s. 530

Asıl fiillere çeşitli fonksiyonlar yükleyip, veya isim soylu kelimeleri fiilleştirip birleşik fiil grupları kuran fiiller ;

İsimle kullanılan yardımcı fiiller : İmek , etmek, eylemek, olmak, kılmak, bulunmak

Fiillerle kullanılan yardımcı fiiller, ana fiillere zarf-fiil ekiyle bağlanıp çeşitli işlevlerini katarlar.

Bilmek : Yeterlik işlevini görür, yap-a-bilmek, gid-e-bilmek gibi.

Vermek : Çabukluk, tezlik işlevini görür, alı vermek gibi.

Gelmek, görmek, kalmak, durmak, koymak : Devamlılık, süreklilik, deneme işlevlerini görür, gezip durmak, alı koymak, baka kalmak gibi.

Yazmak : Yaklaşma ifadesini katar, düşe yazmak gibi.

1.2.3. İçeriklerine Göre Fiil Çeşitleri[6]

Korkmaz, ‘‘içerikleri bakımından’’ adında sınıflandırmıştı, Banguoğlu ise (fiilin) ifade ettikleri olup bitenin niteliğine göre’’ diyor.

1.2.3.1. Oluş Fiilleri

‘‘Cümlede yüklemin gösterdiği işin olma niteliği taşıdığını, oluşan yapana yöneldiğini belirten, dolayısıyla herhangi bir nesneye ihtiyaç göstermeyen fiiller’’[7], akmak, benzemek, coşmak, doymak, erimek, ıslanmak, uzamak, kararmak, morarmak, gibi.

1.2.3.2. Kılış Fiilleri

‘‘Cümlede yüklemin gösterdiği işi taşıma niteliği taşıdığını, yapanın dışında bir nesneye yöneldiğini, bir varlık üzerinde etkisi bulunduğunu gösteren, dolaysıyla nesne gerektiren fiiller,’’[8] almak, beslemek, çevirmek, dövmek, giymek, taşımak, kazmak gibi.

1.2.3.3. Durum Fiilleri

---

[6] Banguoğlu, a.g.e., s.408, Korkmaz, a.g.e., s.530-533
[7] a.e., s.531
[8] a.e., s.532

Bu fiiller, ‘‘ hareket halinde olmayan bir durum veya takınılan bir tavrı gösterirler. Genellikle geçişsizdir, ’’[9] alışmak, gücenmek, şaşırmak, uyumak, yatmak, susmak, beklemek gibi.

1.2.4. Kullanışları Bakımından Fiiller[10]

Bu bölümde gösterilen cümle örnekler, Reşat Nuri Güntekin ‘Çalıkuşu’, (46.bs., İstanbul, İnkılap kitabevi) - burada kısaltma şekli RNÇ - veya Kemal Tahir ‘Esir şehrin insanları’ (6.bs., İstanbul, Adam Yayınevi) – burada kısaltma şekli KTE - dandır. Cümle sonunda parantez içinde alınan örneklerin kısaltma şekliyle hangi kitaptan olduğu ve kısaltma şeklinden sonraki sayı ile hangi sayfadan olduğu gösterilmektedir.

1.2.4.1. Çekimli Fiiller

Söz diziminde daima yüklem durumunda olan, şekil, zaman ve şahıs ifadesi taşıyan fiiller, Gelmişsin., Duruyorum., Bilseniz. gibi.[11]

1.2.4.2. Yatık Fiiller

Şahıs ekleri almadan, kişiye bağlı olmaksızın özel eklerle yapılan isimleşmiş fiil şekilleri[12]. Şahıs ekleri yerine isim olarak iyelik ekleri alabilir. Tamamlanmamış bir yargıya yüklem olduklar için ‘Bitmemiş fiiller’ adı da konulmuştur.[13]

1.2.4.2.1. İsim Fiiller

İsim yapma ekleri ile yapılan, fiilin gösterdiği hareketi isim olarak karşılayan kelimeler, bir durum, oluşu ve i kılışın adıdır.

-mak/-mek fiilden isim yapma eki ile yapılanlar.

---

[9] a.e., s.532
[10] Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s. 531
[11] Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s. 531
[12] Banguoğlu, a.g.e., s.410
[13] a.e., s. 419-420

Her zaman, daha başarı ve hoyrat görünmeme rağmen, o gün benim, en karışık heyecanlarla sarsıldığım, *okşanmak* ve **anlaşılmak** ihtiyacıyla için için eridiğim bir tarihti. (RNÇ ,106)

Dışarıdakiler, gürültüyü artırıyorlar, mutlaka içeri **girmek** istiyorlardı. (RNÇ ,107)

-ma/-me fiilden isim yapma ekleri ile yapılanlar .

Mişel'in, ciğer kokusunu alan kedi gibi genç bir erkek kokusu alarak parloir'a koşmuş, belki bizi gözetlemiş **olması** garip değil mi? (RNÇ, 48)

Bana her zamankinden bambaşka gözlerle bakan ve bir hasta çocuk muamalesi eden Mişel'e hakikati **söylemeye** cesaret edemedim. (RNÇ, 49)

-ış/-iş,-uş/-üs fiilden isim yapma ekleri ile yapılanlar.

Bir **sıçrayışta** bağın kenarındaki alçak çitin üstünden aştım. (RNÇ, 122)

Hademe parmaklarını tükürükleyip kumral palabıyıklarının ucunu kıvırarak, şahane bir **bakışla** beni süzdü. (RNÇ, 129)

1.2.4.2.2. Sıfat Fiiller

Fiilin zamana bağlı olarak içeren hareketini sıfatlaştıran bir şeklidir. Zaman ve hareket ifadesi taşıdıklarından fiillere, söz diziminde ise isimlere yakındır. Cümle ve kelime gruplarında isim gibi kullanılıp, zarf dışında yalın halde özne, hal eklerini alıp nesne veya yer tamlayıcısı, isimlerinden önce sıfat olarak yer alır.

-miş/-mış,-müş/-muş sıfat fiil ekleri ile yapılanlar

Kapının önünde, parlak marokenden kıvrım kıvrım somya telleri **fışkırmış** bir köhne koltukla kolları yaldızlı kerli ferli bir hademe oturuyordu. (RNÇ, 29)

Artık, işime **olmuş** gözüyle bakıyor, müdürün boynuna atılmak, sakalının beyaz tarafından öpmek istiyordum. (RNÇ, 134)

-dik/-dık,-dük/-duk,-tik/-tık,-tük/-tuk sıfat fiil ekleri ile yapılanlar

Beyefendinin **buyurdukları** gibi, istida ile şahadetname arasındaki farkı henüz anlamamış *olduğuma* göre hocalıkta muvaffak olacağım esasen şüpheliymiş. (RNÇ, 131)

Hele biraz **sevindiğim** vakit, hiç münasebeti *olmadığı* halde (135)

-acak/-ecek sıfat fiil ekleri ile yapılanlar

Her işimle uğraşmış, gittiğim yerde, **ineceğim** otelin adresine kadar hiçbir şeyi ihmal etmemişti.(RNÇ, 139)

Bir de **yiyecek** yemezsen karşıki komşuna dönersin sonra. (RNÇ, 142)

-ar/-er,-r,-ır/-ir,-ur/-ür sıfat fiil ekleri ile yapılanlar

Vapur, vapurdaki insanlar, hatta Hüseyin, unutulmuş, büyük bir denizi uçarak geçen bir kuşun hayalinde ne kadar kalması mümkünse, bende de aşağı yukarı ona **benzer** bir şey kalmıştır. (RNÇ, 140)

Müdür, istihareye **varır** gibi düşündü. (RNÇ, 145)

-maz/-mez sıfat fiil ekleri ile yapılanlar

Ben, havuzun başında kahvaltı ederken Hacı Kalfa, bir yandan nargilelerini çıkarıyor, bir yandan bitip **tükenmez** şehir dedikodularıyla beni eğlendiriyordu. (RNÇ, 144)

Maarif Müdürü'nün sözleri üzerine şık bir Avrupa köyü gibi görmeye başladığım Zeyniler'e gelince, dağlar arasında kuş **uçmaz,** kervan *geçmez* bir yermiş! (RNÇ, 164)

-yor sıfat fiil eki ile yapılanlar

En fenası, öteki hocanımlar da hemen hemen ona hak **veriyor** gibi vaziyetler alıyorlardı. (RNÇ, 147)

-an/-en sıfat fiil ekleri ile yapılanlar

Gelibolu'dan **gelen** öteki hoca.(RNÇ, 145)

Maarif Müdürü, uyuklar gibi gözlerini yumarak karşısındakileri **dinleyen,** sayıklar gibi kesik kesik lakırdı **söyleyen,** battal, ağır bir adamdı. (RNÇ, 145)

1.2.4.2.3. Zarf Fiiller

Söz diziminde fiillerin zarf kullanılışlarını sağlayan veya birleşik fiil gruplarında ana fiili yardımcı fiile bağlayan fiiller. Fiil kök veya gövdelerine zarf fiil ekleri getirilerek yapılır.

-a/-e zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Tanıştıkları gün -bundan sekiz yıl önce- dünyada bu kadar güzel bir kadının var olabileceğine inanmayarak Kamil Bey **donakalmış**, ‘‘ Hiçbir büyük ressam böyle bir güzelliği tutup gösteremez’’ diye düşünmüştü. (KTE, 14)

Zavallı Hacı Kalfa, ikide bir, sakat ayağını **sürüye sürüye** yukarı çıkıyor. (RNÇ, 149)

-ı/-i,-u-ü zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Molla, bizim hocanıma İstanbul simidiyle beraber süt **getiriver,** (RNÇ,143)

Ayaklarına kapandığı, köpekler gibi yalvardığı halde, bir türlü kendisini de burada **alıkoymaya** razı edemiyormuş. (RNÇ, 152)

-arak/-erek zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Yüzüne sular, sirkeler sürüyorlar, boynundan büzmeli fanile gömleğini **gevşeterek**, pire ısırıklarıyla benekli göğsünü ovuşturuyorlardı. (RNÇ, 147)

Kendimi **tutamayarak** gülümsemiştim. (RNÇ, 147)

-ıp/-ip,-up/-üp zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Keşke, anası ona yüz sopa **vurup** o beylerden birine verseymiş. (RNÇ,151)

Zavallı komşum, biraz **ağlayıp** sızladıktan sonra üç çocuğunu almış ve buraya gelmiş. (RNÇ, 152)

-ınca/-ince,-unca/-ünce zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Beni **görünce** durdu. (RNÇ, 144)

Netice **alınınca**ya kadar kadıncağızı meraklandırmayalım bari. (RNÇ, 145)

-madan/-meden zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Kollarım düşmüş, çantam ağırlaşmıştı, kimseye **görünmeden** mektepten çıktım, otele döndüm. (RNÇ, 149)

O günden beri odamın kapısı ara sıra gıcırdıyor, başımı **çevirmeden** anlıyorum ki odur. (RNÇ, 154)

-alı/-eli zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Daha uykuya **dalalı** iki dakika olmadan uyandırır ve Kalender'deki yalımızda, civarındaki koruda veyahut Boğaz'ın sularında geçmiş bir uzun rüyayı anlatırmış. (RNÇ,14)

Fransız süvariden dinledi **dinleyeli,** gündüz güvertede böyle gözcülük ediyor, geceleri de en küçük parıltılarla uyanıp sıçlıyordu. (KTE, 9)

-dıkça/-dikçe,-dukça/-dükçe zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Yükseldikçe güzelleşen hırçın bir sesle haykırıyordu. (RNÇ, 147)

Gün **geçtikçe**, Hacı Kalfa'nın bana emniyeti, teveccühü artıyordu. (RNÇ, 149)

-ken zarf fiil ekleri ile yapılanlar

Kadıncağız, hanım kızım diye hitap **ederken,** hoca olduğumu öğrenince, bunu hemşireceğime çevirmişti. (RNÇ, 151)

Yara **sıcakken** acımaz. (RNÇ, 152)

1.2.5. Çatılar Bakımından Fiiller[14]

Çatı, tabanının çekimden önce aldığı çeşitli görünüşlerdir. Bu görünüş (voice) cümle içindeki özne ve nesne ile fiil arasında olduğu ilişkilerine göre

[14] a.e., s. 411, Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s. 532, Korkmaz, a.g.e., s.538-541

değişir. Fiilin anlam değişikliği göstermeyen, ancak, cümledeki özne ve nesneye hükmeden şekil değişikliği de denilebilir. Türkçede çatılar birtakım fiilden fiil yapma eklerle belirlenir. Çatı ekleri, fiil kök veya gövdesinden sonra, fiil çekim eklerinden önce yer alır. Bir fiil kök veya gövdesi, çatı eklerinden bir kaç taneyi belirli sırayla üst üste alabilir.

1.2.5.1. Fiil – Nesne Bağlantısı Açısından

Geçişli – Geçişsiz Fiiller [15]

Fiilin gösterdiği hareketin cümle içinde nesneyi etkileyip etkilemediğinden (etkilememesine göre)fiiller ikiye ayrılır.

Geçişli fiiller, gösterdiği hareketin nesneye bağlı olan, cümlede etkileyecek nesne alabilen fiillerdir. ‘‘ Yapma, etme ’’ bildiren fiiller geçişli fiildir, açmak, biçmek, döşemek, kazmak, postalamak, sevmek, gibi.

Geçişsiz fiiller, bir olma ve oluşma ifade eder, fiilin gösterdiği hareket yapana yöneliktir. Bu tür fiiller nesne almazlar. Acıkmak, binmek, dönmek, kanamak, titremek, şaşmak, gibi.

Geçişlilik veya geçişsizliğini çatı eki almadan yalın halindeyken de taşır. ‘‘Fiillerin kendi sözlük anlamları ile ilgili olarak asıllarında var olan bir özelliktir’’[16] Ancak, eklerle değiştirilen geçişlilik-geçişsizlik durumu da vardır. Genellikle geçişsiz olan 1.2.3.3. kısmındaki ‘durum fiil’ler, ‘‘ aldıkları belirli çatı ekleri ile yapma etme bildiren geçişli fiillerden kurulan ettirgen fiiller ve ettirgen çatı ile aynı duruma gelirler. Aralarında herhangi bir özellik ve anlatım ayrılığı kalmaz.’’ [17] Örneğin, acı-mak/acı-t-mak, bit-mek/bit-ir-mek, çık-mak/çık-ar-mak, doy-mak/doy-ur-mak, gibi.

1.2.5.2. Fiil-Özne Bağlantısı Açısından

Bu kısmıda alınan örnekler Reşat Nuri Güntekin ‘Çalıkuşu’, (46.bs., İstanbul, İnkılap kitabevi) ndandır. Cümle sonlarında parantez içinde alınan örneğin kitapta bulunduğu sayfa gösterilmiştir.

---

[15] Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s. 532, Korkmaz, a.g.e., s.541-544, Engin, a.g.e., s.282
[16] Korkmaz, a.g.e., s.543
[17] a.e., s.544

1.2.5.2.1. Etken Çatı (Yalın Çatı)[18]

Çatı eki almayan, bu fiillerle cümle kurulduğunda yüklemin ifade ettiği işi gören öznenin belli olan fiillerdir. Geçişli, geçişsiz ikisinde olabilir.

Mektebe gittiğim zaman mühim bir sırrım varmış gibi başımı önüme eğip düşüneceğim, mahzun mahzun **gülümseyeceğim**. (RNÇ, 36)

Fakat araya kazara bir erkek karışacak oldu mu yüzü değişiyor, sesi, kahkahaları, bakışları bambaşka **oluyordu**. (RNÇ, 37)

1.2.5.2.2. Edilgen Çatı

''Edilgen fiil, fiilin gösterdiği işin kimin tarafından yapıldığı belli olmayan, öznesi belirsiz fiildir.''[19]

Etken fiillerden ' -l-, -n-' fiilden fiil yapma ekleri ile yapılır. '-l-' eki, fiil kökü veya gövdesi 'l' sesinden başka ünsüzlerle biten fiillere gelir, ses uyumsuzluğunu önlemek üzere, '-il-/-ıl-/-ul-/-ül- ' şeklinde kullanılır, aç-ıl-mak, boz-ul-mak, gid-il-mek, göm-ül-mek gibi. '–n-' eki, ünlü ile biten fiil kökü veya gövdesine doğrudan doğruya, 'l' sesiyle biten fiillere ise '-in-/-ın-/-un-/-ün- şeklinde bağlanır, başla-n-mak, çal-ın-mak, del-in-mek, çiğne-n-mek, gül-ün-mek, oyna-n-mak gibi.[20]

Hareketi yapan aktif öznesinin olmayan edilgen çatıda bulunan fiiller 'pasif fiil'dir, pasif fiiller pasif özne alırlar. Öte yandan, hiçbir durumda özne almayan edilgen fiiller, 'meçhul fiil'dir.[21]

Sofada bir şeyler **yıkılıp devriliyor**, gecenin sessizliği içinde çocuk feryatları, boğuk hırıltılar, sille tokat seslerine karışıyordu. (RNÇ, 166)

Aşağıda, akşamın alacakaranlığı içinde kapkara bir servilik, etrafı çitle **çevrilmiş** çıplak bahçeler arasında tek tük kulübeler, tahta evler görünüyordu. (RNÇ, 171)

---

[18] Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s. 532, Korkmaz, a.g.e., s.545-546
[19] Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s.532
[20] Korkmaz, a.g.e., s.546-547
[21] Özkan, Esin, Tören, s.532

1.2.5.2.3. Dönüşlü Çatı

Fiilin içerdiği hareketin özneye döndüğünü gösteren, veya fiilin gösterdiği hareketin kendi kendine yapıldığını ya da olduğunu belirten çatıdır. ‘‘ Dönüşlü fiillerde işi yapan da, yapılan işten etkilenen de aynıdır ve özne durumundadır.’’[22]

Dönüşlü fiiller, çoğu zaman fiil kökü veya gövdesine ‘-n- (ünsüzden sonra -in-/-ın-/-ün-/-un)’ bazen ‘ –il-/-ıl-/-ül-/-ul-’ bazen de ‘ –ş- (ünsüzden sonra -iş-/-ış-/-üş-/-uş-)’ fiilden fiil yapma ekleri ile yapılır.[23]

Ömrümde başıma gelmemiş bir kahkaha krizi içinde bunalıyor, tıkanıyor, ellerimle yorganları burarak **kıvranıyordum**. (RNÇ, 167)

Arabacının beklemeye vakti yoktu; çantaları kapının önüne bırakarak bizden **ayrıldı**. (RNÇ, 172)

1.2.5.2.4. İşteş Çatı[24]

İşteş fiiller, ‘-ş- (ünsüzden sonra -iş-/-ış-/-uş-/-üş-)’ fiilden fiil yapma eki ile yapılır.

Genellikle, fiilin içerdiği hareketin birden fazla özne tarafından karşılıklı veya birlikte yapıldığını gösterir.

Biraz evvel birbirimizle kavga etmemize bıçak sırtı kaldığı halde şimdi ihtiyar komşu ile **gülüşüyor**, ayrılırken birbirimize el sallıyorduk...(RNÇ, 36)

Bazen de bir eylemin birden fazla özne tarafından toplu olarak hep birlikte yapıldığını veya belli bir süre içindeki durum değişikliğini gösterir.

1.2.5.2.5. Ettirgen Çatı[25]

Fiilin gösterdiği hareketin daima özne dışındaki bir varlık veya kavrama yöneldiğini belirten fiildir. Bir de geçişsiz fiilleri, geçişli fiil

---

[22] a.e., s.533
[23] Korkmaz, a.g.e., s.530-533
[24] a.e., s.553-555
[25] Korkmaz, a.g.e.., s.555-563, Özkan, Esin, Tören, a.g.e. s.533

durumuna getirilir. ‘‘Yapma , etme bildiren geçişli fiiller ile olma bildiren geçişsiz fiilleri, yapma, yaptırma ve ettirme bildiren geçişli fiillere çevir’’ir.[26]

Ettilgen fiil yapan ekler şunlardır.

‘ –t- (k,p,ç,m ünsüzden sonra -it-/-ıt-/-ut-/-üt-) ’ eki, ünlü veya r,l gibi akıcı ünsüz ile biten ikiden fazla çok heceli fiil gövdelerine gelir, benze-t-mek, benimse-t-mek, azal-t-mak, ağar-t-mak, ak-ıt-mak, kok-ut-mak, ürk-üt-mek, sürç-üt-mek gibi.

‘ –dır-/-dir-/-dur-/-dür-, -tır-/-tir-/-tür-/-tur- ’ eki, tek heceli fiil kökü ve gövdelerine gelir, veya ünlü ve r,l gibi akıcı ünsüz ile bitmeyen ikiden fazla çok heceli fiil gövdelerine gelir, ye-dir-mek, aç-tır-mak, dur-dur-mak, kay-dır-mak, gerek-tir-mek, unut-tur-mak gibi.

‘ -ir-/-ır-/-ur-/-ür- ’ eki, ‘‘ç,ş,t gibi diş ve diş-eti ünsüzleri ile g, y gibi ön damak ünsüzleriyle kapanan tek heceli fiillere gelir’’[27], iç-ir-mek, doy-ur-mak, kaç-ır-mak, göç-ür-mek gibi.

‘ –ar-/-er- ’ işlek olmayan örnekleri de az olan ettirgen ekidir, çık-ar-mak, çok-er-mek, gid-er-mek, kayt-ar-mak, kop-ar-mak gibi.

İnanmayacaklar, beni **sıkıştıracaklar**... (RNÇ, 36)

Bu, her biri en aşağı beş dakika süren bayılmalarda kadıncağızın kollarını, vücudunu ovuşturuyor, kızına sürahiden su döktürerek **ıslatıyordum**. (RNÇ, 168)

1.3. Türkiye Türkçesinde Fiil Çekimleri

‘‘Fiillerin ağır basan işleyişlerini teşkil edip dilin altyapısını kuran şekilleri çekimli halleridir.’’[28] Fiiller, bir oluşu, kılışı veya hareketi anlatan kelime olduğu için, zaman ve nesne veya özne gibi başka unsurlarla bağlı olarak cümle ya da sözler içinde yer alır. Cümle öğeler içinde olmazsa olmaz unsur olan yüklem oluşturur. Cümle içindeki başka unsurlarla olan ilişkilerini, fiiller, çekimli halinde gösterir.

---

[26] Korkmaz, a.g.e., s.555
[27] a.e., s.560
[28] Banguoğlu, a.g.e., s.441

1.3.1. Çekimli Fiil Yapan Unsurlar

Çekimli fiil, ‘‘fiil kökü veya gövdesi, şekil ve zaman eki, şahıs eki olmak üzere en az üç unsurdan oluşup hareket, şekil, zaman, şahıs olmak üzere dört şey ifade eder.’’[29]

1.3.1.1. Şahıs Ve Sayı

Şahıs ve sayı, şahıs eklerle belirlenir. Şahıs ekleri çekimli fiillerde, fiilin gösterdiği oluş ve hareketi, olan veya yapan şahsı ifade eder. Genellikle, fiil çekimlerinde şahsı belirtmek için şekil ve zaman eklerinden sonra şahıs eklerinin getirilmesi lazım, kendilerinden sonra da yalnız soru ekleri alırlar. Türkiye Türkçesinde köken bakımından ayrılan üç tip şahıs ekleri bulunur. [30]

1.3.1.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Bu tip şahıs ekleri, şahıs zamirlerinin zaman içindeki ekleşmesinden oluşmuş eklerdir. Şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılır.

Teklik	1. şahıs :	-ım, -im, -um, -üm
	2. şahıs :	-sın, -sin, -sun, -sün
	3. şahıs :	----
Çokluk	1. şahıs :	-ız, -iz, -uz, -üz
	2. şahıs :	-sınız, -siniz, -sunuz, -sünüz
	3. şahıs :	-lar, -ler

1.3.1.1.2. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri

Bu ekler, aslında iyelik eki idi, zamanla fiil çekimlerinde şahıs gösteren ek olarak kullanılmaya başlamıştı. Bugün, görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılmaktadır.

Teklik	1. şahıs :	-m
	2. şahıs :	-n

[29] Ergin, a.g.e., s.281
[30] a.e., s.282-288, Özkan, Esin, Tören, a.g.e. s.500-501, Korkmaz, a.g.e., s.570-573

3. şahıs : -

Çokluk 1. şahıs : -k

2. şahıs : -nız, -niz, -nuz, -nüz

3. şahıs : -lar, -ler

Ancak, ‘‘çokluk birinci şahıs eki Eski Türkçede -mız, -miz şeklinde idi. Batı Türkçesinde bu ek atılmış, yerine -duk, -dük partisipinin tesiri ile ortaya çıktığı anlaşılan bir -k eki geçmiştir’’.[31]

1.3.1.1.3. Emir Kipinde Şahıs Ekleri

Genellikle, şekil ve zaman ekleri şahıs kavramını karşılamazken, emir ve istek kip ekleri aynı zamanda şahıs kavramını da taşır. Bu kiplerin bazı şahıslarında şahıs eki bulunmaz.

1.3.1.2. Kip (Şekil, Tarz) Ve Zaman [32]

Kip, ‘‘Eylemin bildirdiği devinimin, oluşun, kılınışın konuşan açısından ne tarzda, ne yolda yansıtıldığını gösterir. Bir bakıma, açıklamada beliren ruh durumudur da denilebilir.’’[33] Fiilin olumlu veya olumsuz olarak ne şekilde yapıldığını göstermektedir. Türkçe’de Bildirme ve Tasarlama olmak üzere iki kip bulunur.

Tasarlama kipinde anlattığı ‘ruh durumu’na göre şart, istek, gereklilik, ve emir kipleri bulunur. Tasarlama kipinde kullanılan ekler, zamanla bağlı değil, sadece hangi şeklinde olduğunu gösterir.

Bildirme kipinde kullanılan ekleri ise zaman ifadesini de taşır. Bu ekler aynı anda şekil ve zaman ifade ederler. Fiilin zamanı, ‘‘ eylemin anlattığı işin, devinimin zaman açısından belirlenmesi, kesinleştirilmesi ’’[34] dir. Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın zaman çizgisinin nerede gerçekleştiğini anlatır. Türkçede, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman olmak üzere beş asıl zaman bulunmaktadır. Fiil

---

[31] Ergin, a.g.e., s.287

[32] a.e., s.288-291, Özkan, Esin, Tören, a.g.e. s.499, Korkmaz, a.g.e., s.567-570 Banguoğlu, a.g.e., s.443-444

[33] Doğan Aksan**, Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim**, Ankara, TDK, 2000, s. 101

[34] a.e., s.99

çekimi, zaman açısından, bu beş asıl zaman da içeren basit zamanlı çekimler ve birleşik zamanlı çekim olarak ikiye ayrılır.

1.3.2. Kip Ve Zaman İşlevlerini Gören Ekleri

Türkçe'de çekimler de ekleri ile sağlanır. Burada kip ve zamana göre eklerini incelenmektedir.

1.3.2.1. Basit Zamanlı Çekim Ekleri

1.3.2.1.1. Asıl Zaman Ekleri

1.3.2.1.1.1. Geniş Zaman Ekleri[35]

''Geniş zaman adından, anlaşıldığı gibi her zamanı içine alan , fiilin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını ifade eden zamandır. Geniş zaman eklerinin asıl fonksiyonu bu ((her zaman)) 'ı ifade etmektedir.''[36] Geçmiş zamanda başlayıp şimdiki zamana kadar devam eden, böylece daimīlik kazanmış olan hareketler için de, gelecek zamanda olacak veya yapılacak hareketler için de, bu geniş zaman eki kullanılabilir.

Geniş zaman, '-r ' ve '-ar/-er' ekleri ile yapılır. Genellikle, '-r' eki ünlü ile bitten fiil kökü veya gövdesine getirilir, de-r, anla-r, başla-r gibi. Ve ünsüz ile biten çok heceli fiil kökü ve gövdelerine '-ir/-ır/-ur/-ür' ekleri gelir, aldır-ır, bilin-ir, inan-ır, göster-ir gibi. Ancak, bazı tek heceli fiil kökülerine de getirilebilir, al-ır, ver-ir, gel-ir, gör-ür gibi. '-ar/-er ' ekleri ise genellikle ünsüz ile biten tek heceli fiil kökü ve gövdesine gelir, at-ar, biç-er, döv-er, düş-er, gez-er gibi.

Geniş zaman ekleri zamir kökenli şahıs eklerini alır, sev-er-im, sev-er-sin, sev-er, sev-er-iz, sev-er-siniz, sev-er-ler şeklinde.

---

[35] Korkmaz, a.g.e., s.637-639, Ergin, a.g.e., 291-295
[36] a.e., s.291

1.3.2.1.1.2. Şimdiki Zaman Ekleri[37]

Şimdiki zaman ekleri, hareketin şimdiki zamanda ortaya çıktığını bildiren şekil olarak bildirme, zaman olarak şimdiki zaman ifade eden ekidir.

Türkçede iki çeşit şimdiki zaman eki bulunur. Biri '-yor', ötesi '-makta/ -mekte'dir.

'-yor' şimdiki zaman eki , 'yorı-' (yürümek) fiilin yorı-r geniş zaman şeklinden oluşmuştu. Eski Anadolu Türkçesinde birleşik fiil yapan, geniş zamanı ile, bağlandığı asıl fiilin şimdiki zamanını ifade eden yardımcı fiil olarak kullanılıyormuş, sonra ''Osmanlıcada haploloji yolu ile ekleşmiş ve böylece -yor eki ortaya çıkmıştır. –yor ekinin bugün vokal uyumu dışında kalmasının ve ek olduğu halde o vokalini taşımasının sebebi de bir kelime kökünden kalmış bulunmasıdır. ''[38] Şimdiki zaman ekleri, ünlü ile biten fiil kökü ve gövdelerine doğrudan doğruya getirilir, ünsüz ile biten fiil kökü ve gövdelerine ise ünlü uyumuna uyuyarak '-iyor/-ıyor/-üyor/-uyor' ekleri eklenmektedir, al-ı-yor, ver-i-yor, gör-ü-yor, bulun-u-yor, di-yor, oku-yor gibi.

İsim fiilinin bulunma haline şahıs ekleri getirilerek yapılan -makta/-mekte veya -mada/-mede şekli de şimdiki zaman eki olarak kullanılmaktadır, gelmekte-y-im, gelmekte-sin, gelmekte-dir, gelmekte-yiz, gelmekte-siniz, gelmekte-dirler ve gelmede-y-im, gelmede-sin gibi.

Bu -makta/-mekte ve -mada/-mede şekillerle '-yor' arasında belirli bir fonksiyon farkı yok, ''ikisi de hareketin şimdiki zamanda yapılmakta olduğunu gösterirler. Yalnız -makta, -mekte ve -mada, -mede'li şekilde bildirilen hareketin mutlaka başlamış olduğu manası bulunur. Bu mana lokatifin ((bulunma)), ((içinde bulunma)) fonksiyonu ile ilgilidir. '–yor' ise bazen başlamamış, fakat başlamak üzere olan hareket için de kullanılabilir : Biraz sonra geliyorum misalinde olduğu gibi. Biraz sonra gelmekteyim diyemeyiz. Demek ki '-yor'da başlamak üzere olan bir gelecek zaman ifadesi de vardır. Yani lokatif şekil daha belirli, daha kesin bir şimdiki zaman bildirir. İşte bu iki şekil arasındaki başlıca fark zaman farkıdır. Arada bir devamlılık fark yoktur... Her ikisi de devamlılık ifade ederler. –makta, -mekte ve -mada,

---

[37] Korkmaz, a.g.e., s.610-623 , Ergin, a.g.e., 295-298
[38] a.e., s.296-297

-mede'li şekil hemen hemen yalnız yazı dilinin malı olup konuşma dilinde pek kullanılmaz. ''[39]

Şimdiki zaman eklerinin karşıladığı zaman da geniştir. Şimdiki zamandan ziyade, geniş zaman, yakındaki gelecek zaman, hatta geçmiş zaman da karışlayabilir.

1.3.2.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman Ekleri

Şimdiki Türkçe'de görülen geçmiş zaman ekleri, ünlü ve ünsüz uyumuna uyuyarak, '-dı/-di/-du/-dü, -tı/-ti/-tu/-tü şeklindedir.

Görülen geçmiş zaman çekiminde iyelik eki kökenli olan şahıs ekleri kullanılır, sev-di-m, sev-di-n, sev-di, sev-di-k, sev-di-niz, sev-di-ler şeklinde.

Görülen geçmiş zaman ekleri, fiilin gösterdiği hareketin geçmiş zamanda, konuşanın gözü önünde yani, konuşanın gözü, bilgisi, şuuru önünde yapılmış olduğunu, olup bittiğini, tamamlandığını bildirmek için kullanılan bir şekil ve zaman ekidir.[40]

1.3.2.1.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri

Bu ek fiilin gösterdiği oluş, kılış veya hareketin söz edilen zamandan önce gerçekleştiğini, ama konuşan, onu o anda göremediğini ve sonradan duymuş, öğrenmiş veya sonra kendince farkına varmış olduğunu ifade eder. Görülen geçmiş zamanla öğrenilen geçmiş zaman arasındaki en önemli farkı da olayı görüp-görmemedir.

Öğrenilen geçmiş zaman eki, -mış/-miş/-muş/-müş şeklindedir. Öğrenilen geçmiş zaman çekimi de zamir kökenli şahıs ekleri ile yapılır, sev-miş-im, sev-miş-sin, sev-miş, sev-miş-iz, sev-miş-siniz, sev-miş-ler gibi.[41]

1.3.2.1.1.5. Gelecek Zaman Ekleri

Gelecek zaman ekleri, fiilin gösterdiği hareket, oluş ve kılışın henüz gerçekleşmemiş ancak, gelecekte mutlaka gerçekleşeceğini bildirir. Bazen, geniş

---

[39] a.e., s.298
[40] a.e., s.298-300
[41] a.e., s.300-301

zaman ekleri ile şimdiki zaman ekleri de gelecek zaman ifade eder, ancak, geniş zaman eklerinin bildirdiği gelecek zamanda kesinlik yoktur, şimdiki zaman ekinin bildirdiği gelecek zaman, şimdiki zamanla birleşmiş bir kısa gelecek zamandır. Gelecek zaman eklerinin bildirdiği gelecek zaman, niyetli, istekli, belirli gelecek zamandır. Gelecek zaman ekinin karşıladığı zaman çok geniş olduğu için cümle içinde bu akşam, yarın, beş sene sonra gibi zaman zarflar da kullanılır.

Gelecek zaman eki, -acak/-ecek'tir, bu ekinden önce gelen açık orta hecenin a, e ünlüleri, daraltarak söylenir, başlıyacak, durmuyacak, sevinmiyecek gibi. Ancak, bu değişiklikleri yazıya geçirmemiştir.

Gelecek zaman çekimi de zamir kökenli şahıs ekleri ile yapılır, sev-eceğ-im, sev-ecek-sin, sev-ecek, sev-eceğ-iz, sev-ecek-siniz, sev-ecek-ler şeklinde.[42]

1.3.2.1.2. Tasarlama Kipleri

Bu kipler, daha gerçekleşmemiş, ancak gerçekleşmesi istek, emir, şart ve gereklilik şekillerinde tasarlanan kiplerdir.[43]

1.3.2.1.2.1. Dilek-Şart Kipi [44]

Fiillerin gösterdiği hareket, oluş, kılışın şart şeklinde tasarlandığını, veya istek, dilek, niyet olarak düşünüldüğünü anlatan bir kiptir. Dilek-Şart kipi, şart ifade ederken temel cümledeki yargının gerçekleşmesini şarta bağlayan bir yardımcı, bir tamlayıcı unsuru yani temel cümlenin zarf durumundadır, onun için bir yargı bildirmez. Öte yandan istekleri ifade ederken, dileğe bağlı bir yargı bildirir ve hükümlü bir fiil çekimi durumuna girerek müstakil cümle fiil olarak kullanılabilir.

Dilek-Şart eki -sa/-se şeklindedir, fiil kök veya gövdesiyle doğrudan birleşip sonra iyelik kökenli şahıs eklerini alır, sev- se-m, sev-se-n, sev-se, sev-se-k, sev-se-niz, sev-se-ler gibi.

---

[42] a.e., s.302-304
[43] Korkmaz, a.g.e., s.647
[44] Ergin, a.g.e., s.309-310, Korkmaz, a.g.e., s.676-680,

1.3.2.1.2.2. İstek Kipi[45]

Fiile arzu, niyet, istek ifadelerini katan tasarlama kipidir. O hareket, kılış, oluşunun istendiğini gösterir.

İstek eki Eski Türkçedeki gelecek zaman eki -ga, -ge (-gay, -gey)'den gelen '-a, -e' dir. Eski Türkçedeki gelecek zaman ekinin g'si zamanla düşmüş, böylece -a, -e istek eki ortaya çıkmıştı. Gelecek zaman bir istek ifadesi de içerebilir, böylece şekil değişme ile birlikte fonksiyon da değişmeye uğranmıştı. Ancak şimdi istek ekinin birinci şahıslarında, Eski Türkçede emir eki olarak da kullanılan '-ayım/-eyim , -alım/-elim' ekleri yerini almış durumundadır. Osmanlıca döneminde '-a/-e' istek eki ile olan birinci şahıs istek kipi ifadeleri (gel-e-m, gel-e-vüz gibi) kullanıştan düşmüş.[46] Yerini Eski Türkçede hem istek, hem emir ifade için kullanılan teklikte '-ayım/-eyim' çoklukta '-alım/-elim' ekleri almış.

Şimdi istek çekimleri, sev-eyim, sev-e-sin, sev-e, sev-elim, sev-e-siniz sev-e-ler şeklindedir.

1.3.2.1.2.3. Emir Kipi[47]

Bir hareketi, yapılması istenen veya gereken işi kesinliğe bağlayarak emir şeklinde ifade eden kiptir. O hareketin emirle yapılmasına işaret eder.

Emir kipin diğer fiil çekimlerinden çok farklı olan her şahısa ait ayrı eklerinin bulunmasıdır. Fiil kök veya gövdesine getirilen eki aynı zamanda emir ifadesi ve şahısı karşılamaktadır. Yalnız üçüncü şahısında, teklik üçüncü şahıs emir ekine çokluk getirerek çokluk üçüncü şahıs emir kipi yapılır. Emir ekleri her zaman fiil çekim eki durumunda, hiç bir zaman partisip veya isim şeklinde kullanılmaz.

Emir kipinde birinci şahıs bulunur mu? Bu konuda bilginlerin görüşü farklıdır. Tahsin Banguoğlu, '' Buyuru eydilen, veya sözü geçene eydenin nazari olarak kesin eğilimini duyuran bir kip olduğu için 1. kişiye yönelmesi mantıki sayılmaz. 1. kişiye dönük en kesin eğilim kipi olarak gereklik kipi

---

[45] Ergin, a.g.e., s.310-313, Korkmaz, a.g.e., s.648-665
[46] Ergin, a.g.e., s.311
[47] a.e., s. 304-308, Korkmaz, a.g.e., s.665-674

kullanılır.''[48] diyerek Emir kipinde birinci şahısın olamadığı görüşünde olduğunu belirtiyor. Muharrem Ergin'e göre tam tersi, ''birinci şahıs da kendi kendisine emredebilir ve bunu karşılamak üzere Türkçede emir birinci şahıs ekleri vardır. Bu ekler ayni zamanda istek şekli için de kullanılırlar.''[49] Zeynep Korkmaz, Eski Türkçede birinci şahısta emir ifadelerinin kullanıldığını, Türkiye Türkçesinde de '' emir kipinin birinci şahısta istek kipi ile birleştiğini belirterek bu kipin hem emir hem de istek görevini karşıladığı görüşünde''[50] dir. Ancak, insan kendi kendine emir ederken Türkiye Türkçesinde kendisini ikinci şahıs görüp ikinci şahıs emir şeklinde emir ettikler görünmektedir.

Teklik ikinci şahıs emir kipinde ek yoktur. Genellikle fiil kök ve gövdeleri eksiz olarak kullanılmaz, ancak teklik ikinci şahıs emir kipinde tek başına işlev görebilir.

Şimdi Türkiye Türkçesinde emir kipi, sev-eyim, sev, sev-sin, sev-elim, sev-in / sev-iniz, sev-sinler şeklindedir.

1.3.2.1.2.4. Gereklilik Kipi[51]

Fiilin gösterdiği hareket, oluş, kılışın yapılması gerektiğini bildiren bir tasarlama kipidir. Gereklilik eki yalnız şekil ifade eder.

Gereklik eki, bugün -malı, -meli şeklindedir, bu ekleri '-ma/-me' fiilden isim yapma eki ile '-lı/-li/-lu/-lü' sıfat ekinin kaynaşmasından ortaya çıkmıştı.

Gereklik çekiminde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır. Sev-meli-y-im, sev-meli-sin, sev-meli, sev-meli-y-iz, sev-meli-siniz, sev-meli-ler şeklinde.

1.3.2.2. Birleşik Kipli Çekim Ekleri

Birleşik kipli çekim, birden fazla kip eki bulunan fiil çekim şeklidir. Genellikle ''bildirme ve tasarlama kipleri ile bildirilen veya tasarlanan hareketlerin görülen geçmiş zamanda, öğrenilen geçmiş zamanda veya şart

---

[48] Banguoğlu, a.g.e., s.473
[49] Ergin, a.g.e., s.308
[50] Korkmaz, a.g.e., s.670
[51] Ergin, a.g.e., s.312-313, Korkmaz, a.g.e., s., 693-695

şeklinde ortaya çıktığını veya çıkacağını ifade etmek için birleşik''[52] çekimler kullanılır. ''Üç kipten oluşan katmerli birleşik fiiller çok seyrektir''[53].

Birleşik fiil çekim ekleri, kip eki + imek fiili + ikinci kip eki (zaman gösteren eki) + şahıs eki şeklindedir. İmek fiil burada bir çekim şekli başka bir fiilin bir çekim şekli ile birleştirerek ona iki şekil ve zamandan oluşan farklı zaman ve ifadesi karşılayan birleşik bir çekim eki oluşturur. Yalnız imek fiili, çekim sırasında eriyip kaybolabilir. Birleşik fiil çekiminde zaman gösteren, imek fiilinden sonra gelen ektir. Şahıs eki birinci, ikinci şahıs ve teklik üçüncü şahıslarında en sonunda bulunur, ancak, çokluk üçüncü şahıs eki '-lar/-ler' imek fiilinden önce de gelebilir.

İmek fiili, birleşik fiil çekiminde görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipi ekleri aldığı için, birleşik çekimin üç şekli bulunur. Görülen geçmiş zaman eki ile yapılan hikaye birleşik kipi, öğrenilen geçmiş zaman eki ile yapılan rivayet birleşik kipi, ve şart eki ile yapılan şart birleşik kipidir.

1.3.2.2.1. Hikayeleri

Bir kip eki almış asıl fiile, imek fiilin görülen geçmiş zaman eki getirilerek oluşturulur. Asıl fiilin aldığı kipe uygun olarak, ''geçmişte gerçekleşmiş, halen gerçekleşmekte olan ve gerçekleşmesi tasarlanan bütün oluş ve kılışların geçmişte kaldığını bildiren, onları hikaye eden bir birleşik kip türüdür.''[54] Sadece Emir kipiyle hikaye şekli yapılmaz.

1.3.2.2.1.1. Geniş Zaman Hikayesi

Geniş zaman ekleri ile görülen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-er-di-m, sev-er-di-n, sev-er-di, sev-er-di-k, sev-er-di-niz, sev-er-ler-di şeklinde. Olumsuz de geniş zamanın olumsuz şekli, '-maz / -mez' ile yapılır, sev-mez-di-m, sev-mez-di-n, sev-mez-di, sev-mez-di-k, sev-mez-di-niz, sev-mez-ler-di gibi.

---

[52] Ergin, a.g.e., s.320
[53] Korkmaz, a.g.e., s.730
[54] a.e., s.733

‘‘Geçmişten geleceğe uzanmış geniş bir zaman kesitinde gerçekleşeceğini bildiren bir oluş ve kılışı, geçmiş zamana aktararak’’[55] bildirir.

1.3.2.2.1.2. Şimdiki Zaman Hikayesi

Şimdiki zaman ekleri ile görülen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-iyor-du-m, sev-iyor-du-n, sev-iyor-du, sev-iyor-du-k, sev-iyor-du-nuz, sev-iyor-lar-dı, şeklinde. İsim fiilin bulunma haliyle yapılan şimdiki zaman eki ile de hikayesi yapılır. sev-mekte-y-di-m, sev-mekte-y-di-n, sev-mekte-y-di, sev-mekte-y-di-k, sev-mekte-y-di-niz, sev-mekte-y-di-ler gibi.

Anlatılan geçmişte bir süre devam eden oluş, kılış, durumu ifade eder.

1.3.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi

Görülen geçmiş zaman ekleri ile görülen geçmiş zaman eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-di-y-di-m, sev-di-y-di-n, sev-di-y-di, sev-di-y-di-k, sev-di-y-di-niz, sev-di-y-di-ler şeklinde. Bazen de esas fiil çekiminden hemen sonra şahıs ekleri alabilir, sev-di-m-di, sev-di-n-di, sev-di-y-di, sev-di-k-ti, sev-di-niz-di, sev-di-ler-di şeklinde. Bu şekil daha eskidir, ‘‘Eski Anadolu Türkçesindeki vardım idi, andum idi, uzatdum idi, düştün idi, işitdük idi, ağlaşdılar idi’’[56]

‘‘Geçmiş zamanda gerçekleşmiş bulunan ve tarz bildiren bir oluş ve kılışın yine geçmiş zaman aktarılarak’’[57] anlatır.

1.3.2.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi

Öğrenilen geçmiş zaman eki ile görülen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-miş-ti-m, sev-miş-ti-n, sev-miş-ti, sev-miş-ti-k, sev-miş-ti-niz, sev-miş-ler-di şeklinde.

Günümüzdeki kullanımda öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi durumundan ziyade, görülen geçmiş zamanın hikayesini karşılamaktadır.[58]

---

[55] a.e., s.743
[56] Ergin, a.g.e., s.322
[57] Korkmaz, a.g.e., s.733
[58] a.e., s.736-738

1.3.2.2.1.5. Gelecek Zamanın Hikayesi

Gelecek zaman eki ile görülen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-ecek-ti-m, sev-ecek-ti-n, sev-ecek-ti, sev-ecek-ti-k, sev-ecek-ti-niz, sev-ecek-ler-di şeklinde.

Gerçekleşecek olan veya gerçekleşmesinin tasarlanan bir oluş ve kılışı geçmişe aktararak bildirir.[59] Geçmişte tasarlanmış ancak konuşulduğu zamanda halen gerçekleşmemiş durumu da ifade edebilir.

1.3.2.2.1.6. Şartın Hikayesi

Şart eki ile görülen geçmiş zaman eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-se-y-di-m, sev-se-y-di-n, sev-se-y-di, sev-se-y-di-k, sev-se-y-di-niz, sev-se-y-di-ler (sevseler-di) şeklinde. Bu şart gerçekleşmemiş olan bir şart ifade eder.

1.3.2.2.1.7. İstek Kipinin Hikayesi

İstek eki ile görülen geçmiş zaman eki aln imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-e-y-di-m, sev-e-y-di-n, sev-e-y-di, sev-e-y-di-k, sev-e-y-di-niz, sev-e-y-di-ler şeklinde. ‘‘Fakat istek hikayesi diğer birleşik çekimler kadar kullanılmamakta, bunun yerine çok defa şartın hikayesi kullanılmaktadır. Burada tabii, şart ekinin istek, temenni fonksiyonundan faydalanılmaktadır. Buna karşılık istek hikayesinin de bazen şart hikayesi manası ile’’[60] kullanılır.

1.3.2.2.1.8. Gereklilik Kipinin Hikayesi

Gereklilik kipi eki ile görülen geçmiş zaman eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-meli-y-di-m, sev-meli-y-di-n, sev-meli-y-di, sev-meli-y-di-k, sev-meli-y-di-niz, sev-meli-y-di-ler (sev-meli-lerdi) şeklinde.

1.3.2.2.2. Rivayetleri

---

[59] a.e., s.741-743
[60] Ergin, a.g.e., s.323

Bir kip eki almış asıl fiile imek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman eki getirilmesi ile yapılır. Asıl fiilin içerdiği hareket oluş kılışın asıl fiilin aldığı kipine göre olmuş, olacak, olmasını tasarlandığını duyulma veya rivayet şeklinde anlatan kipidir. Onun için emir kipi ve görülen geçmiş zaman kipleri ile rivayet yapılmaz. İmek fiilin aldığı öğrenilen geçmiş zaman eki, rivayette geçmiş zaman ifade etmez, bir şekil eki olarak kullanılmaktadır.

1.3.2.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

Geniş zamanda gerçekleşen oluş veya kılışı duyuma dayanarak anlatır. Geniş zaman eki ile öğrenilen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-er-miş-im, sev-er-miş-sin, sev-er-miş, sev-er-miş-iz, sev-er-miş-siniz, sev-er-ler-miş şeklinde.

1.3.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Şimdiki zamanda sürmekte olan oluş veya kılışı duyuma dayanarak ifade eder. Şimdiki zaman eki ile öğrenilen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-iyor-muş-um, sev-iyor-muş-sun, sev-iyor-muş, sev-iyor-muş-uz, sev-iyor-muş-sunuz, sev-iyor-lar-mış şeklinde. İsim fiilin bulunma hali ile yapılan şimdiki zaman eki ile de rivayeti yapılır, sev-mekte-y-miş-im, sev-mekte-y-miş-sin, sev-mekte-y-miş, sev-mekte-y-miş-iz, sev-mekte-y-miş-siniz, sev-mekte-y-miş-ler gibi.

Hala ‘‘sürmekte olan bir oluş ve kılışın duyma veya sonradan fark etmeye dayanılarak’’[61] anlatılır.

1.3.2.2.2.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Tarz bildiren öğrenilen geçmiş zaman eki ile rivayet eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, imek fiil kaybolabilir, sev-miş-miş-im, sev-miş-miş-sin, sev-miş-miş, sev-miş-miş-iz, sev-miş-miş-siniz, sev-miş-ler-miş şeklinde. Ancak, ‘‘-mış, -miş ekinin arka arkaya söylenmesi kulağa hoş gelmediği için bu

[61] Korkmaz, 756-758

çekimde i- fiili bugün bile çok defa ekleşmeden kullanılır : tutmuş imiş, yapmış imişiz misallerinde olduğu gibi.''[62]

Çok zamanlarda duyulan veya sonradan farkına varılan ''oluş veya kılışa kayan bir şüphe veya küçümseme ifadesi de katmıştır.''[63]

1.3.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti

Gelecek zamanda gerçekleşecek oluş veya kılışı duyuma dayanarak ifade eder. Gelecek zaman eki ile öğrenilen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-ecek-miş-im, sev-ecek-miş-sin, sev-ecek-miş, sev-ecek-miş-iz, sev-ecek-miş-siniz, sev-ecek-ler-miş şeklinde.

''Gelecek zamanda gerçekleşecek bir oluş ve kılışın duyuma dayanılarak'' [64] anlatılır.

1.3.2.2.2.5. Şart Kipinin Rivayeti

Gerçekleşmemiş bir oluş veya kılışı duyuma dayanarak şart şeklinde ifade eder. Şart eki ile öğrenilen geçmiş zaman eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-se-y-miş-im, sev-se-y-miş-sin, sev-se-y-miş, sev-se-y-miş-iz, sev-se-y-miş-siniz, sev-seler-miş şeklinde. Şarttan ziyade bazen isteklerini de ifade eder.

1.3.2.2.2.6. İstek Kipinin Rivayeti

İstek şeklinde tasarlanan bir oluş veya kılışı duyuma dayanarak ifade eder. İstek eki ile öğrenilen geçmiş zaman eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-e-y-miş-im, sev-e-y-miş-sin, sev-e-y-miş, sev-e-y-miş-iz, sev-e-y-miş-siniz, sev-e-y-mişler şeklinde. ''İstek rivayeti ifadesi için bazen de şart rivayeti kullanılır. Buna karşılık istek rivayeti de şart rivayeti manasında kullanılabilir.''[65]

---

[62] Ergin, a.g.e., s.324
[63] Korkmaz, a.g.e., s.755
[64] a.e., s.758-760
[65] Ergin, a.g.e., s.325

1.3.2.2.2.7. Gereklilik Kipinin Rivayeti

Gerçekleşmesi gerekli olan bir oluş veya kılışı duyuma dayanarak ifade eder. Gereklilik eki ile öğrenilen geçmiş zaman eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-meli-y-miş-im, sev-meli-y-miş-sin, sev-meli-y-miş, sev-meli-y-miş-iz, sev-meli-y-miş-siniz, sev-meli-y-miş-ler şeklinde.

1.3.2.2.3. Şartları

Kip eki almış asıl fiile, şart eki alan imek fiilin getirilmesi ile oluşturulur. Bu kipiyle esas cümlenin şartı anlatan zarf durumunda olan bir unsur yapılır. ''Kendi yapısındaki şarta bağlı bu oluş ve kılışı cümledeki asıl fiille ilişkili kılarak asıl fiilin tamamlayıcıları görevini yüklenir.'' [66] Şart kipinde olduğu gibi iyelik kökenli şahıs ekleri alır. Emir, şart, istek kiplerinde şartlı birleşik kipi yapılmaz.

1.3.2.2.3.1. Geniş Zamanın Şartı

Geniş zamanda gerçekleşen veya gerçekleşecek oluş ve kılışı şart şeklinde ifade eder. Geniş zaman ekleriyle şart ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-er-se-m, sev-er-se-n, sev-er-se, sev-er-se-k, sev-er-se-niz, sev-er-ler-se veya sev-er-se-ler şeklinde.

1.3.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı

Şimdiki zamanda gerçekleşmekte olan bir oluş veya kılışı şart şeklinde ifade eder. Şimdiki zaman eki ile şart ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-iyor-sa-m, sev-iyor-sa-n, sev-iyor-sa, sev-iyor-sa-k, sev-iyor-sa-nız, sev-iyor-lar-sa şeklinde. İsim fiilin bulunma hali ile yapılan şimdiki zaman ekiyle de yapılır, sev-mekte-y-se-m, sev-mekte-y-se-n, sev-mekte-y-se, sev-mekte-y-se-k, sev-mekte-y-se-niz, sev-mekte-y-se-ler gibi.

1.3.2.2.3.3. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

---

[66] Korkmaz, a.g.e., s.765

Geçmişte ‘‘gerçekleştiği kesin olarak görülen veya bilinen bir oluş ve kılışı’’[67] şart şeklinde ifade eder. Görülen geçmiş zaman eki ile şart eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-di-y-se-m, sev-di-y-se-n, sev-di-y-se, sev-di-y-se-k, sev-di-y-se-niz, sev-di-y-se-ler veya sev-di-ler-se şeklinde. ‘‘Görülen geçmiş zamanın hikayesinde olduğu gibi bu çekimde de büyük bir değişiklik olmuştur. Eski Anadolu Türkçesinde bu çekim kıldum ise, dökdün ise, oldı-y-ise, itdük ise, oldunuz ise, kesdiler ise şeklinde görürüz. Bu eski şekil bugüne kadar kullanıla gelmiş olup, son zamanlarda diğer kiplere uyularak yapılan yeni çekimin yanında hala yaşamaktadır.’’[68] Yani sev-di-m-se, sev-di-n-se, sev-di-y-se, sev-di-k-se, sev-di-niz-se, sev-di-ler-se şeklinde de ifade edilir.

1.3.2.2.3.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

Geçmişte olan duyuma dayanan veya sonradan fark edilen bir oluş veya kılışı şart şeklinde ifade eder. Öğrenilen geçmiş zaman eki ile şart ekinin birleşmesiyle oluşur, sev-miş-se-m, sev-miş-se-n, sev-miş-se, sev-miş-se-k, sev-miş-se-niz, sevmiş-ler-se veya sevmiş-se-ler şeklinde.

1.3.2.2.3.5. Gelecek Zamanın Şartı

Gelecekte gerçekleşecek olan bir kılış veya oluşu şart şeklinde ifade eder. Gelecek zaman eki ile şart ekinin birleşmesiyle oluşur, sev-ecek-se-m, sev-ecek-se-n, sev-ecek-se, sev-ecek-se-k, sev-ecek-se-niz, sev-ecek-ler-se şeklinde.

1.3.2.2.3.6. Gereklilik Kipinin Şartı

Yapılması gerektiği bir oluş veya kılışı şart şeklinde ifade eder. Gereklilik eki ile şart eki alan imek fiilin birleşmesiyle oluşur, sev-meli-y-se-m, sev-meli-y-se-n, sev-meli-y-se, sev-meli-y-se-k, sev-meli-y-se-niz, sev-meli-ler-se şeklinde.

---

[67] a.e., s.765
[68] Ergin, a.g.e., s.325

İKİNCİ BÖLÜM

Japoncada Fiil Çekimi

Japonca ve Türkçenin cümle yapısı hemen hemen aynıdır. Bu bölümde alınan Japonca cümle örnekleri, anlam açısından karşılayan Türkçe cümlesi ile aynı veya üst satırda belirtilmektedir. İki cümledeki cümle unsurlar, özellikle belirtilmedikçe aynı sıralamadadır.

2.1. Japoncada Fiiller

2.1.1. Japonca Gramerinde Fiil Anlayışı

Japoncada kelimeler, ikiye ayrılır, tek başına cümle unsuru olabilen 'Şi (bağımsız kelime)' ve daima başka kelimelerle birleşip bir kelime grubu oluşturan 'Ji (bağlı kelime)'dir. 'Ji', Türkçedeki ekler ve edatlardır. Bağımsız kelime olan 'Şi' ise Türkçedeki ekler ve edatların haricinde olan kelimelerdir. 'Şi' de ikiye ayrılmakta, yüklem olabilen ve cümle unsur olurken zaman veya şekil ekler almadan önce bir çeşit çekim ekleri denilen yardımcı öğeler alıp sanki şekil değişmesine uğrandığı gibi görünen 'Yoogen'(fiil ve sıfat) ve yalın haline hal ekleri alabilen 'Taigen'(isim, zamir, sayılar)dir. 'Taigen', özne eki ile birleşerek özne olabilenler (isimler) ve özne olamayanlar (zarf, bağlaç, hitap unsurlar) ile oluşur. 'Yoogen' ve 'Taigen' arasındaki ayrımını anlamlarına göre nitelendirilse, 'Yoogen' bir değişmeyi anlatan kelimeler, 'Taigen' ise bir kavramı ifade eden kelimelerdir.[1]

---

[1] Hiroshi Tsukishima, **Kokugogaku**, 22.bs., Tokyo, Tokyodaigaku Syuppankai, 1980,s. 101-108

Biçim hakkında çok teoriler bulunmaktadır, ancak, bilimsel olarak kabul edilen bir yer almış teoriye değenmak istiyorum. Japoncanın biçimi hakkında Japonya'daki temel eğitimde verilen teori, Shinkichi Hashimoto'nun çıkardığı teoriye dayalıdır. Gramer şekline göre, yani Bükümün olup olmaması ile kelimelerin sınıflandırılması onun teorisindedir. Buna karşı, ana hat olarak sadece kelimenin bir nitelik olan gramer şekli ile sınıflandırımaması gerektiğini söyleyen bilginler çoktur. Takao Yamada kelimenin taşıdığı anlamına göre sınıflandırmalarını yapmıştı, ancak, çıkan sonucu Hashimoto'nun çıkardığı sonucu ile konulan ad farklı olsa da hemen hemen aynıdır. Bir de Masaki Tokieda'nun teorisi var, onun teorisinde kelimeler, bir kavram oluşma surecini yaşayanlar ve yaşamayanlar olmak üzere ikiye ayrılır, isimler ve fiillerin konumunda öbürlerle pek fark yoktur, ancak, bağımsız kelimeler denilen, ekler, edatlar ve bir kısmı sıfatların konumu farklıdır.

‘Yoogen’, ‘‘Takao Yamada’ya göre nitelik kavramlarını ifade eder, Masaki Tokieda’ya göre, ‘Taigen (isim)’nin karşısında bulunan ve çekimli olan kelimelerin bütünlüğü, Shinkichi Hashimoto’ya göre, tek başına cümle unsuru olabilen çekimli kelimelerdir.’’[2] ‘Yoogen’nin işlev özellikleri, ‘‘özne ve başka cümle ögeleri ile gramer ilişkilerini kurabilmesi, cümle bitirme niteliğini taşıması, yalnız veya yardımcı unsurlar, ek ve edatlarla birleşerek çeşitli kelimelere bağlanabilmesidir. ’’[3] ‘Yoogen’in fiilden başka bir unsur sıfatlardır. ‘Yoogen’, bir oluş, kılış, ve bir durum anlatır, fiiller genellikle oluş ve kılışı anlatır, sıfat ise bir durum anlatır. Ayrıca, Japonca gramerinde sıfat ve fiil, söz dizimi açısında çekimli sayıldığından dolayı aynı grupta yer alır.

Genellikle fiil, bir hareket, kılış veya oluşu ifade eder, sıfat ise niteliklerini veya bir durumunu ifade eder. Fiillerin bir kısmı da bir durum karşılar; ancak, fiiller, o durumunun gerçekleşmesini ifade eder, sıfat ise o duruma sahip olduğunu anlatır. Bu ifade yönündeki farkı, sıfat ve fiili ayırt eder.[4]

Japoncada Fiil, bir hareket, kılış, oluş, veya durumunun olumlu veya olumsuz yönde gerçekleştirmesini ifade eden kelimedir. İşlev bakmından fiil, ‘‘ ‘des, mas’ bildirme eklere bağlanabilen, emir ve durma şekli, ettirgen, edilgen, başlama ve bitirme çatılarına sahip’’[5]tir. Fiil, yüklem olurken, bir görev üstlenen ek ve edatlarla bağlanırken veya sıfat-fiil, isim-fiil konumunu oluştururken, yardımcı öğeler alır.

2.1.2. Japonca Fiillerinde Kök Anlayışı

Japoncanın bütün fiilleri, sözcükte bulunduğu şekildeyken ‘-u’ sesi ile biter. Örneğin, ‘a-u’ (görüşmek), ‘ik-u’ (gitmek), ‘tas-u’ (katmak), ‘şin-u’ (ölmek), ‘i-u’ (demek), ‘nom-u’ (içmek), ‘tor-u’ (almak), ‘nor-u’ (binmek), ‘mi-ru’ (görmek), ‘ki-ru’ (giyinmek), ‘tabe-ru’ (yemek), ‘de-ru’ (çıkmak), ‘k-uru’ (gelmek), ‘s-uru’ (yapmak) gibi. Sözcükte bulunduğu şekli, Türkçedeki

---

[2] a.e., s.113
[3] Haruhiko Kindaichi, **Nihongo kyooshitsu,** Tokyo, Chikumashoboo, 1998, s.88
[4] Haruhiko Kindaichi, **Nihongo şinpan (ge),** 25.bs, Tokyo, İwanamishoten, 1985, s. 97-98
[5] Kindaichi, **Nihongo kyooshitsu**, s.88

kullanımında olduğu gibi mastar şekli denilebilir. Mastar şekli aynı zamanda Türkçede olduğu gibi Japoncada da isim durumundadır. Ancak, aynı şekil cümle yüklemi konumundaysa, geniş zaman ifade eden bir fiildir.

Mastar şekli, Japoncada da kök hali değildir. Kelimelerde kök, ‘‘kelimenin yapısı bozulmadan, yapım ve çekim eklerini çıkardıktan sonra, daha küçük birimlere ayrılamayan ve temel anlamı taşıyan ’’[6] unsurlardır. Bu görüşten Japoncanın fiilleri bakılırsa, üç gruba ayrılır. Fiil kökü, ‘a-u’ (görüşmek), ‘ik-u’ (gitmek), ‘tas-u’ (katmak), ‘şin-u’ (ölmek), ‘i-u’ (demek), ‘nom-u’ (içmek), ‘tor-u’ (almak), ‘nor-u’ (binmek) gibi fiillerde ‘-u’ sesinden önceki kısmı, ‘mi-ru’ (görmek), ‘ki-ru’ (giyinmek), ‘tabe-ru’ (yemek), ‘de-ru’ (çıkmak) gibi fiillerde ‘-ru’ sesinden önceki kısmı, ‘k-uru’ (gelmek), ‘s-uru’ (yapmak) gibi fiillerde ‘-uru’ sesinden önceki kısmı denilebilir.

Ancak, Japonya’daki bilginlerin fiil kökü anlayışında bir çok görüşleri bulunmaktadır. Haruhiko Kindaichi’nin de söylediği gibi, Japonca gramerinde kelimelerin ayrımı ve bölünmesi bir kaç büyük bilginlere göre farklıdır. Nasıl böldüğüne göre görüşleri değişmekte ve ona göre söz dizimine bakışları da değişmektedir.[7] Onun bir nedeni ise Ek bölümündeki ‘‘Japonca yaz dili’’ kısmında gösterdiğim gibi, Japonca yazlarının açık heceli harfler ile yazılmasıdır. Japonca harflerle yazılırsa ‘nom-u’, ‘tas-u’ şeklinde yazılan fiiller, の (no) む (mu), た(ta)す(su) şeklinde yazılmakta ve bazlar tarafından bu fiillerin kökleri de の (no)-, た(ta)- olarak düşünülmektedir.

Bu tezde Japonca fiil kökü, burada Latin alfabesiyle Japonca gramerini açıkladığımız için ikinci paragrafta belletilen şekilde gösterilmektedir.

2.2. Japoncada Fiil Çeşitleri

2.2.1. Yapılar Bakımından Fiil Çeşitleri

2.2.1.1. Basit Fiiller

[6] Özkan, Tören, Esin, a.g.e., s.464
[7] Kindaichi, **Nihongo şinpam (ge)**, s.55

Kendi içlerinde daha basit anlamlı ögelere ayrılamayan kök halindeki fiiller, kak-u (yazmak), nom-u (içmek), tabe-ru (yemek) , s-uru (yapmak) gibi.

2.2.1.2. Türemiş Fiiller

İsimlere isimden fiil yapma veya fiillere fiilden fiil yapma ekleri getirilerek türetilen fiiller, ase-bam-u (terlemek) , haru-mek-u (bahar havasına girmek), tabe-rare-ru (yenilmek) gibi.

2.2.1.3. Birleşik Fiiller

'Yapmak, etmek' anlamında kullanılan 'suru', 'mümkün' anlamındaki fiil 'dekiru', 'yapmak, etmek' anlamında ancak saygı ifadesini de aynı anda taşıyan 'nasaru' gibi yardımcı fiillerle bir ismin birleşmesinden oluşur, benkyoo suru (ders çalışmak), denwa suru (telefon etmek), unten suru (araba kullanmak) gibi.

Bir de zarf fiil eki gibi yardımcı öğeleri alan fiil ile başka bir fiilin birleşmesi suretle ortaya çıkan birleşik fiiller var. Bu tip fiillerin çoğu kalıplaşmış durumdalar, omoi-das-u (düşünmek ve çıkarmak anlamındaki fiiller birleşmesi ile oluşan hatırlamak anlamında fiil) gibi.

2.2.2. Görevleri Bakımından Fiil Çeşitleri

2.2.2.1. Asıl Fiiller

Tek başına kullanılan fiiller.

2.2.2.2. Yardımcı Fiiller[8]

Bir belirli şekilde başka kelime veya kelime gruplarla birleşerek farklı anlamı kazandıran ve birleştiği şeklinde kalıplaşmış fiiller. Birleşik fiiller yapan fiiller. Yardımcı fiiller, çoğu zamanda tek başına kullanılabilen, asıl fiildir.

---

[8] Kindaichi, **Nihongo kyooshitsu**, s.112-114

2.2.2.2.1. Kelime Gruplarıyla Birleşen Yardımcı fiil 'Suru'

Yardımcı fiil 'Suru (aslı anlamı yapmak, etmek)', isimler veya isim-fiillerle birleşerek birleşik fiiller yapar, 'undoo-suru (spor yapmak)', 'ittari-kitari-suru (gidip gelip tekrarlamak)' gibi.

'-to' zarf fiil eki[9] ile birleşerek '-tosuru' şeklinde, harekete geçmekte olduğunu ancak, daha harekete geçmediğini ifade eder, 'ikoo-tosuru (gitme hareketine geçmek)', 'kakoo-tosuru (yazmaya çalışmak)' gibi.

Hali ekleri alan fiillerin isim şekli ile birleşerek, ana fiillerin aldığı hali ekleri ile karşılıklı olarak kullanılan hali eklerini kendisi de alarak zarf fiil grubu yapar, 'ai – *mo* – shi - *nai* (görüşmeden)', ' ai - *wa* – suru – *ga* (görüşülecek ama)' gibi.

2.2.2.2.2. Zarf Fiil Eki '-te' İle Birleşenler

'İru (canlı olan öznenin yer alınması veya bulunması)', -teiru şeklinde şimdiki zaman ifade eder.

Örneğin, Kare-ga tegami-o **ka-i-teiru.** : O mektub-u **yaz-ı-yor.**

'Aru (cansız olan öznanin yer alması veya bulunması)', -tearu şeklinde hazırlıklı olarak ana fiilin gösterdiği işinin yapılmış olduğunu gösterir.

Örneğin, Kare-wa ganşo-o **ka-i-tearu** : O dilekçe-y-i **hazırlıklı olarak yaz-dı**.

'Shimau (bitmek)', -teshimau şeklinde ana fiilin gösterdiği işinin bitirmiş olduğunu bazen de ondan pişman olduğunu gösterir.

Örneğin, Kare-wa tegami-o **ka-i-teşimau**. : O mektup **yazmayı bitirecek**.

'Miru (görmek)', -temiru şeklinde, ana fiilin içerdiği hareketin deneme olarak yapıldığını anlatır.

Örneğin, Kare-wa tegami-o **ka-i-temiru** : O **deneme olarak** mektub-u **yazar.**

'Kuru (gelmek)', iku (gitmek)', -tekuru, -teiku şeklinde, bir durumu anlatan ana fiilin içerdiği hareketin gerçekleşme sırasında olduğunu gösterir.

Örneğin, Fuusen-ga **fukura-n-deiku** : Balon **şiş-iyor**.

---

[9] Zarf fiil eki kavramı, Japoncada yoktur, burada ana fiillerle yardımcı fiilleri bağlama niteliği taşıyan ek olarak zarf fiil eki adı kullanmıştım.

‘ Kureru (verilmek)’, -tekureru şeklinde, konuşan için ana fiilin gösterdiği faaliyeti özne tarafından yapıldığını gösterir.[10]

Örneğin, Kare-ga tegami-o **ka-i-tekureru** : O **benim için** mektub-u **yazar.**

‘Yaru (vermek)’, -teyaru şeklinde, konuşanın nesne için ana fiilin gösterdiği işi yaptığını gösterir.

Örneğin, Kare-wa imooto-ni tegami-o **ka-i-teyaru** :

O kardeşine **onun için** mektub-u **yazar**.

‘Morau (almak)’, -temorau şeklinde, konuşan için nesne olan başkasının anafiilin gösterdiği işi yaptığını gösterir.[11]

Örneğin, Kare-wa imooto-ni tegami-o **ka-i-temorau** :

O kardeşine mektub-u **rica ederek yazdırır.**

2.2.3. Kılınış Biçimleri Bakımından Fiiller

Japonca’ da şimdiki zaman edatı olarak kullanılan yardımcı fiili ‘-teiru’ ile birleştiğinde ortaya çıkan niteliklerine göre yapılan sınıflandırmasıdır. Japoncada umumiyetle şimdiki zaman edatı olarak kullanılan ‘-teiru’ile birleştiğinde fiillerin içerdiği anlamlarına göre karşılanan zaman farklılaşır.

Zeynep Korkmaz, Türkçe gramerlerinde genellikle yer almayan, ancak, Türkçenin dil varlığındaki fiil kök ve gövdelerinin dil mantığı ve zamanla olan bağlantı açısında görülen özellik olan, kılınış biçimleri bakımından fiilleri sınıflandırmasını, yapılan incelemelere değinerek göstermişti. Türkçede de şimdiki zaman eki ile birleştiğinde fiillerin içerdiği anlamına göre süreklilik farkları görünür.[12]

2.2.3.1. Durum Fiilleri

Durumu gösteren fiiller, ‘ dekiru (mümkün)’, ‘ fukasugiru (fazla derin olan)’ gibi Türkçe’de sıfat olarak görünen kavramı taşıyanlar, ve ‘ aru, iru (var)’ fiiller. Bu tür fiiller, şimdiki zaman edatı ile birleşmez.

---

[10] Yuriko Sunakawa v.d., **Nihongo Bunkei Jiten**, Tokyo, Kuroshio Shuppan, 1998, s. 252-253

[11] a.e., s.284-285

[12] Korkmaz, a.g.e., s.534-537

2.2.3.2. Kılış Fiilleri

Bir hareketi anlatan fiiller, ‘ taberu (yemek)’, ‘aruku (yürümek)’, ‘ furu (yağmak)’ gibi. Bu tür fiiller, ‘-teiru’ şimdiki zaman edatı ile birleştiğinde o hareketin gerçekleşme anında olduğunu gösterir, yani şimdiki zamanda olduğunu anlatır.

2.2.3.3. Ani Hareket Fiilleri

Bir anda biten, süre tanımayan hareketi anlatan fiiller, ‘ shinu (ölmek), ‘kekkonsuru (evlenmek)’, ‘hajimaru (başlamak)’ gibi fiiller, ‘-teiru’ şimdiki zaman edatı ile birleştiğinde o hareketin bittikten sonraki halinde olduğunu gösterir.

2.2.3.4. Niteliklerini Anlatan Fiiller

Niteliklerini gösteren fiiller, ‘ niru (benzemek)’, ‘togaru (ucu sivri olmak)’ gibi fiiller genellikle ‘-teiru’ şimdiki zaman edatı ile kullanılıp, fiilin gösterdiği durumunda olduğunu anlatır.[13]

2.2.4. Çatılar Bakımından Fiiller

2.2.4.1. Geçişsizlik - Geçişlilik[14]

Fiilin gösterdiği hareketin etkileyecek cümle unsur, özne ise geçişsiz fiil, nesneyi etkiliyorsa geçişli fiildir. Japoncada geçişli- geçişsizlik durumunda birbirine karşılaşan çift fiiller çok sayıda bulunur, ‘aku (açılmak) – akeru (açmak)’ , ‘ narabu (sıralanmak) – naraberu (sıralamak)’, ‘ owaru (bitmek) – oeru (bitirmek) gibi. ‘-er-’ geçişsiz fiilden geçişli fiil yapma eki olarak değerlendirilebilir.

2.2.4.2. Saygı İfadeli Fiiller[15]

---

[13] Kindaichi, **Nihongo şinpan (ge)**, s.107-109
[14] Kindaichi, **Nihongo kyooshitsu,** s. 114-116
[15] a.e., s.116- 117

Bir hareket gösteren, ve aynı anda konuşmacının karşısındakilere olan saygıları ifade etmek için saygı veya mütevaziliğini içerleyen bir takım fiiller bulunmaktadır. Saygı anlamı taşıyan fiillerle kurulan cümlelerde, konuşmacının o eylemi gerçekleştiren kişiye, yani özneye karşı olan saygı ifade etmektedir. Bu durumda genellikle saygı ifadeli fiillerle kurulan cümlelerde birinci şahıs özne olamaz. Öte yandan Mütevaziliği taşıyan fiillerle kurulan cümlede, genellikle konuşmacı olan özne birinci şahıstır, ve kendisini alçaltmak suretiyle karşısındakine saygı gösterilir.

Yapmak, etmek manasındaki fiil grubu ;

'suru' (basit) - ' nasaru' (saygılı) – 'itasu' (mütevazi)

Demek manasındaki fiiller ;

' iu' (basit) – ' ossyaru' (saygılı) – 'moosu' (mütevazi)

Gelmek manasındaki fiiller ;

' kuru'(basit) – ' irassyaru' (saygılı) – ' mairu' (mütevazi) gibi.

Bu tür ifade değişikliği, ekleşme ve birleşik fiil yoluyla da yapılır; naziklik ön eki 'o-'yu alan ana fiilin isim hali ile saygılı ifade için 'naru', mütevazi ifade için 'suru' birleşerek ifade edilir.

Tutmak manasındaki fiil için ;

'motsu' (basit) – ' o-mochi-ni-naru'(saygılı) – ' o-mochi-suru' (mütevazi)

Almak manasındaki fiil için ;

'toru' (basit) – ' o-tori-ni-naru' (saygılı) – ' o-tori-suru' (mütevazi)

Bir de '-reru / -rareru ' gibi saygı ifade katan çekim eki de bulunmaktadır.

2.2.4.3. Ettirgen Çatı

Fiilin gösterdiği hareketin daima özne dışındaki bir varlık veya kavrama yöneldiğini belirten fiildir.

Ettirgen fiil, '-aseru / -saseru' eklerle yapılır, mi-saseru (göstermek), tabe-saseru (yedirmek), ik-aseru (götürmek), tob-aseru (uçurmak) gibi.

Ancak, asıl Japoncada cansız özne ile ettirgen cümle pek fazla kurulmaz. Sadece çevirilerinde kullanılır. Örneğin,

Bu haber onu ağlattı. yerine Bu haberden dolayı o ağladı. gibi
Kono şirase-wa kare-o **naka-se-ta**. Kono şirase-ni kare-wa **nai-ta**.

Birinci cümledeki '-se-' eki ettirgen ekidir.

Ettirgen fiil ile ifade edilmesi gerekirken etken fiil ile ifade edildiğini de sıkça görünür. Örneğin,

Hastanede iğne yaptırdım. yerine Hastanede iğne yaptım. denilir.
Byooinde çuuşa **sa-se-ta**. yerine Byooinde çuuşa-o **şita**. gibi.[16]

2.2.4.4. Edilgen Çatı

''Edilgen fiil, fiilin gösterdiği işin kimin tarafından yapıldığı belli olmayan, öznesi belirsiz fiildir.''[17]

Edilgen fiil, '-reru / -rareru ' eki ile yapılır, mi-rareru (görülmek), kaka-reru (yazılmak), noma-reru (içilmek) gibi.

Japoncada geçişsiz fillerle de edilgen cümlesi yapılır. Örneğin,
İnu-ni hoe-**rare**-ta. (Köpek tarafından havla-n-dım.) gibi.
Bu cümlede köpek havladığı için zor durumuna düştüğünü de ima etmektedir. Onun için bu tür edilgen ifadesine zarar görme ifadesi de denilir.[18]

2.2.4.5. Verme – Alma Çatı[19]

Biri için yapılan hareketin kimin için yapıldığına göre değişen bir ifade şeklidir. Konuşanın (birinci şahıs) konumuna göre değişir.

Aslında yardımcı fiil olan '-teyaru', ' –teageru', '-tesaşiageru' edatları, birinci, ikinci, üçüncü şahıs olan öznenin başkaları için bir iş yaptığını ifade eder. Başkalar, özne tarafından kar edilmiştir. '-teyaru' edatı, kar alanın özneden aşağı sınıfında olduğu zaman kullanılır. '-teageru' edatı, ikisinin aynı

---

[16] Kindaichi, **Nihongo şinpan (ge)**, s.126-128
[17] Özkan, Esin, Tören, a.g.e., s.532
[18] Kindaichi, a.g.e., s.124-126
[19] a.e., s. 129-130, Yuriko Sunakawa v.d., a.g.e., s. 238-239, 242-243, 249-250, 284-286

sınıftan ve samimi olduğu zaman kullanılır. '-tesaşiageru' edatı ise kar verilenin özneden üst sınıfından olduğu zamanda kullanılır. Örneğin,

Ane-ga imooto-no şukudai-o mi-**teyaru**. (Ablam kardeşimin ödevine bakar.)
Tomodaçi-no şukudai-o mi-**teage-**ta. (Arkadaşımın ödevine baktım.)
Untenşu-ga doa-o ake-**tesaşiage**-ta. (Şoför kapıyı açtı.) gibi.

Özne olan başkasının konuşmacı için bir şey yaptığını ifade eden '-tekureru', '-tekudasaru' edatlarla yapılan cümlede birinci şahıs özne olamaz, birinci şahıs kar edilen taraf olur. '-tekureru' edatı, öznenin konuşmacıya yakın ilişkide bulunduğunda kullanılır, '-tekudasaru' ise öznenin konuşmacından üst konumda olduğu veya öyle olduğu gibi ifade ederek kibarlık yapmak istediği zaman kullanılır, aynı zamanda konuşmacının özneye karşı olan saygı da ifade eder. Örneğin,

Haha-ga wataşi-ni kodutumi-o okut-**tekure**-ta. (Annem bana paket gönderdi.)
Şaçoo-ga ie-ni yon-**dekudasa**-tta. (Patronum beni eve çağırdı.)

Özne için başkasının bir şey yaptığını ifade eden '-temorau', '-teitadaku' edatı ile kurulan cümlede genellikle birinci şahıs özne olur, ancak, konuşan yani birinci şahsın özne tarafından olaya baktığı zaman ikinci, üçüncü şahıslar da özne olabilir. '-temorau' edatının mutevazi şekli olan '-teitadaku' edatı ile kurulan cümlede iş yapıp özneye kar verene karşı kendisini alçaltarak saygı gösterir. Örneğin,

Haha-ni kodomo-o mi-**temora**-tta. (Anneme çocuğuma baktırdım.)
Syuutome-ni kodomo-o mi-**teitada**-ita. (Kayınvalideme çocuğuma baktırdım.)

Bu edatlarla kurulan cümle, Japoncada etken fiillerle kurulsa da özneyi değişmeden aynı anlamda Türkçe ile cümle kurulduğunda ettirgen cümle olur.

2.2.5. Fiil Köklerine Göre Fiiller

2.1.2. Japonca fiillerinde kök anlayışı kısmında göründüğü gibi, Mastar şeklindeyken kökünden sonra '-u', '-ru', '-uru' eklerin hangisi alır, ona göre Japoncanın bütün fiiller üç gruba ayrılmaktadır.

Bu ayrım, işlevlerine göre fiillerin alacak ekleri ve edatlarını etkilediği için önemlidir. Örneğin, edilgen edatı, Beş sesli fiiller için '-reru' ve Tek sesli fiiller için '-rareru'dur.

2.2.5.1. Beş Sesli Fiil

Mastar biçimindeyken fiil kökü ve gövdesinden sonra '-u' sesi bulunan fiiller, 'a-u' (görüşmek), 'ik-u' (gitmek), 'tas-u' (katmak), 'şin-u' (ölmek), 'i-u' (demek), 'nom-u' (içmek), 'tor-u' (almak), 'nor-u' (binmek) gibi.

2.2.5.2. Tek Sesli Fiil

Mastar biçimindeyken fiil kökü ve gövdesinden sonra '-ru' sesi bulunan fiiller, 'mi-ru' (görmek), 'ki-ru' (giyinmek), 'tabe-ru' (yemek), 'de-ru' (çıkmak) gibi.

2.2.5.3. İstisnalar

Mastar biçimindeyken fiil kökü ve gövdesinden sonra '-uru' sesi bulunan fiiller, 'k-uru' (gelmek) ve 's-uru' (yapmak). Aslı fiil olarak bu grupta iki fiil bulunur, ancak, 's-uru' fiil, Türkçedeki etmek fiil gibi isimlerle birleşik fiil oluşturan yardımcı fiildir. Ve 'suru' ile yapılan birleşik fiiller de oldukça fazladır, 'benkyoo-suru' (ders çalışmak), 'denwa-suru' (telefon etmek), 'keikaku-suru' (planlamak), gibi.

2.3. Japoncada Fiil Çekimleri

Japonca fiil çekimlerini gerçekleştiren unsurları, fiil kökü veya gövdesi, şekil veya zaman ekleri, ve Japonca gramerinde Çekim olarak adlandırılan şekil değişikliğidir. Japonca çekiminde şahıs ekleri bulunmamaktadır.

2.3.1. Yüklemde Şahıs İfadeleri

Japonca'da şahıs ekleri yoktur. Kurulan cümlelerde şahıs zamiri gibi özne özellikle bulunmadıysa cümlenin öznesi belli olmayabilir. Bu kısmında gösterilen örnek cümlelerinden Türkçe karşılığında şahıs belirsiz olarak gösterilen cümleler, Japonca gramer kurallarına göre cümle olarak geçerlidir. Hatta pek çok zamanda şahıs belirsiz cümleler kurulur, ama konuşma sırasında kimin özne olduğu konuşan ve konuşulan arasında bellidir.

Ancak, saygı ekleri veya saygı ifadeli fiiller, verme-alma gibi yön ifadelerini taşıyan fiilleri veya edatları, gibi özne olabilen şahsının belli olan fiiller veya çekim ekleri bulunmaktadır. Bu tür ifadeleri, bir çeşit şahıs ifadesi olarak düşünülebilir.

Çokluk - teklik ise, Kindaichi'nin '' Japonların düşüncede de çokluk ve teklik ayırımı var, ancak onu her zaman söze yansıtamayız. '' [20] dediği gibi, çekim şeklinde ayırım yoktur. Eğer çokluğu ifade etmek isterse, özne veya nesne olan şahıs ifadesine çokluk eki getirmek suretiyle ifade edebilir.

2.3.1.1. Saygı Veya Mütevazilik İfadeleri İle

Japonca ifadeleri için önemli unsurlardan biri, saygı ifadesidir. Saygı ifadesi, bir tek çekim içinde kalmadan, şahıs zamiri, yapım ekleri, saygı ifadeli kelimeler, gibi Japoncanın temelinde etkili olan unsurdur[21].

Çekim konusundaysa saygı veya mütevazilik ifadeleri taşıyan fiiller ve saygı veya mütevazilik anlamını katan fiilden fiil yapma ekleri bulunmaktadır. Saygı ifadesi veya mütevazilik içerleyen bu tür fiiller, özne olacak şahsı seçer.[22] Örneğin,

Yarın gelece- (özne belirsiz)	Yarın geleceğim.
Asu **ik**-i-mas.	Asu **ukaga**-i-mas.

[20] Kindaichi, a.g.e., s.68
[21] Susumu Oono, **Nihıngo rensyuutyoo**, Tokyo, İwanamishoten, 1999, s. 147-198
[22] Kindaichi, a.g.e., s. 47-48

Fiil çeşitlerinde değindiği gibi, Japonca'nın fiillerinde saygı ifadeli veya mütevazi fiiller bulunmaktadır. Örneklerindeki 'ukaga-u' gelmek anlamında mütevazi fiil olduğu için bu cümlenin öznesi birinci şahıstır.

Yarın gidece- (belirsiz) mi?	Yarın gidecekmisiniz?
Asu **ik-i**-mas-ka?	Asu **ik-a-re**-mas-ka?

'İk-' fiil köküdür, '-i-' ve '-a-' yardımcı öğesidir. '-mas' geniş zaman eki, '-ka' ise soru ekidir. '-re-' saygı anlamını katan fiilden fiil yapma ekidir. Yükleminde saygı ifadesi olduğuna göre bu cümledeki özne, konuşulan yani ikinci şahıs olması gerekir, üçüncü şahıs olma ihtimal da var, ancak o durumda zamir olmadan bir öznenin belirtilmesi gerekir.

2.3.1.2. Verme – Alma Çatı İle

2.2.4.5. kısmında gösterilen Verme-Alma çatındaki fiiller, bazen özne olabilen şahsı seçer.

'-tekureru', ve '-tekudasaru' edatları, özne olan başkasının konuşmacı için bir şey yaptığını ifade ettiği için, bu cümlede birinci şahıs özne olamaz. Bu edatlar bulunan cümlelerde öznesi, ikinci veya üçüncü şahıstır.[23]

'-temorau', '-teitadaku' edatleri, özne için başkasının bir şey yaptığını ifade eder. Onun için cümledeki özne genellikle birinci şahıstır. Öncede belirtildiği gibi, konuşan yani birinci şahısı başkası gibi bakıp konuştuğunda ikinci ve üçüncü şahıslar da özne olabilir, öyle durumda özne özellikle belirtilmektedir.[24]

2.3.1.3. İstek Kip edatı ile[25]

İsteklerini ifade eden edatlar, cümledeki öznesini seçer. '-tai' edatı, normal cümlede yalnız birinci şahıs özne olabilir, soru cümlesinde ikindi şahıs

---

[23] Yuriko Sunakawa v.d, a.g.e., s.252-253
[24] a.e., s. 284-285
[25] a.e., s.180-181
Saburoo Niwa, http://www.geocities.jp/niwasaburoo/shuyoumokuji.html, 31.bölüm

özne olabilir. Üçüncü şahısın istekleri ifade etmek için '-tagaru' edatı veya '-tai' edatı ile tahmini ifade eden '-raşii' edatının birleşmiş olan '-tairaşii' edatı kullanılır. Örneğin,

Ankara-ni ik-i-**tai**.	Ankara'ya gitmek istiyorum.
Ankara-ni ik-i-**tai**-deska?	Ankara'ya gitmek istiyor musun?
Esra-san-wa Ankara-ni ik-i-**taga**-t-teiru.	Esra hanım Ankara'ya gitmek istiyor.
Esra-san-wa Ankara-ni ik-i-**tai-raşii**.	

2.3.1.4. Emir Ve Rica Kipinde[26]

Japoncada emir kipinde yalnız ikinci şahıs özne olabilir. '-ro' veya '-nasai' gibi emir eki ve '-tekudasai' gibi ricasını ifade eden edatları ile yapılan cümlede öznesi mutlaka ikinci şahıstır. Pişman olduğunda veya teşvik etmek için gibi özel durumda kendi kendine emir edebilir. Ancak öyle durumda bile kendi kendine konuştuğuna göre kendisini ikinci şahıs olarak düşünmüştür.

Zenbu tabe-**ro.**	Hepsini ye.
Hayaku ik-i-**nasai.**	Çabuk git.
Kokodewa tabako-o suw-a-nai-**dekudasai**.	Burada sigara içmeyiniz.
Toşoşitsudewa şizukani şi-**tekudasai**.	Kütüphanede sükuneti koruyun.

2.3.1.5. İrade İfade Eden Ek İle

İrade ifade eden '-oo/-yoo' eki ile kurulan cümlede öznesi birinci şahıstır. Kendi iradesini anlattığı için ikinci veya üçüncü şahıslar özne olamazlar. Aynı şey niyetini ifade eden '-tsumori' eki de birinci şahısı özne olarak seçer. Eğer başkasının iradeli veya niyetli olduğunu konuşmacı düşündüyse tahmini ifade eden eklerle kullanılacaktır.[27]

---

[26] a.e. 34.bölüm
[27] a.e. 31, 32 bölüm

Aşita hayaku oki-**yoo**. Yarın erken kalkacağım.

Aşita kare-mo hayaku oki-ru-**daroo**. Yarın o da erken kalkacak.

(tahmin eki)

2.3.2. Fiil Çekim Eki, Edatları Ve Kaynaştırma Sesleri

2.3.2.1. Japonca Gramerindeki Çekim Anlayışı[28]

Japonca gramerince, fiil kökü ve gövdeleri, işlevlere göre şekil değişmesine uğrar. Bu şekil değişmesine Japonca gramerinde çekim adı verilmektedir. Şekil değişmesi, fiilin tipi ve işlevine göre gerçekleşir. Fiilin tipi, fiil köküne göre yapılan gruplamadan belirtilen tiptir. İşlevleri ise, fiil kökünden sonra bağlanacak ek veya edata bağlıdır. Şekil değişmesi sonucu, Japonca fiillerinde sekiz çeşit çekim biçimi bulunmaktadır.

1. Olumsuz biçimi ; Olumsuz edatı '-nai'ye bağlanır.
2. Çatı biçimi ; Ettirgen, edilgen edatlarla bağlanır.
3. Bağlama biçimi ; İşlek biçimidir, nazik bildirme eki '-mas', istek edatı '-tai' , başlama fiili 'hajimeru' gibi çeşitli kelime ve edatlarla bağlanabilir. Fiillerin isim biçimi de ek almadan bu biçim karşılar.
4. Mastar biçimi ; Sade hali geniş zaman bu biçimi ile karşılanır. Ek almadan fiillere bağlanabilir, sebebi gösteren zarflarla birleşerek zarf fiil grubu oluşturabilir.
5. Şart biçimi ; şart ekiyle bağlanır.
6. İrade biçimi ; İradesini gösteren '-u,-you' ekiye bağlanır.
7. Geçmiş zaman biçimi ; İşlek biçimidir. Geçmiş zaman eki '-ta', şimdiki zaman fiil yardımcısı '-teiru' gibi '-te-' şeklinde olan edatlarla bağlanır. Bazı sebep gösteren edatlar ve bağlama edatlarla ek almadan birleşerek zarf fiil grubu oluşturabilir.
8. Emir biçimi ; Fiillerin emir kipinde bu biçimi alır, bu biçimi olduktan sonra, hitaplenme ekinden başka ek veya edatlar alınmaz.[29]

---

[28] Tsukishima, a.g.e. , s.114-123
Kindaichi, **Nihongokyooshitsu**, s. 96-99

Fiil köküne göre ayrılan üç grubunda sekiz biçim farklı şekilde bulunmaktadır.

- Beş sesli fiillerdeki 8 biçimin örnekleri -

	Kak-u	Yom-u	Hanas-u	Nor-u
Olumsuz Biçimi	kak-a-	yom-a-	hanas-a-	nor-a-
Çatı Biçimi	kak-**a**-	yom-a-	hanas-a-	nor-a-
Bağlama Biçimi	kak-**i**-	yom-i	hanaş-i	nor-i
Mastar Biçimi	kak-**u**	yom-u	hanas-u	nor-u
Şart Biçimi	kak-**e**-	yom-e	hanas-e-	nor-e-
İstek Biçimi	kak-**o**-	yom-o-	hanas-o-	nor-o-
Geçmiş zaman Biçimi	ka-i-	yo-n-	hanaş-i-t-	no-t-
Emir Biçimi	kak-e	yom-e	hanas-e	nor-e

Bu grubun adı olan beş sesli, şekil değişmesindendir. Japoncada 'a, i, u, e, o' olmak üzere sadece beş ünlü bulunmaktadır. Beş sesli fiil grubunun şekil değişmesinde bütün ünlü ortaya çıkmaktadır.

- Tek sesli fiillerdeki 8 biçimin örnekleri –

	Mi-ru	Ki-ru	Tabe-ru	Ne-ru
Olumsuz Biçimi	mi-	ki-	tabe-	ne-
Çatı Biçimi	mi-	ki-	tabe-	ne-
Bağlama Biçimi	mi-	ki-	tabe-	ne-
Mastar Biçimi	mi-ru	ki-ru	tabe-ru	ne-ru
Şart Biçimi	mi-re	ki- re	tabe-re	ne-re
İstek Biçimi	mi-	ki-	tabe-	ne-
Geçmiş zaman Biçimi	mi-	ki-	tabe-	ne-
Emir Biçimi	mi-ro	ki-ro	tabe-ro	ne-ro

Bu grubun adı da şekil değişmesi sırasında 'i' veya 'e' olmak üzere sadece tek ünlü bulunduğundan gelmiştir.

[29] Bu biçimlerin adlandırılması hakkında çok çeşitili iddialar olduğu için burada en kolay anlaşılacağını düşündüğüm adlar konulmuştur.

- İstisnalar -

	S-uru	Denwa-s-uru	Undoo-s-uru	K-uru
Olumsuz Biçimi	şi-	denwa-şi-	undoo-şi-	ko-
Çatı Biçimi	sa-	denwa-sa-	undoo-sa-	ko-
Bağlama Biçimi	şi-	denwa-şi-	undoo-şi-	ki-
Mastar Biçimi	s-uru	denwa-s-uru	undoo-s-uru	k-uru
Şart Biçimi	sure-	denwa-sure-	undoo-sure-	kure-
İstek Biçimi	şi-	denwa-şi-	undoo-şi-	ko-
Geçmiş zaman Biçimi	şi-	denwa-şi-	undoo-şi-	ki-
Emir Biçimi	şiro	denwa-şiro	undoo-şiro	ko-i

Japoncada ‘si’ ses bulunmuyor, ‘s’ sesi ile ‘i’ ünlü birleştiğinde ‘şi’ sesi ortaya çıkar, dolaysıyla ‘s’ ve ‘ş’ değişmesi, Japonca içinde ses değişmesi olarak görünmez.

Bu gruptaki iki fiil, yukarıda bulunan iki gruptaki fiillerden oldukça farklı şekilde değişir, onun için istisna olarak anlaşılmaktadır.

2.3.2.2. Fiil Değişmesi Hakkında Bu Tezdeki Görüş

Örnekler tablolarına bakılırsa, şekil değişmesinin ekleşme yoluyla yapıldığı görülmektedir. Özellikle biçimler arasında fark bulunansa beş sesli fiil grubudur.

Beş sesli fiil grubundaki fiiller, olumsuz edatı ‘-nai’ ile birleşirken fiil kökü veya gövdesine ‘-a-’ sesi getirip ondan sonra ‘-nai’ eki ile birleşir, kak-**a**-nai, yom-**a**-nai, hanas-**a**-nai gibi. Ettirgen edatı olan ‘-seru’ ile birleşirken de ‘-a’ sesi bulunur, kak-**a**-seru (yaz-dır-mak), yom-**a**-seru (oku-t-mak), hanas-**a**-seru (konuş-tur-mak) gibi. Nazik şeklindeki bildirme eki ‘-mas’ ile birleşirken ‘-i-’ sesi getirilir, kak-**i**-mas, yom-**i**-mas, hanaş-**i**-mas gibi. Şart eki ‘-ba’ ile birleşirken de ‘-e-’ sesine ihtiyacı var, kak-**e**-ba , yom-**e**-ba, hanas-**e**-ba gibi. Ortaya çıkan bu sesler, fiil kökü ve ek veya edatı arasında onlar birleştirmek için bulunmaktadır. Bu bakımdan bir çeşit kaynaştırma sesi olarak düşünülebilir. Geçmiş zaman eki ‘-ta’ ile birleşirken ortaya çıkan durum biraz

farklıdır, fiil kökü veya gövdesinin son sesi ses değişmesine uğranmaktadır. Fiil kökünün son sesleri, ‘b, m, n’ ise ‘n’ sese, ‘t, r, (w)’ ise ‘t’ sese, ‘s’ ise ‘şi’ sese, ‘g, k’ ise ‘i’ sese değişir , tob-u fiilinden to-n-da (üç-tü), yom-u fiilinden yo-n-da (oku-du), kat-u fiilinden kat-ta (kazan-dı), nor-u fiilinden no-t-ta (bin-di), a-u fiilinden a-t-ta (görüştü), hanas-u fiilinden hanaş-i-ta (konuş-tu), kag-u fiilinden ka-i-da (kokula-dı) kak-u fiilinden ka-i-ta (yaz-dı), gibi. Şimdiki zaman edatı ‘-teiru’, rica edatı ‘-tekudasai’, alma-verme edatı ‘-temorau’, ‘-teyaru’ gibi çok sayıda bulunan ‘-te-’ sesi ile başlayan edatlar ile birleşirken de aynı şekilde fiil kökün son sesi ses değişmesine uğrar. Ancak, Mastar şekli ve emir şeklinde ortaya çıkan sesleri, kaynaştırma sesi değildir. Mastar şeklinde bulunan ‘-u’ Türkçedeki -mak/-mek ekleri gibi fiilden isim yapma ekidir. Emir kipinde bulunan ‘-e’ de emir ekidir.

Tek sesli fiil grubunda yalnız şart eki ile birleşirken ‘-re-’ sesine ihtiyacı var, mi-re-ba (gör-se), ki-re-ba (giyin-se), tabe-re-ba (ye-se) gibi. Başka ek veya edatları fiil kökü veya gövdesi ile doğrudan doğruya birleşmektedir. Tek sesli fiiller grubundaki fiiller için mastar şeklini yapan fiilden isim yapma eki ‘-ru’dur. Emir eki ise ‘-ro’dur.

İstisna olan fiillerin çekimi, ekleşmeden ziyade şekil değişmesine daha yakın gibi görünmektedir. Ama ekleşme olarak algılarsak, yapmak anlamında ‘s-uru’ fiilinde ş-**i**-nai (yapmaz), s-**a**-seru (yap-tır-mak), ş-**i**-mas (yap-acak), s-**u**-reba (yap-sa), ş-**i**-ta (yap-tı), ş-**i**-ro (yap) dan ‘-i-’, ‘-a-’, ‘-u-’ sesleri kaynaştırma sesidir. Mastar şekli ‘s-uru’nun ‘-uru’, fiilden isim yapma ekidir. ‘k-uru’ fiilinde, k-**o**-nai (gel-mez), k-**o**-saseru (getirmek), k-**i**-mas (gel-ecek) , k-**u**-reba (gel-se), k-**i**-ta (gel-di), k-**o**-i (gel) den ‘-o-’, ‘-i-’, ‘-u-’ sesleri kaynaştırma sesidir. Mastar şekli ‘k-uru’nun ‘-uru’, fiilden isim yapma ekidir. Bu gruptaki fiiller, emir eki alırken de kaynaştırma sesine ihtiyaç duyar, ‘s-uru’nun emir eki, ‘-ro’, ‘k-uru’nun emir eki ise ‘-i’dir.

Göründüğü gibi Japoncada fiiller, çekim sırasında birleşecek ek veya edatlarına göre kaynaştırma sesine ihtiyaç duyar, çekim ek ve edatlar incelerken fiil kökü veya gövdesi ile nasıl birleşeceğine de dikkat alınması gerekmektedir.

2.3.3. Çekim Gerçekleştiren Ek Ve Edatlar

Japonca gramerinde çekim görevini üzerine alan unsur, 'Joşi' ve 'Jodooşi'dir. 'Joşi', ''şekil değişmeyen bağımlı kelime, çeşitli bağımsız kelimelerle birleşerek kelimeler arası bağı sağlar, farklı anlamı katar.''[30] 'Jodooşi', '' kullanım sırasında şekil değişmesine uğrayan bağımlı kelime, fiil, sıfat, isimlerle birleşip çeşitli anlamlar katar''.[31] Burada söz edilen 'şekil değişmesi' bir önceki kısımda bahsedilen fiillerinde çekim olarak algılanan 'şekil değişmesi' ile aynıdır. 'Jodooşi', fiiller gibi ekleşme sırasında ses değişmesine uğranabilir, kaynaştırma sesinin yardımı gerekebilir. Bu tezde, 'Joşi' olarak Japonca gramerinde sınıflandırılanlara ek adı, 'Jodooşi' olarak Japonca gramerinde algılananlara edat adı verilmiştir.

Japoncada şahıs ekleri bulunmadığına dair önceden değinmiştik. Japoncada çekim gerçekleştiren unsur, zaman ve şekil ek ve edatlarıdır.

Fiil cümlesinde oşumsuz ifadeler, '-nai' edatı ile yapışır. '-nai' edatı, yüklemde bulunan zaman ve kip ek veya edatılarının çeşidine göre bazen birleşir, bazen de cümle sonunda bulunur.

2.3.3.1. Cümle Tarzı

Cümle tarzı, Japoncayla ifade edilen tüm metinlerde görülür. Japoncayla konuşurken veya yazı yazarken, ister istemez, o ifadenin neticesi ve bulunduğu ortamına - resmi yerdeki konuşma mı, samimi arkadaşlarla sohbet mi? Gazetedeki yazı mı, makale mi, yakına yazılan mektup mu? gibi - göre farklı tarz ile cümle kurumaktadır. Bu tarz, kurulan cümlede veya bütün ifade sırasında kullanılan kelimelerle belirtilir. Özellikle, yüklemde kullanılan edatlar ve eklerin seçimine cümle tarz etkilenir.

İlkel olan cümle tarz, nazik tarz ve sade tarzdır. İkisi de bildirme tarzıdır, yapılan ifadenin bulunduğu ortama uygun naziklik derecesine göre farklıdır. Nazik hali ve sade hali olarak, konuşma dili, yaz dili ikisinde bulunur. Konuşma dilinde çok samimi kişiler arasında sade haliyle konuşulur,

---

[30] Hinohara Shigeaki v.d., **Nihongodaijiten**, 9bs., Tokyo, Kodansya, 1991, s.973

[31] a.e., s.977

yakınlık ve resmiyetin derecesine göre kullanılır, tıpkı Türkçedeki sen ve siz zamirlerinin kullanımına benzer. Aslında yazı dili olarak gelişen sade hali,[32] gazete, roman gibi yaz dilinde genellikle kullanılmaktadır. Yazı dilinde nazik şekli, kendisinden daha büyük insana teşekkür mektubu gibi daha nazik olması gerektiği durumunda kullanılır.

Yüklem çeşidine göre, isim cümlesi, sıfat cümlesi, fiil cümlesi, olumlu, olumsuz, bütün cümle tipinde iki hali bulunmaktadır. Özellikle, yazı yazarken bu halin baştan sonuna kadar aynı tarzda devam etmesi istenmektedir. Konuşma dilindeyse, iki şekil karıştığında o konuşmanın gerçekleştiği sahada konuşan kişiler arasında samimiyet farkı olan kişilerin bulunduğunu göstermektedir. Nazik hali ve sade hali arasındaki fark, genellikle yüklemde kullanılan ek ve edatlarıyla belirtilmektedir.

Fiil cümlesinde gitmek anlamında bir fiil 'ik-u' ile kurulan cümlelerle örneğin,

Türkçe	:	Ben	bugün	okula	gideceğim.
Sade hali	:	Wataşi-wa	kyoo	gakkoo-ni	**ik-u.**
Nazik hali	:	Wataşi-wa	kyoo	gakkoo-ni	**ik-i-mas**.
Türkçe	:	Dün	babam	İstanbul'a	gitti.
Sade hali	:	Kinoo	çiçi-wa	isutanbulu-ni	**it-ta.**
Nazik hali	:	Kinoo	çiçi-wa	isutanbulu-ni	**ik-i-maş-i-ta.**
Türkçe	:	Ben	bugün	okula	gitmem.
Sade hali	:	Wataşi-wa	kyoo	gakkoo-ni	**ik-a-nai.**
Nazik hali	:	Wataşi-wa	kyoo	gakkoo-ni	**ik-i-masen**.

Göründüğü gibi fiil cümlesi nazik halinde '-mas' edatı kullanılmaktadır, '-mas' edatı aynı zamanda geniş zaman ifade eder. '-mas' edatı, geniş zaman nazik şekli edatı denilebilir, ve geçmiş zaman eki '-ta' ile birleşerek '-maş-i-ta' geçmiş zaman nazik şekli eki oluşturmaktadır. Olumsuz nazik şekli eki örnek cümlesinde bulunan '-masen'dir. Sade haline gelince, gelecek zaman eki yerinde de kullanılan geniş zaman eki '-u' fiil köküyle doğrudan doğruya

[32] Tsukishima, Kokugogaku, s.241-243

birleşir, geçmiş zaman sade hali eki ise, geçmiş zaman eki olan '-ta'dır. Olumsuz cümlesinde de sade hali için olumsuz eki '-nai' yerini almaktadır. Aynı şekilde bildirme görev taşıyan bütün fiil çekim ek ve edatlarında iki tarz bulunmaktadır.

Sıfat cümlesinde örneğin,

Türkçe : O kız çok güzel.
Sade hali : Ano ko-wa totemo **utsukushii.**
Nazik hali : Ano ko-wa totemo **utsukushii-des.**
Türkçe : Orası hiç güzel değil.
Sade hali : Asoko-wa çittomo **utsukushi-ku-nai.**
Nazik hali : Asoko-wa çittomo **utsukushi-ku-arimasen.**

Sıfat cümlesinin olumlu nazik hali cümlesinde '-des', olumsuz cümlesinde '-arimasen' edatları kullanılmaktadır.

İsim cümlesinde örneklerle,

Türkçe : O doktordur.
Sade hali : Kare-wa **işa-da**.
Nazik hali : Kare-wa **işa-des.**
Türkçe : Ben doktor değilim.
Sade hali : Wataşi-wa **işa-ja-nai**.
Nazik hali : Wataşi-wa **işa-ja-arimesen.**

İsim cümlesinde de olumlu nazik hali cümlesinde '-des', olumsuz cümlesinde '-arimasen' edatları kullanılmaktadır.

Genellikle, yüklemde kullanılan şekil eki veya edatı ile tarz farkı belirtilir. Ancak, bazı kelimelerde de tarz uyumunu bozmamak için seçim yapılabilir.

Türkçe : Bu kimin?
Sade hali : Kore **dare-no**?
Nazik hali : Kore-wa **donata-no-des-ka**?

Kim anlamındaki kelime olarak sade halinde 'dare', nazik halinde 'donata' kullanılır, aynı şey, hangi, nerede gibi soru zamirlerinde de görülmektedir. [33]

Bir de Japoncanın konuşma dilinde erkekler ve kadınlar arasında konuşma tarzı farklıdır. Kelime seçimi ve cümle sonundaki bildirme, soru veya hitapleme eklerinde genellikle fark görülmektedir.

Türkçe : Yarın babamı arasam mı acaba?
Erkek tarzı : Aşita toosan-ni denwa-şi-yoo-**kana**?
Kadın tarzı : Aşita **o**-toosan-ni **o**-denwa-şi-yoo-**kaşira**?
Türkçe : Dün seni aradım. Ama bulamadım.
Erkek tarzı : Kinoo denwa-şi-**tanda**. Demo i-nakat-**ta-na**.
Kadın tarzı : Kinoo **o**-denwa-şi-**ta-no-yo**. Demo i-nakat-**ta-wa-ne**.

Bu tez boyunca, özellikle nazik hali eki anlattığı kısmından başka yerde sade haliyle örnek cümleleri verilmektedir. Sade hali, yazı dilinde nazik halinden daha yaygındır, Japonca ile yazılan tez, makalede kullanılan tarz da sade halidir.

2.3.3.2. Japoncada Zaman İfade Eden Ek Ve Edatları

2.3.3.2.1. Japoncada Zaman İfadesi [34]

Japonca gramerinde aslı zaman iki tanedir. Bir geçmiş zaman, bir de şimdiki zaman ve gelecek zamanı içerleyen geniş zamandır. Japonca bilgin Kindaichi, '' Japoncanın zaman ifade şeklinde, geçmiş durum veya geçmişte bitmiş durumu ifade eden '-ta' ekli şekil ve onsuz şekil karşı karşıya bulunmakta ve kolaydır. ''[35] diyor. Onun için geçmiş zaman ve geçmiş olmayan zaman olarak da adlandırılmaktadır.

2.3.3.2.1.1. Geçmiş Zaman Eki '-ta'

[33] Niwa, http://www.geocities.jp/niwasaburoo/shuyoumokuji.html, 22nci bölüm
[34] a.e. , 23ncü bölüm
[35] Kindaichi, a.g.e., s.240

Geçmiş zaman eki '-ta' ile fiiller 2.3.2.2. kısmında bahsedildiği gibi Bes sesli fiil grubundaki fiillerinde son ses değişmesine uğrayan kökü, Tek sesli fiil grubundaki fiillerin fiil kökü, 'suru' fiilinin 'şi-' şekli, 'kuru' fiilinin 'ki-' şekli ile birleşir. '-ta' eki Türkçedeki görülen geçmiş zaman ekini karşılar. Örneğin,

Otooto-wa kinoo gakkoo-ni **it-ta**.	Kardeşim dün okul-a **git-ti**.
Kyonen umi-de **oyoi-da**.	Geçen sene deniz-de **yüz-düm**.
Tsukaretakara kinoo-wa hayaku **ne-ta**.	Yorulduğundan dün erken **yat-tım**.
Kinoo nani-o **şi-ta** ?	Dün ne **yap-tın**?
5nen mae toruko-ni **ki-ta**.	5sene önce Türkiye'ye **gel-dim**.

'-ta' eki edatlarla birleşerek geçmiş zaman edatı ve ekleri yapar. Konuşmacının tahmin olduğunu gösteren '-raşii', '-yoo' edatı, başkasından duyma olduğunu ifade eden '-soo' edatıyla birleşince '-taraşii', '-tayooda', '-tasooda' edatları ortaya çıkar. Bu edatlar Türkçedeki öğrenilen geçmiş zaman ekini karşılar. Örneğin,

Nihon-de jişin-ga at-**tasooda**.	Japonya'da deprem ol-**muş.**
Kinoo o da genba-ni i-**tasooda**.	Dün o da olay yerinde bulun-**muş**.
Yama-dewa yuki-ga fut-**taraşii**.	Dağda kar yağ-**mış.**
Kanojo-mo kono eiga-o mi-**taraşii**.	O da bu filmi seyret-**miş**.
Pasokon-ni uirusu-ga hait-**tayooda**.	Bilgi sayarına wirus gir-**miş.**
Ali-mo daigaku-ni ukat-t**ayooda**.	Ali de üniversiteye kazan-**mış**.

2.3.3.2.1.2. Geçmiş Zaman Eki İle İfade Edilmeyen Zamanlar[36]

Fiil cümlesinde geçmiş zaman ekinden başka zaman eki olarak işlev gören eki, Beş seli fiil grubu için '-u', Tek sesli fiil grubu için '-ru', İstisnalar için '-uru'dur. Yani fiillerin mastar şekli, tek başınayken fiilden yapılmış isimdir, cümle içinde yüklem iken geniş, şimdiki, veya gelecek

[36] Niwa, http://www.geocities.jp/niwasaburoo/shuyoumokuji.html, 23nci bölüm 4.kısmı

zaman ifade eden fiil konumundadır. Bu şeklinin karşılayabilen zaman, oldukça geniştir. Örneklerle,

I. Wataşi-wa kinoo-kara zutto koko-ni i-**ru**.
Ben dünden beri burada bulunuyorum.

II. Haru-made kono ie-ni sum-**u**.
Bahara kadar bu ev-de otururum.

III. Moosugu denşa-ga de-**ru**.
Birazdan tren hareket eder.

IV. Osokunattakara mou uçi-ni kae-**ru**.
Geç oldu, artık ev-e dön-eyim.

V. Rainen nihon-ni ik-**u**.
Gelecek sene Japonya'ya gideceğim.

Inci cümlede, dünden başlayıp şimdiye kadar devam eden zamanı karşılıyor. IInci cümlede, belirsiz geçmiş zamanda başlayıp şimdide dahil olan, ve bahara kadar devam eden zamanı karşılamakta. IIIncü cümlede, yakın gelecek zamanı ifade ediyor. IVncü cümlede, çok yakın gelecek zamanı karşılamakta, ve yapılacak hareketi konuşanın istekle olacağını da ifade eder. Vnci cümlede, uzak gelecek zamanı karşılar, ve konuşanın fiilin hareketinin gerçekleşmesinden emin veya gerçekleştirmesine iradeli olduğu da ifade etmektedir. Göründüğü gibi, '-u', '-ru', '-uru' ekleri, 1) Geçmişte başlayıp şimdiye kadar devam eden bir zaman, 2) Geçmişten başlayarak gelecek zamana kadar devam eden uzun bir sure, 3) yakın veya uzak olan gelecek zamanı karşılayabilir, ancak cümle içinde zarf gibi zaman ifade eden başka unsur ile zamanın belli edilmesi gerekir.

Zaman ifade eden unsur bulunmayan cümlede hangi zaman karşılar? Örneklerle,

I. 24 kakeru 7-wa 168-ni nar-**u**.
24 çarp 7 168 eder.

II. Çikyuu-wa taioo-no mawari-o mawar-**u.**
Dünya güneşin çevresi-ni dön-er.

III. Şakai-de seekatsu-suru hito-wa otagai-ni tasukea-**u.**

	Toplumda	yaşay-an		insanlar	birbiri-ne	yardım	eder.
IV.	Wataşi-wa	asa	7ji-ni	oki,	12ji-ni	ne-**ru**.	
	Ben	sabah	7de	kalkıp,	12de	yat-ar-ım.	

Incisi, matematikteki bir gerçek, IIncisi de doğadaki gerçek, IIIncüsü toplumsal bir anlayısı, IVncüsü bireysel alışkanlığını ifade ediyor, Türkçede de bu tür konular geniş zamanla ifade edilir. Zaman zarf bulunmayan cümlede '-u', '-ru', '-uru' ekleri, zamanı sınırlamayan geniş zaman ifade etmektedir.

2.3.3.2.2. Kılınış Bakımından Zaman İfadeleri

Kılınış, ''eylemlerin, anlattıkları devinme, oluş, iş ve oluşumun yansıttıkları zaman açısından ayrılıkları olarak tanımlanabilir.''[37] Japoncada 'soo' diye adlandırılan bu kavramı, '' başlangıç ve son olan bir kılış, oluş, veya hareketin sırasında hangi aşamasında bulunduğunu işleyen ifade ayrımı''[38] olarak açıklanmaktadır. Japoncada kılınış işlevi gören iki çeşidi var. Bir, 'hajime-ru' (başlamak), 'oe-ru' (bitirmek) gibi fiillerle birleşik fiil yapmak suretiyle, bir de bazı fiil veya isimden türemiş edatlarla.

2.3.3.2.2.1. Birleşik Fiiller

Birleşik fiil, aslı fiil Beş sesli fiil grubundaki fiiller veya istisnadaki 's-uru' ve 'k-uru' fiillerinden biri ise, '-i-' kaynaştırma sesi getirilen fiil köküne, Tek sesli fiil grubundansa fiil köküne doğrudan doğruya yardımcı fiili birleştirerek yapılır.

Hareketin başlangıçta olduğunu ifade etmek için 'hajime-ru' (başlamak), 'das-u' (çıkarmak), 'kake-ru' (asmak) yardımcı fiillerle birleşik fiiller yapılır. Örneğin, **ik-i-kake-ru** (gitme hareketine geçmek), **nom-i-hajime-ru** (içmeye başlamak), **kak-i-das-u** (yazmaya başlamak), **tabe-hajime-ru** (yemeye başlamak), **ş-i-das-u** (yapmaya başlamak), **k-i-kake-ru** (gelmekte olmak) gibi.

---

[37] Aksan, Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim, s.103
[38] Niwa, http://www.geocities.jp/niwasaburoo/shuyoumokuji.html, 24ncü bölüm

Hareketin içinde olduğunu, devam etmekte olduğunu ifade etmek için 'tsuduke-ru' (devam etmek) yardımcı fiille birleşik fiil yapılır. Örneğin, **nom-i-tsuduke-ru** (içmeye devam etmek), **kak-i-tsuduke-ru** (yazmaya devam etmek), **ne-tsuduke-ru** (yatmaya devam etmek), **mi-tsuduke-ru** (bakakalmak), **k-i-tsuduke-ru** (gelmeye devam etmek) gibi.

Hareketin son verdiğini ifade etmek için, 'oe-ru' (bitirmek), 'owar-u' (bitmek), 'yam-u' (dinmek) yardımcı fiillerle birleşik fiiller yapılır . Örneğin, **nom-i-oe-ru** (içmeyi bitirmek), **kak-i-owar-u** (yazmayı bitirmek), **fur-i-yam-u** (dinmek), **ş-i-owa-ru** (iş bitirmek) gibi.

2.3.3.2.2.2. Fiilden Türemiş Edatlarla

Fiilden türemiş edatları, -teiru, -tearu, -teoku, gibi -te- şeklindedir. Bu edatlar, Beş sesli fiil grubundaki fiillerle, geçmiş zaman eki ile birleşirken olduğu gibi fiil kökünün son sesi ses değişmesine uğranan kökü ile, Tek sesli fiil grubundaki fiillerin fiil köküyle, 's-uru' ve 'k-uru' fiilleri '-i-' kaynaştırma sesiyle birleşir.

'-teiru' edatı, Türkçedeki '-iyor' şimdiki zaman ekinin Japonca karşılığı olarak Japonca-Türkçe gramer kitaplarında geçer.[39] Bulunma hali eki '-te' ile bulunmak anlamında 'i-ru' fiilden oluşturulmuş olduğundan -makta/-mekte şimdiki zaman ekine de benzer. Ancak, 2.2.3. kısmında gördüğümüz gibi, Japoncada fiillerin içerdiği anlam niteliğinden dolayı, sadece bir hareketi anlatan kılış fiiller ve niteliklerini anlatan fiillerde şimdiki zaman işlevini görür. Örneğin,

Toosan-wa kao-o **arat-teiru.**	Babam yüzü-n-ü **yık-ıyor**.
Asakara denwa-ga **nat-teiru**.	Sabah sabah telefon **çal-ıyor**.
Asakara zutto amega **fut-teiru**.	Sabahtan beri yağmur **yağ-makta**.
Wataşi-wa çiçi-ni **ni-teiru**.	Ben babam-a **benz-iyoum**. gibi.

[39] Katsuta Shigeru, Torukogo bunpoo tokuhon, Tokyo, Daigakushorin, 1986, s. 58

Bu tür fiillerde, '-teiru' edatı ile geçmiş zaman eki '-ta'nın birleşmesinden oluşan '-teita' edatı, şimdiki zamanın hikayesini karşılar.

Ano hi-wa asa kara yuki-ga **fut-teita**.	O gün sabahtan kar **yağ-ıyor-du**.
Anata-ga kita-toki hon-o **yon-deita**.	Senin geldiğinde kitap **oku-yor-dum**.
Kao-o mitara haha-wa **nai-teita.**	Yüzüne bakınca annem **ağl-ıyor-du**.
Oji-wa sofu-ni **ni-teita**.	Amcam dedeme **benz-iyor-du**.

Durmak anlamında 'tomar-u', ölmek anlamında 'şin-u' gibi ani hareket fiillerindeyse, o hareket yapılmış ve öyle kaldığını ifade eder, genellikle aynı durum Türkçede ifade edilirse sıfat veya geçmiş zaman eki kullanılacaktır.

Kono hito moo **şin-deiru**.	Bu adam artık **öl-müş**.
Ali-to Ayşe-wa **kekkon-ş-i-teiru**.	Ali ile Ayşe **evlidir**.
Şingakki-ga **hajimat-teiru**.	Yeni sömestr **başladı.**

Bu tür fiillerde, '-teiru' edatı ile geçmiş zaman eki '-ta'nın birleşmesinden oluşan '-teita' edatı, görülen geçmiş zaman veya öğrenilen geçmiş zamanın hikayesini karşılar.

Byooin-ni tsu-i-ta-toki, kare-wa **şin-deita**.	Hastaneye vardığında o **öl-müş-tü.**
Akın-to Akiko-wa **kekkon-ş-i-teita**.	Akın ile Akiko **evliydi.**
Heya-ni hait-tara jugyoo-wa **hajşmat-teita**.	Odasına girdiğinde ders **başla-mış-tı**.

'-tearu' edatı, bulunma hali eki ile var anlamındaki 'ar-u' fiilinin birleşmesinden oluşur. Geçişli fiillerle, birinin yaptığı hareketinden dolayı çıkan sonucunda kaldığını ifade eder. Bazen hazırlıklı olduğunu da içerir.[40] Genellikle, bu edatı Türkçede geçmiş zaman veya öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi karşılar. Geçmiş zaman eki '-ta' ile birleştirilen '-teatta' eki de geçmiş zamanda birinin yaptığı hareketin sonucunu gördüğünü ifade eder.

[40] Sunakawa v.d, a.g.e., s.239-241

Madogiwa-ni hana-ga **kazat-tearu**. Pencere kenarını çiçeklerle **süsle-mişti.**
Teketto-wa **tot-tearu**. İtsudemo tateru. Bilet-i **al-dım**. İstediğimde çıkabilirim.
Okitara çooşoku-ga **tukut-teatta**. Uyandığımızda kahvaltı **hazırlanmıştı.**

'-teoku' edatı, gelecek için bir şey yapılacağını ifade eder, zaman olarak gelecek zamanı içermektedir. Geçmiş zaman eki '-ta' ile birleştirilen '-teoita' eki hazırlıklı olarak bir hareketin yapıldığını ifade eder.[41]

Biiru-wa reizookde **hiyaş-i-teoku**. Bira buzdolabında **soğutulacak**.
Wasurenaiyooni memo-o **tot-teoku**. Unutmamak için dipnota **yazarım**.
Kurumaeni torukogo-o **narat-teoita**. Gelmeden önce Türkçe **öğrendim**.

'-teşimau' edatı, bir süreli hareketin bitmesini ifade eder. Geçmiş zaman eki '-ta' ile birleşen '-teşimatta' eki şeklinde daha sık kullanılmakta, ve bazen de o işin yapılmışından pişman veya duygulandığını da ifade eder.[42]

Katadukeru-yo, hayaku **tabe-teşima-i-nasai**. Toplayacağız, çabuk **yiyin(bitirin**).
Amenonaka aruite kaze-o **hii-teşimatta**. Yağmurda yürüyüp grip **oldum.(pişman**)
Şigoto-wa **kansei-şi-teşimatta**. İşmiz **tamamlandı. (duygulu)**

2.3.3.2.2.3. İsimden Türemiş Edatlarla

'-tokoroda' edatı, fiil köküne doğrudan doğruya birleşir. Şimdi harekete geçmekte olduğunu ifade eder. Türkçede şimdiki zaman ifadesi ile karşılar. Geçmiş zaman eki '-ta' ile birleşen '-tokorodatta' eki, iki şey ifade eder. Biri, bir harekete geçmekte olan zamanın geçmişte kaldığını, öbür, Türkçedeki az kalsın --- ifadesi gibi bir kökü olayın olmasından bir an önce kurutulduğunu ifade eder.[43]

İma ie-ni **hairu-tokoroda**. Şimdi ev-e **giriyorum.**

[41] a.e., s.247-248
[42] a.e., s.254-255
[43] a.e., s.331-333

Hikooki-wa **tobitatsu-tokoroda.** Uçak **kalkmak üzeredir.**
Kaettatoki haha-wa **dekakeru-tokorodatta**. Döndüğümde annem evden **çıkıyordu.**
İttekurenakereba **wasureru-tokorodatta**. Söylemeseydin **az kalsın** unutuyordum.

'-tabakarida' edatı, hareketin bitmesinden fazla zaman geçmediğini, biraz önce o hareketin yapıldığını ifade eder.[44] Beş sesli fiil grubundaki fiillerle, geçmiş zaman eki ile birleşirken olduğu gibi fiil kökünün son sesi ses değişmesine uğranan kökü ile, Tek sesli fiil grubundaki fiillerin fiil köküyle, 's-uru' ve 'k-uru' fiilleri '-i-' kaynaştırma sesiyle birleşir. Türkçede, biraz önce veya şimdi gibi zaman ifadesiyle birlikte ifade edilen görülen geçmiş zaman karşılar.

Sakki tsuita **bakarida.** **Şimdi var-dim**.
Ataraşiku kat-**tabakari**-nanoni terebi-ga koware-ta.
Yeni **almasına** rağmen televizyonumuz bozuldu.
Sono hanaşi-wa wataşi-mo **kii-tabakarida**.
O hikayeyi ben de **biraz önce duydum**.

'-takotogaaru' edatı, fiilin anlattığı işi önce gördüğünü veya yaşadığını ifade eder.[45] Bu edatının olumsuz şekil, '-takotoganai'dir. Fiilin anlatan işi hiç görmediğini veya yaşamadığını ifade eder. Beş sesli fiil grubundaki fiillerle, geçmiş zaman eki ile birleşirken olduğu gibi fiil kökünün son sesi ses değişmesine uğranan kökü ile, Tek sesli fiil grubundaki fiillerin fiil köküyle, 's-uru' ve 'k-uru' fiilleri '-i-' kaynaştırma sesiyle birleşir. Türkçede öğrenilen geçmiş zaman hikayesi ile karşılar.

Nihon-e **it-takotogaaru**-ka? Japonya'ya **hiç git-tin** mi?
Sonna koto-wa **kii-takotoganai**. Öyle şey **hiç duy-ma-mıştım**.
Ouzu-san-to-wa nido **at-takotogaaru**. Oğuz beyle iki defa **görüş-müştüm**.

---

[44] a.e., s.494-495
[45] a.e., s.114

‘-monoda’ edatı, geniş zaman ifadelerle bir karakter, oturmuş toplumsal anlayış, geleneklerini anlatır. Fiillerin mastar şekliyle birleşir.

Toohyooni-wa **iku-monoda**. Oy vermeye git-meliyiz.
Hahaoyato-wa yoku **hataraku-monoda**. Bir anne çok çalışkan olmalı.

‘-tamonoda’ edatı, geçmişte tekrarladığı veya alışkanlık halinde olduğu şey duygulanarak hatırladığını ifade eder. Bir çeşit anılarını da ifade eder. Bazen alışkanlık olmasa da geçmiş ile ilgili konu şimdiki zamanı ile karşılayarak bir duygu içerlediğini ifade etmek için de kullanılır. Beş sesli fiil grubundaki fiillerle, geçmiş zaman eki ile birleşirken olduğu gibi fiil kökünün son sesi ses değişmesine uğranan kökü ile, Tek sesli fiil grubundaki fiillerin fiil köküyle, ‘s-uru’ ve ‘k-uru’ fiilleri ‘-i-’ kaynaştırma sesiyle birleşir. [46]

Kodomo-no-koro yoku itazura-o **ş-i-tamonoda.**
Çocukken, çok yaramazlık yapmıştım.
Ano koro syuumatsu-wa eigakan-de **sugoş-i-tamonoda**.
O zamanlar hafta sonu sinema-da geçilirdim.

2.3.3.3. Japonca Çekiminde Kipler

Japonca gramerinde ‘muudo’ olarak geçen kipi, ‘‘eylemin bildirdiği devinimin, oluşun, kılışın, konuşan açısından ne tarzda, ne yolda yansıtıldığını gösterir. ’’[47] Japoncada kullanılan kipler üçe ayrılmaktadır. Birincisi, emir, rica, teşvik ve davet gibi, karşısındakini (genellikle, ikinci şahıs) ilgilendiren ifade tarzdır. İkincisi, konuşmacının duygularını ifade edenlerdir, istek, irade, niyetlerini ifade eder. Üçüncüsü, konuşmacının olaya nasıl baktığını ifade edenlerdir, tahmin, emin, duymalarını ifade eder.

[46] a.e., s.595-596
[47] Aksan, a.g.e., s.101

2.3.3.3.1. Emir Ve Rica, Yasaklama Ve İzin[48]

Bir hareketi karşısındaki insanın (ikinci şahısın) gerçekleştirmesini emir veya rica eden kiptir. Onun için, Japoncada emir kipinde özne olabilen şahıs sadece ikinci şahıstır, Türkçedeki üçüncü şahıs emir kipiyle ifade edileni Japonca ile ifade ederse genellikle ettirgen fiiller kullanılmaktadır.

Japoncada emir kipi, emir eki ile yapılır. Emir eki, sade halinde beş sesli fiillerde '-e', tek sesli fiillerde '-ro'dur, ve fiil köküne doğrudan doğruya ekleşir. İstisnalardan 's-uru' fiili 'şiro', 'k-uru' fiili 'koi' şeklindedir. Nazik halinde emir eki, '-nasai' ise istisnadaki 's-uru', 'k-uru' ve 5 sesli fiil grubundaki fiillerin fiil kökünden sora '-i-' kaynaştırma sesi aracılığı ile birleşir. Örneğin,

Hayaku **ik-e**. (sade)	Hayaku **ik-i-nasai**. (nazük)	Çabuk git.
Suguni **ne-ro.** (sade)	Suguni **ne-nasai**. (nazik)	Hemen uyu.
İma **koi**. (sade)	İma **k-i-nasai**. (nazik)	Şimdi gel.

Ricalar, emir ekinden daha kibar buyurma ifadesi, '-tekudasai' edatıyla yapılır. '-tekudasai' edatı, Beş sesli fiil grubundaki fiillerle, geçmiş zaman eki ile birleşirken olduğu gibi fiil kökünün son sesi ses değişmesine uğranan kökü ile, Tek sesli fiil grubundaki fiillerin fiil köküyle, 's-uru' ve 'k-uru' fiilleri '-i-' kaynaştırma sesiyle birleşir. Örneğin,

Kujoo-o kankeeşa-ni **şiras-e-tekudasai**.	Şikayetinizi etkililere bildiriniz.
Doşoşitsu-dewa şizukani **ş-itekudasai**.	Kütüphanede sükuneti koruyun.

Bazen '-tekudasai' edatıyla yapılan cümle, teşvik ifadesini de taşıyabilir. Örneğin,

Tsugino şiai-wa **ganbat-tekudasai**. Gelecek maçta daha gayret ediniz.

---

[48] a.e. s.31.

Bu kipin olumsuz şekli, yasaklamayı ifade eder. Emir kipinin olumsuz eki, '-na'dır. '-na'eki, bütün fiilin mastar şekliyle birleşir. Örneğin,

Baa-niwa **iku-na**.	Bara gitme.
Kere-niwa nidoto **renraku-suru-na.**	Onu bir daha arama.

Rica edatının olumsuzu, '-naidekudasai' de yasaklama ifadesidir. Bu eki, Beş sesli fiillerin köküyle '-a-' kaynaştırma sesi araçlığı ile, Tek sesli fiillerin fiil köküyle, 'suru' fiilin 'şi-', 'kuru fiilin 'ko-' ile birleşir.

Kisen-o **koe-naidekudasai.**	Sarı çizgiden geçmeyiniz.
Kokoni gomi-o **sute-naidekudasai**.	Buraya çöp atmayınız.

2.3.3.3.2. Niyet, Davet Ve İrade

Japoncada kendi iradesini ifade eden '-oo / -yoo' eki, birinci şahıs özneyken, fiilin gösterdiği hareketi tamamlamaya niyetli olduğunu ifade eder, özne birinci şahıs çokluk ise o hareketi hep birlikte yapmaya davet ettiğini ifade eder. Bu fark Türkçe istek kipinin birinci şahıs teklik ve çokluk arasındaki anlam farkına benzemektedir. Birinci şahıs teklikte iradeli olduğunu ifade ettiğinden özne olan kendisi için fiilin anlattığı iş, gerçekleşmesi kesin gözüyle görülmektedir. Onun için bu ifadenin Türkçe karşılığında gelecek zaman ifadesi kullanılır. Japoncada '-oo/-yoo' ekiyle kurulan cümlenin öznesi, ikinci veya üçüncü şahıs olamaz. Beş sesli fiil grubundaki fiillerin fiil kökü veya gövdesine '-oo' eki, Tek sesli fiil grubundaki fiillerin fiil kökü veya gövdesine '-yoo' eki kullanılır, 'suru' fiilinde 'ş-i-yoo', 'kuru' fiilinde 'k-o-yoo' şeklindedir.[49] Örneğin,

Mata toruko'ni **k-o-yoo**.	Yine Türkiye'ye geleceğim.
Aşita-wa hayaku **oki-yoo**.	Yarın erken uyanacağım.
Yoku hataraita. Sukoşi **yasum-oo**.	İyi çalıştık. Biraz mora verelim.

[49] Sunakawa, a.g.e., 608-611

Aşita işşoni eiga-ni **ik-oo**. Yarın birlikte sinemaya gidelim.

Bir şey yapmamaya kararlı olduğunu ifade etmek için '-mai' eki kullanılır. Fiil köküne doğrudan doğruya alınabilir. '-mai' eki birinci şahıs özneyse iradesini ifade eder, ikinci veya üçüncü şahıs özneyse konuşmacının tahmini ifade eder.[50]

Moo nidoto sake-wa **nomu-mai**. Bir daha içki içmeyeceğim.
Karetowa nidoto **au-mai**. Onunla bir daha görşmeyeceğim.
Kimi-ni kono yorokobi-wa **wakaru-mai**. Sen bu sevincimi anlayamazsın. (bence)

2.3.3.3.3. İstek

Fiile istek ve arz ifadelerini katar. Konuşmacının isteklerini ifade etmek için '-tai' edatı kullanılır, '-tai' edatı soru cümlesinde yalnız ikinci şahsı özne olarak alabilir. Üçüncü şahısın istek veya arzlarını ifade etmek için '-tagaru' edatı kullanılmaktadır. Beş sesli fiiller, 's-uru' ve ' k-uru' fiil kökünden sonra '-i-' kaynaştırma sesiyle, Tek sesli fiillerin fiil köküne doğrudan doğruya ekleşir.[51]

Nanika tsumetai mono-ga **nom-i-tai**. Soğuk bir şey içmek istiyorum.
Kodomo-no koro-ni **modor-i-tai**. Çocukluğuma dönmek istiyorum.
Asu nani-o **ş-i-tai** des-ka? Yarın ne yapmak istersiniz?
Kare-wa nandemo **şir-i-tagaru**. O her şey bilmek ister.

2.3.3.3.4. Algılama Farkına Göre Bildirme Kipi

Japoncada olayı konuşmacının nasıl algıladığına göre bildirme tarzlar değişebilir.

---

[50] a.e. s.533-535
[51] a.e. s.180-181, 188

‘-yooda’ edatı konuşmacının hissettiği veya duyduklarına dayanarak tahmin ettiği eylemini bildirir. ‘-yooda’ edatı, fiillerin mastar şekliyle birleşir, ve geniş, şimdiki, gelecek zamandaki tahmini ifade eder. Geçmiş zaman eki ‘-ta’ ile birleşen ‘-tayooda’ edatı ise geçmiş zamanda olanlar hakkındaki tahmini bildirir.[52]

Ookina nimotsu! Kare-mo ie-ni **kaeru-yooda**.
Ne büyük çanta! O da eve dönüyormuş.
Okan-ga suru, doomo kaze-o **hii-tayooda**.
Kötü hissediyorum, galiba grip olmuşum.

‘-sooda’ edatı, eylemini başkasından duyduğunu bildirir. Fiillerin mastar şekliyle birleştiğinde şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zamanla ilgili olan eylemini duyduğunu ifade eder. Geçmiş zaman eki ‘-ta’ ile birleşmiş olan ‘-tasooda’ edatı ise, geçmiş zamanda olmuş eylemi duyduğunu ifade eder. [53]

Tenki yohoo-ni-yoruto, 3-ka-kan amega **furu-sooda.**
Hava raporuna göre, 3 gün yağmur yağacakmış.
Uwasa-ni-yoruto şaçoo-wa **jinin-suru-sooda**.
Dedikodulara göre genel müdür istifa ediyormuş.
Setsumei-ni-yoruto kono tatemonowa senen-maeni **taterare-tasooda**.
Açıklamalara göre bu bina 1000sene önce yapılmış.

‘-tsumorida’ edatı, eylemin gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesinin tasarlandığını bildirir. Tasarlayan cümledeki özne olan şahıstır. Zaman olarak niyetini veya planlarını ifade ettiğinde gelecek zamanı içerlemektedir.

Bayram-de nihon-ni **iku-tsumorida**. Bayramda Japonya’ya gitmeye niyetliyim.
Aşita-wa hayaku **okiru-tsumorida**. Yarın erken kalkmayı düşünüyorum.
Yamada-san-mo **sanka-suru-tsumorida**. Yamada bey de katılacaktır.

---

[52] a.e., s.618-619
[53] a.e., s.165-166

‘-hazuda’ edatı, fiillerin anlattığı oluş, kılış, durum veya hareketin gerçekleşmesinin konuşmacı için kesin olduğunu bildirir. Ancak, konuşmacı için ne kadar kesin olsa da gerçek olmayabilir. Fiillerin mastar şekliyle birleştiğinde şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zamanda gerçekleşmesi gerektiğini zannettiği eylemi ifade eder. Geçmiş zaman eki ‘-ta’ ile birleşmiş olan ‘-hazudatta’ edatı ise, konuşmacının gerçekleşmesini kesin göz ile baktığı eylemin gerçekleşmediğinde, o eylemi konuşmacının hissettiği pişmanlık, ümitsizlik, şaşkınlık gibi duygularıla ifade eder.[54]

4nen tattanodakara Ayşe-**mo sotsugyoo-s-uru-hazuda.**
4 sene geçtiğine göre Ayşe de mezun olacaktır.
Kyoono kaigi-wa 2ji-kara **hajimar-u-hazuda**.
Bugünkü toplantı saat ikide başlayacaktır.
Kono purojekuto-wa kare-to işşo-ni **jitsugen-s-uru-hazudatta.**
Bu projeyi onunla birlikte gerçekleştirecektik.
Konnna hazuja-naktta, motto mae-ni **owar-u-hazudatta**.
Böyle olmayacaktı, daha önce bitecekti.

‘-noda’ edatı, eylemi konuşmacının gözüyle anlattığını ifade eder. Olay hakkında ortam havası, nedeni gibilerini anlatır. Veya konuşmacının olayı onayladığını, emin olduğunu bildirir. Fiillerin mastar şekli ile birleşerek geniş zaman, gelecek zaman ve şimdiki zamanda olan eylemi bildirir. Geçmiş zaman ekiyle birleşmiş olan ‘-tanoda’ edatı, geçmiş zamanda olan eylem hakkındaki konuşmacının onaylamasını veya anlatımını ifade eder[55].

2.3.3.3.5. Gereklilik

‘-bekida’ edatı, fiilin gösterdiği hareket, oluş, kılışın yapılması gerektiğini bildirir. Fiillerin mastar şekil ile birleşir.[56]

---

[54] a.e., s.500 - 501
[55] a.e., s.466 -467
[56] a.e., s.514-515

Anata-mo kaigi-ni **sanka-suru-bekida**. Sen de toplantıya katılmalısın.
Gakusee-wa **benkyoo-suru-bekida**. Öğrenciler ders çalışmalı.

2.3.3.3.6. Tahmin

'-daroo' edatı, konuşmacının, fiilin anlattığı oluş, kılış, veya durumu zannettiğini, kesin olmadığını ifade eder.[57] Fiillerin mastar şekliyle birleştiğinde, gelecek zamanı ifade eder. '-ta' geçmiş zaman ekiyle birleşen '-tadaroo' şeklinde fiilin anlattığı hareketinin gerçekleştiğini zannettiğini ifade eder.

Hanasu-dake-nara, wataşi-ni mo **dekiru-daroo**.
Sadece konuşmak-sa, ben de belki yapabilirim.
Haha-mo moo kuukoo-ni **tsui-tadaroo**. Annem, havaalanına varmıştır.(bence)

'-raşii' edatı, konuşmacının, fiilin anlattığı oluş, kılış, hareketi hakkında bir nedene dayanarak tahmin ettiğini ifade eder. '-raşii' edatı, fiillerin mastar şekliyle birleşir, ve geniş, şimdiki, gelecek zamandaki tahmini ifade eder. Geçmiş zaman eki '-ta' ile birleşmiş şekil, '-taraşii' edatı ise geçmiş zamanda olmuş olduğunu tahmin ettiğini ifade eder.[58]

Tenki yohoo-ni yoruto aşita-wa ame-ga **furu-raşii.**
Hava raporuna göre, yarın yağmur yağacakmış.
Nyuusu-ni-yoruto taifuu-de takusan-no-hito-ga higai-o **uke-taraşii**.
Haberlere göre tayfundan dolayı çok kişi zarar görmüş.

[57] a.e. s.217-218
[58] a.e., s.631-632

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Türkçe Ve Japoncanın Zaman Çekimlerinde Karışlaştırması

Türkçenin çekimini birinci bölümde, Japoncanın çekimini ikinci bölümde inceledik. Türkçe ve Japoncanın çekiminde birebir karşılayabileceği kısmı da var, ancak, Japoncada zaman ekleri Türkçe'ye göre çok az, öte yandan fiilin hareketine konuşmacı açısından anlam katan ifade yöntemi oldukça fazladır.

Türkçedeki zaman ifadelerini karşılamak için, Japoncada genellikle, edatlar ve ekleri birleştirilmesi gerekir. Dolaysıyla, burada Türkçe ve Japonca'yı karşılaştırırken, Türkçe'nin zaman eklerini karşılayacak Japonca ifade biçimini göstermeye çalışılmıştır. Ancak, Türkçenin zaman ekleri bir zamanı ifade etmeyebilir, cümle içinde zaman veya işlev kaymalara da uğrayabilir, böyle durumunda onları karşılayan Japonca ifade şekli de değişebilir.

Bu bölümde gösterilen cümle örnekler, Reşat Nuri Güntekin 'Çalıkuşu', (46.bs., İstanbul, İnkilap kitabevi) - burada kısaltma şekli RNÇ -, Kemal Tahir 'Esir şehrin insanları' (6.bs., İstanbul, Adam Yayınevi) – burada kısaltma şekli KTE - veya Kemal Tahir 'Esir şehrin mahpusu' (5.bs., İstanbul, Adam Yayınevi) – burada kısaltma şekli KTEM- dendir. Cümle sonunda parantez içinde alınan örneklerin kısaltma şekliyle hangi kitaptan olduğu ve kısaltma şeklinden sonraki sayı ile hangi sayfadan olduğu gösterilmektedir. Ayrıca, cümle örneklerinden birinin Japonca karşılığı, ve yüklemin durumunu açıklanmaktadır.

3.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman (Dolaylı Geçmiş Zaman)

Başkasından duyduğu, sonradan gördüğü, veya farkında olmadan işlediği bir kılışı veya oluşu ifade eder. Fiilin oluşunu kesinlikle doğrulayamayacağı halinde de öğrenilen geçmiş zaman kullanıldığından yabancılarca şüpheli geçmiş adı da verilmiştir.[1] Fiilin karşıladığı oluş ve kılışın içinde bulunan zamandan daha önce gerçekleştiğini, ancak, konuşanın bunu görmediğini,

[1] Bangoğlu, a.g.e., s.460 Korkmaz, a.g.e., s.599

bilmediğini, başkasından duyup öğrendiğini veya farkında olmadan işlediğini ve sonradan fark ettiğini ya da gördüğünü ifade eder.

Türkçe'de -mış/-miş/-muş/-müş ekleri kullanılır.

Japonca'da geçmiş zaman için genellikle '-ta' (sade hali) / -maşita (nezaket hali)' ekleri kullanılır. Başka herhangi kimseden öğrendiğini anlatmak için '-soo' ekini, sonradan fark ettiğini veya tahmin olduğunu anlatmak için '-yooda' veya '-raşii' edatları kullanılır. Bilmediği halinde gerçek olduğu sandığını anlatmak için '-daroo' edatı kullanılır. Geçmiş zaman eki ile birleşip '-tasooda', '-tayooda', '-tadaroo', ' –tarashii' edatları oluşturulur.

3.1.1. Geçmişteki Hareketinden Sonradan Haberdar Olduğunu Anlatanlar

Japoncada '-tasooda' edatı karşılar. (bkz. 2.3.3.3.4.)

Diyarbakır'dan Musul'a, Musul'dan Hanıkın'a, oradan Bağdat'a, Kerbela'ya **geçmiş**... (RNÇ,13)

Diyarubakuru-kara musuru-e musuru-kara hanıkın-e sokokara bagudatto-e, kerubera-e **utsut-ta-sooda**.

Utsut- : geçmek anlamında Beş sesli fiil 'utsur-u' fiil kökünün son sesinin ses değişmesine uğranmış şekli. (bkz. 2.3.2.)

-ta- : geçmiş zaman eki

sooda : duyma edatı

Artık bir daha İstanbul'a **dönmemiş**. (RNÇ,13)

Nidoto isutanburu-ni **modor-a-na-kat-ta-sooda**.

Modor- : dönmek anlamında Beş sesli fiil 'modor-u'nun fiil kökü

-a- : kaynaştırma sesi

na-(i) : olumsuz eki

-kat- : kaynaştırma sesi (sıfatta kullanılan)

-ta : geçmiş zaman eki

-sooda : duyma edatı

Yaz o kadar şiddetli olmuş ki , şehirde barınmak kabil olmamış ; babam , annemle beni bu köye getirmeye mecbur kalmış.(RNÇ,10)

Sonra köylerden birinde Fatma diye kimsesiz bir Arap kadını bulmuşlar..(RNÇ,11)

Bir yerde üst üste iki sene kalmamış. (RNÇ,13)

Fakat zavallının bütün evlilik hayatı, bu hastalığı saklamaya çalışmakla geçmiş...(RNÇ,14)

Nihayet annemin hastalığı artınca babam, hiç olmazsa onu İstanbul'a götürmek için bir ay izin istemiş ve cevap beklemeden yola çıkmış.(RNÇ,14)

Annemi ertesi gün açık bir sandığın kenarında, başı bir çamaşır bohçasının üstüne düşmüş, dudaklarında bir lekesiyle ölü bulmuşlar!(RNÇ,15)

Birkaç dakika içinde bütün yalı ayağa kalkmış...(RNÇ,17)

Ellerinde lambalar, şamdanlarla bahçelere, deniz kenarlarına dökülmüşler...(RNÇ,17)

3.1.2. Bir Hareket Veya Oluşa Sonradan Fark Ettiğini Gösterenler

Japoncada, '-taraşii' edatıyla ifade edilir. (bkz.2.3.3.3.4.)

İşte o sıralarda yukarıda söylediğim köye **gelmişim**. (RNÇ,11)

Sate sono kan-ni ue-de nobeta mura-ni **ki-ta-raşii**.

K- : gelmek anlamında İstisna fiil 'k-uru'nun fiil kökü

-i- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

-raşii : tahmin edatı

İlk senelerde bir çöl çocuğu gibi büyümüşüm... (RNÇ,11)

Ben , bu su ālemine o kadar alışmışım ki, tekrar Musul'a döndüğüm vakit denizden çıkmış balığa dönmüşüm. (RNÇ,11)

Bir zaman pek sefil olmuşum...(RNÇ,11)

Ma Sör, aziz annemizi melekler ziyarete gelmiş! (RNÇ,25)

3.1.3. Geçmişteki Olay, Hareket, Kılış Hakkındaki Tahmini İfade Edenler

Japoncada, '-tayooda' edatı karşılar. (bkz. 2.3.3.3.4.)

Fatma, yeni ölmüş çocuğundan boş kalan memesini ve kalbini bana **vermiş**... (RNÇ,11)

Fatoma-wa kodomo-o nakuşitabakaride aita çiçi-to kokoro-o wataşi-ni **kure-tayooda**…

Kure- : (başkası konuşmacıya) vermek anlamında Tek sesli fiil 'kureru'nun fiil kökü

-ta- : geçmiş zaman eki

-yooda : tahmin edatı

Fakat zavallı kadın, sıhhatçe hiç bana **benzememiş.** (RNÇ,14)

Şikaşi awarena onna-wa kenkoomende mattaku wataşito **ni-na-kat-ta-yooda**..

Ni- : benzemek anlamında Tek sesli fiil 'niru'nun fiil kökü

-na- : 'nai' olumsuz edatının kökü

-kat- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

-yooda : sade hali tahmin edatı

Annemi yabancı bir toprakta bıraktıktan sonra, İstanbul'a dönmek babamın içine sinmemiş...(RNÇ,15)

Fakat buna mukabil beni onlara göndermeyi bir vazife bilmiş.(RNÇ,15)

Bu manzara, vapurda birçok kimseye kimbilir ne sefil ve acı görünmüştür.(RNÇ,15)

Sen hanımlarla tuvalet konuşurken düşündüm ki, Allah seni yanlış yaratmış.(RNÇ,29)

3.1.4. Gerçek Zannettiğini İfade Edenler

Japoncada, '-tadaroo' edatı karşılar. (bkz.2.3.3.3.4.)

Seni kim bilir ne kadar göreceği **gelmiştir**, dermiş.(RNÇ,14)

Omae-o dareşiroo dorehodo mitaiomoi-ta **tsuno-t-ta-daroo**, to ittasooda.

Tsunot- : artmak anlamında Beş sesli fiil 'tsunor-u'nun fiil kökünün son sesinin ses değişmesine uğranmış şekli. (bkz. 2.3.2.)

-ta- : geçmiş zaman eki

-daroo : zannettiğini ifade eden edat

Hasılı, Kerbela Kerbela olalı zannederim ki böyle gürültülü matem **görmemiştir**.(RNÇ,12)

Jissai, kerubera-ga kerubera-to natte-irai omouni, korehodo sawagaşii sooşiki-wa **mi-takotoga-nai-daroo**.

mi- : görmek anlamında tek sesli fiil 'mi-ru'nun fiil kökü

-takotoga : önce yaşamış olduğunu ifade eden edatı

-nai : olumsuz edatı

-daroo : zannettiğini ifade eden edatı

3.1.5. Hareket Edildikten Sonra Bir Devamlık Olduğunu İfade Edenler

Japoncada, '-takotoda', ' –tamonoda' veya '-teiru' gibi süreli ifadelerle ifade edilir. (bkz. 2.3.3.2.2.3.)

Babam, bende biraz vahşi tabiatlı, sert bir asker hatırası **bırakmıştır**.(RNÇ,15)

Çiçi-wa wataşi-ni şouşou yaseiteki-na seekaku, kencitsuna guncin-toiu omoi-o **nokoş-i-ta-monoda.**

Nokoş- : bırakmak anlamında Beş sesli fiil 'nokos-u'nun fiil kökü

-i- : kaynaştırma sesi

-ta- : geçmiş zaman eki

-monoda : anımsama edatı

Vaktiyle nazik ayaklarına yedikleri taşı unutmamışlardır(RNÇ,30)

Tokinioujite sensaina aşi-ni uketa işi-o **wasure-tei-nai-hazuda**.

Wasure- : unutmak anlamında tek sesli fiil 'wasure-ru'nun fiil kökü

-tei- : şimdiki zaman edatı '-teiru'nun kökü

-nai : olumsuz edatı

-hazuda : kendince emin olduğunu ifade eden edat

O geceki münasebetsizliğim yakın zamanlara kadar aile içinde söylenmiştir.(RNÇ,17)

Bende daima bunun aksi olmuştur.(RNÇ,18)

3.1.6. Görünen Geçmiş Zamanı Karşılayanlar

Japonca, sade hali geçmiş zaman eki '-ta / nazik hali geçmiş zaman eki -mashita' ile karşılar. (bkz. 2.3.3.2.1.1.)

Hüseyin, kapının yanına **çömelmiş,**(RNÇ,18)

Fusein-wa tobira-no waki-ni **hizamadu-i-tei-ta.**

Hizamadui- : çömelmek anlamında Beş sesli fiil 'hizamaduk-u' fiil kökünün son sesinin ses değişmesine uğranmış şekli. (bkz. 2.3.2.)

-tei : şimdiki zaman edatı '-teiru'nun kökü

-ta : geçmiş zaman eki

3.2. Görünen Geçmiş Zaman

Görünen geçmiş zaman ekleri, fiilin gösterdiği hareketin geçmiş zamanda, konuşanın gözü önünde olduğunu, olup bittiğini, tamamlandığını bildirmek için kullanılan bir şekil ve zaman ekidir.

Türkçe'de, '-dı/-di/-du/-dü, -tı/-ti/-tu/-tü ekleri kullanılır.

Japonca'da bulunan tek zaman eki '-ta', görünen geçmiş zamanı karşılar. Bazen olayı anlatanın geçmişte olanlar nasıl algıladığına göre '-noda' veya

geçmişteki olayın nasıl bir şey olduğuna göre '-tamonoda' gibi edatları da kullanılabilir.

3.2.1. Konuşanın Gördüğü Geçmişte Olup Biten Olayı Anlatanlar

Japoncada, geçmiş zaman eki '-ta' eki ile ifade edilir. (bkz. 2.3.3.2.1.1.)

Hüseyin'le arkadaşlığımız iki sene **sürdü**.(RNÇ,13)

Fusein-to-no yuujoo-wa ninen **tsudui-ta**.

Tsudui- : devam etmek anlamında Bes sesli fiil 'tsuduk-u' fiil kökünün son sesi değişmiş şekil (bkn.2.3.2.)

-ta : geçmiş zaman eki

Fakat eğlencemiz uzun **sürmedi**. (RNÇ,13)

Şikaşi tanoşimi-wa nagaku **tsuduk-a-na-kat-ta.**

Tsuduk- : devam etmek anlamında Bes sesli fiil 'tsuduk-u'nun fiil kökü

-a- : kaynaştırma sesi

-na- : olumsuz edatı

-kat- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

Bağırmaktan sesim kısıldığı zaman, günlerce büyük adam gibi, açlık grevi yaptım.(RNÇ,12)

Dadımın acısını aylarca sonra bana , Hüseyin isminde bir süvari neferi unutturdu.(RNÇ,12)

Bir gün büsbütün ayağa da kalktı; sandığından yeni elbiseler çıkararak süslendi.(RNÇ,15)

Akşamüstü babamı karşılamak için aşağı indik.(RNÇ,15)

Bizi kapının yanında perdeleri ve panjurları kapalı loş bir odaya aldılar. (RNÇ,21)

Her şey önceden konuşulup hazırlanmış olacaktı ki, biraz sonra içeri giren siyahlı kadın bana doğru eğildi; başındaki beyaz başlığın uçları garip bir

kuşun kanatları gibi saçlarıma sürünerek yakından yüzüme baktı ve yanaklarımı okşadı.(RNÇ,21)

Yaz tatillerimi Besime Teyzem'in Kozyatağı'ndaki köşkünde geçirdim.(RNÇ,27)

3.2.2. Konuşanın Gördüğü Ve Geçmişte Başlamış Ama Daha Bitmemiş Oluş Ve Kılışı İfade Edenler

Japoncada, olumlu cümlede bir devamlık içerleyen şimdiki zaman edatı '-teiru' ile geçmiş zaman eki '-ta'nın birleşmesinden oluşan '-teita' edatı, ile veya geniş zaman ifade yöntemiyle ifade edilir. (bkz.2.3.3.2.2.2.)

Kalem sapını kebap şişi gibi dişlerinin arasında çevirmeye gelince , onun hikmetini doğrusu kendim de pek **anlamadım.** (RNÇ,9)

Pen-jiku-o yakitori-no kuşi-no-yooni ha-no aidade mawasu-koto-ni-tsuite-wa, sono-myoo-o hontoowa jibun-de-mo yoku **wakar-a-nai.**

Wakar- : anlamak anlamında Beş sesli fiil 'wakar-u'nun fiil kökü

-a- : kaynaştırma sesi

-nai : olumsuz eki '-nai', geniş zaman ifadesini içerir.

3.2.3. Olayın Bitişinden Sonra Etkisi'nin Devam Ettiğini İfade Edenler

Olayın Bitişinden uzun süre geçtiğini ve o sureç içinde fiilin gösterdiği durumun devam ettiğini veya tekrarladığını ifade edenlerdir. Japoncada, '-tanoda', veya '-tamonoda' edatlarıyla ifade edilir. (bkz. 2.3.3.2.2.3.)

Saçlarım karışmış, gözlerim dönmüş tıkana tıkana haykırmaktan duyduğum zevki ondan sonra hiçbir şeyde **bulamadım**. (RNÇ, 12)

Kami-o furimidaşi, me-o mawaşi, kiregireni sakebu-koto-ni kanjida tanoşimi-o sono-go hoka-no naninimo **miidas-e-na-kat-ta-monoda.**

Miidas- : bulmak anlamında Beş sesli fiilin kökü

-e- : yeterlik fiilden fiil yapma eki

-na- : olumsuz edatı '-nai'nin kökü

-kat- : sıfat tarzı kaynaştırma sesi, '-nai' olumsuz eki sıfat tarz kaynaştırma sesi alır.

-ta : geçmiş zaman eki

-monoda : cümlede anlatılan olayı bir duygu ile anıldığını ifade eden edatı.

Bu uzun bıyıklı kocaman adamın oyun icat etmekteki maharetini ben, başka kimsede görmedim.(RNÇ,12)

3.2.4. Konuşmacının Gördükleri Ve Başlayıp Bittiği Oluş Veya Kılışının Geçmişte Kaldığını İfade Edenler

Japonca, eylemin geçmişte olup bitmiş ve geçmişte kaldığını anlatan '-tesimau' edatı ile geçmiş zaman ekinın birleşmiş şekil '-teshimatta ' ile karşılar. (bkz.2.3.3.2.2.2.)

Bu, bizim bir arada geçirdiğimiz son gün **oldu**.(RNÇ,15)

Kore-wa wataşitaçi-ga işşoni sugoşita saigono hi-to **nat-teşimat-ta**.

Nat- : olmak anlamında Beş sesli fiil 'nar-u'nun fiil kökü, ancak son sesi ses değişmesine uğranmaktadır.

-teşimatta : geçmiş zaman edatı

Neye uğradığımı anlamaya meydan kalmadan teyzelerim beni kucaklarına alarak yukarı götürdüler, bir yandan öpüp bir yandan azarlayarak üstümü değiştirdiler.(RNÇ,16)

Bunların bitmesinden bir felaket gibi korktuğum halde bir oturuşta hepsini silip süpürdüm.(RNÇ,19)

3.2.5. Konuşanın Tanık Olmadığı, Ama Gerçek Olduğundan Emin Olanlar

Japonca, geçmiş zaman ekiyle anlatım ekinin birleşim şekli '-tanoda' ile karşılar. (bkz. 2.3.3.3.4.)

Ben , galiba balıklar gibi bir göl içinde **doğdum**.(RNÇ,9)

Wataşi-wa osoraku sakana-no yoo-ni mizuumi-de **umare-ta-noda**.

Umare- : doğmak anlamında Tek sesli fiil 'umareru'nun fiil kökü

-ta : geçmiş zaman eki

-noda : anlatım edatı

Nihayet , günün yorgunluğundan ve zilli teflerle testi biçiminde dümbeleklerin verdiği sersemlikten , yine erkenden dadımın dizinde uyuyakaldım. (RNÇ,11)

ama, galiba aşçı kadın tarafından babama gammazlandık(RNÇ,13)

Bilmem nasıl, sonradan bu isim, aile arasında aldı yürüdü ve Feride adı bayram elbiseleri gibi pek sayılı günlerde kullanılan resmi bir ad olup kaldı. (RNÇ,22)

Nasıl cesaret ettin?(RNÇ,24)

Peki mektepten nasıl çıktın? (RNÇ,24)

3.3. Geniş Zaman

Geniş zaman eki, her zaman, geçmiş zamanla şimdiki zamanı içine alan bir zaman, gelecek zaman olmak üzere üç çeşit zamanı ifade eden zaman ve bildirme ekidir.

Türkçe'de, '-r ' ve '-ar/-er', '-ir/-ır/-ur/-ür' ekleri kullanılır.

Aslında Japoncada geçmiş zaman ekiyle ifade edilmediği şekiller geniş zaman ifade eder. Sade halinde fiillerin mastar şekli, nazik halinde '-mas' edatı geniş zamanı ifade eder.

3.3.1. Belirsiz Şimdiki Zamanı İfade Edenler

Japoncada fiillerin mastar hali veya geniş zaman nazik hali edatı '-mas' ile ifade edilir. (bkz. 2.3.3.2.1.2.)

Şaşkınlıktan ne yapsam **beğenirsiniz**? (RNÇ,23)

Odoroki-no-amari nani-o sureba **okinimeş-i-mas-ka**?

Okinimeş- : beğenmek anlamlı Beş sesli fiil ‘okinimes-u’nun fiil köküdür. ‘okinimes-u’ fiil, bir saygı ifadeli fiildir. Burada çokluk ikinci şahısla belirsiz kişilere hitaplendiği için nazik ve saygılı ifade edilmesi gerekir.
-i- : kaynaştırma sesi
-mas : geniş zaman ifade eden naziklik edatı
-ka : soru eki

Ayrılık gününün faciasını hālā hatırlar ve gülerim. (RNÇ,18)

3.3.2. Şimdiki Zamanı İfade Edenler

Japoncada şimdiki zaman edatı ‘-teiru’ ile ifade edilir.

Fakat zamanla, gizli gizli işlemiş bu silinmez izlerin bende şifasız bir zaaf ve rikkat tortusu bırakmış olmasından **korkarım.**(RNÇ,24)

Şikaşi tokitotomoni, hisokani eikyoosita kono kienai atoga wataşini ierukotononai yowasa to joohinsa no kakera-o nokoşita-no-dewanaikato **osore-teiru.**
Osore- : korkmak anlamında Tek sesli fiil ‘osore-ru’nun fiil kökü
-teiru : şimdiki zaman edatı (bkn. 2.3.3.2.2.2.)

Annemi bana benzetirler.(RNÇ,14)

Ayağına taş atarak onu kıvrandırdığım günü hıncımdan, zevkimden titreyerek hatırlarım. (RNÇ,28)

3.3.3. Gelecek Zamanı Tahminle İfade Edenler

Japoncada tahmin bildiren edatı, ‘-daroo’ ‘-raşii’ ile ifade edilir.

Mümkün ama Kāmran Bey için zararlı **olur**(RNÇ, 30)

Kanoo-daga Kamuran-şi-nitotte son-ni naru-daroo.
Naru : olmak anlamında Beş sesli fiil ‘naru’nun mastar şekli
-daroo : tahmini ifade eden edatı (bkn.2.3.3.3.6.)

Sizin için güzel bir hayat temini olur. (RNÇ, 7)

Kapıcı beni bırakır mı hiç? (RNÇ,24)

O, senin tuvaletlerinle uğraşır, sökükleri diker... Sen de sokak işlerine bakarsın...(RNÇ,29)

Çünkü Allah esirgesin evde kavga çıkarsa kuzenimin hali ne olur? (RNÇ,30)

3.3.4. Gelecek Zamanı İrade Veya İstekle İfade Edenler

Jponcada İrade veya niyet gösteren edatı, '-oo/-yoo' ile ifade edilir.

Ben kırıntıları kapıcı ile köpeklere **gönderirim**.(RNÇ,24)

Wataşi-ga monei-o-tsukatte inu-ni **yar-i-maşoo**.

Yar- : vermek anlamında Beş sesli fiil 'yar-u'nun fiil kökü, verilen köpek olduğu için aşağı sınıfa verme anlamındaki 'yar-u' uygundur.

-i- : kaynaştırma sesi

-maşoo : İrade veya niyet gösteren edatı, '-oo/-yoo'nun nazik hali edatıdır. Burada yüksek makamındaki kadın konuştuğu için nazik haliyle ifade edilmesi daha uygundur.

Viraneye gitmeden **vermem**!(RNÇ,24)

Koya-ni tsuku-made-wa **yar-a-nai!**

Yar- : (konuşmacı yani birinci şahısı kendisinden aşağıda bulunan kimseye) vermek anlamında Beş sesli fiil 'yar-u'nun fiil kökü

-a- : kaynaştırma sesi

-nai : olumsuz edatı, geniş zamanı da ifade eder.

Bir Çalıkuşu'ndan ne beklenir? (RNÇ,22)

Kāmran'a varırsın...(RNÇ,29)

3.3.5. Alışkanlığını Anlatanlar

Japoncada anlatımı bildiren eki '-noda' ile ifade edilir. (bkz. 2.3.3.3.4.)

Ne zaman derin bir üzüntüye kapılsam gözlerim parlar, tavır ve hareketlerim neşelenir, içim içime sığmaz **olur**. (RNÇ,18)

İtsu fukai kabaşimi-ni otiittemo me-wa kagayak-i, doosa mo furumaimo yorokobi-nimiti, jittoşite irarenaku **naru-monoda**.

Nar-u : olmak anlamlı Beş sesli fiil 'naru'nun mastar şekli.

-monoda : anlatım tarz bildirme eki

Dünyayı hiçe sayıyormuşum gibi kahkahalarla gülerim, türlü gevezelik ve delilikler yaparım.(RNÇ,18)

3.3.6. Sürekliliğini İfade Edenler

Japoncada, geniş zaman ifade yöntemiyle anlatılır. (bkz. 2.3.3.2.1.2.)

Hiç **unutmam**. (RNÇ,7)

Keşite **wasure-nai**

Wasure- : unutmak anlamında Tek sesli fiil 'wasure-ru'nun fiil kökü

-nai : olumsuz edatı, geniş zamanı ifade eder

Fakat annemi ayakta görünce sevinçle konuştuğunu, yeni yürüyen bir çocuk gibi onu bileklerinden tutarak ağladığını hiç unutamam...(RNÇ,15)

Bu sözleri ne de olsa söyleyemem tabii... (RNÇ,28)

3.3.7. Karakter, Değişmeyecek Gerçekler

Japoncada geniş zaman ifadelerle bildirir. (bkz. 2.3.3.2.1.2.)

Romanlar mahzun insanı; omuzları çökmüş, gözleri sönmüş, hareketsiz ve sessiz bir insan diye, yani daha açıkçası bir miskin şeklinde **tasvir ederler**. (RNÇ,18)

Şoosetsude-wa kanaşimu hitoboto-o ; kata-o otoşi, bonyarişita-me-no, monougede mukuçina hito toşite, tsumari hakkiri itte mukanndoona yooni **hyoogens-uru**.

Hyoogens- : tasvir etmek enlamında İstisna fiil 'hyoogen-s-uru'nun fiil kökü
-uru : mastar şekil yapan eki, geniş zaman ifade eder.

Halis muhabbet; kavgasız **olmaz**, derler.(RNÇ,13)

Şin-no yuujoo-wa kenka-naşi-dewa **naranai** toiu.

Nar- : olmak anlamlı Beş sesli fiil 'naru'nun fiil kökü
-a- : kaynaştırma sesi
-nai : olumsuz edatı '-nai', olumsuz geniş zamanı ifade eder.

Zaten senin ağzında bakla ıslanmaz...(RNÇ,29)

3.4. Gelecek Zaman

Gelecek zaman ekleri, fiilin gösterdiği hareket, oluş ve kılışın henüz gerçekleşmemiş ancak, gelecekte gerçekleşmesinin tasarlandığı, niyetlendiği, istendiği, veya beklendiğini bildirir.

Gelecek zaman eki, -acak/-ecek'tir, sev-eceğ-im, sev-ecek-sin, sev-ecek, sev-eceğ-iz, sev-ecek-siniz, sev-ecek-ler şeklinde.

Japoncada gelecek zaman ifadelerini zaman zarfla fiillerin mastar biçimiyle, veya tasarlama, istek, niyet, iradelerini ifade eden edatlarla bildirilir.

3.4.1. Tahmin, Olasılarını İçeren Gelecek Zaman

Japoncada, tahmini ifade eden edatlarıyla ifade edilir. (bkz. 2.3.3.3.4. ve 2.3.3.3.6.)

İçinde büyük büyük yapraklar , dört bir tarafında ağaçlar varsa , bu göl nasıl deniz kadar büyük olur , **diyeceksiniz**.(RNÇ,10)

Nakani ookina ookina happa, şihoo-ni ki-ga aru-nara, kono mizuumi-wa dooşite umi-hodo ookii-noda to **iu-deşoo.**

İu : demek anlamında Beş sesli fiil 'i-u'nun mastar şekli.
-deşoo : tahmin olduğunu ifade eden edatı, 'daroo'nun nazik şekli.

Garibi şu ki , Sör Aleksi , siyah elbisesinin içinde filiz gibi boyu , bembeyaz Koleret'i ile alnına kaldırılmış bir saraylı yaşmağına benzeyen başlığı arasında sivilceli kansız yüzü , narçiçeği kırmızlığındaki dudaklarıyla şimdi karşımda belirse ve bana tekrar o suali sorsa , galiba aynı cevaptan başkasını bulamayacağım ; yine balık gibi göl içinde doğduğumu söylemeye başlayacağım. (RNÇ,10)

Bu huy, herhalde Hüseyin'le oynadığım oyunlardan kalma bir şey olacak. (RNÇ,12)

Sonrası ne olacak, (RNÇ,29)

3.4.2. İrade Veya İsteklerini İfade Eden Gelecek Zaman

Japoncada iradelerini ifade eden edatlarıyla ifade edilir. (bkz. 2.3.3.3.2. ve 2.3.3.3.4.)

Yalnız, onları size nasıl **vereceğim**? (RNÇ,35)

Tada, kore-o anata-ni dooyatte **saşiage-maşoo-ka**?

Saşiage- : vermek anlamında saygı ifadeli tek sesli fiil 'saşiage-ru'nun fiil kökü, burada dinleyen siz olarak ifade edilen yaşlı adam olduğundan saygılı ifade edilmesi gerek.

-maşoo : iradeyi ifade eden '-yoo'nun nazik hali, Japoncada büyüklerle konuşurken nazik haliyle konuşulması gerek.

-ka : soru eki, iradesini ifade eden edatının soru şekli, kibar rica anlamını da taşır.

Yalnız ben şimdi mendilinizi nasıl iade edeceğim? (RNÇ,35)

3.4.3. Tasarlama, Niyetini İfade Eden Gelecek Zaman

Japoncada niyetlerini ifade eden edatlarıyla ifade edilir. (bkz. 2.3.3.3.2. ve 2.3.3.3.4.)

Ben, birkaç güne kadar pansiyona **döneceğim...** (RNÇ,35)

Wataşi-wa nanniçika-de ryoo-ni **modoru-tsumori-des.**

Modoru : dönmek anlamında Beş seli fiil 'modoru'nun mastar şekli

-tsumori : niyetli olduğunu ifade eden edatı

-des : bildirme eki '-da'nın nazik hali, ikinci şahısın konuşandan hayli büyük olduğundan nazik tarzında konuşması gerekir.

Bakalım neler bulacaksınız? (RNÇ,7)

Sana bir haber vereceğim. (RNÇ,26)

3.4.4. Gerekliliği, Kesinliği İfade Eden Gelecek Zaman

Japoncada kesinliğini ifade eden edatıyla ifade edilir. (bkz. 2.3.3.3.2. ve 2.3.3.3.4.)

Sonunda nasıl olsa **söyleyeceksin**... (RNÇ,29)

Saigo-niwa dooşitatte **it-teşimau-hazuda**.

İt- : söylemek anlamında Beş sesli fiil 'i-u'nun son ses ses değişmesine uğranmış olan fiil kökü

-teşimau : işinin tamamlandığını anlatan edatı, burada zarf 'sonunda'dan etkilendiği için kullanılması uygundur. (bkz. 2.3.3.2.2.2.)

-hazuda : ihtimal veya konuşmacının kesin gözüyle baktığını ifade eden edatı

Sonra tabii, günden güne büyüyen bir kız çocuğunu kışlarda neferler elinde terbiye etme imkānsızlığını da düşünmüş olacak. (RNÇ,15)

Sebep olacağım... (RNÇ,35)

Düşeceksiniz Feride Hanım, (RNÇ,35)

3.4.5. Belirsiz Gelecek Zaman Veya Geniş Zaman İfade Edenler

Japoncada zaman zarfla ifade edilir, yüklemde geniş zaman ifade edilir.

Ne yapalım, hepimiz **öleceğiz...** (RNÇ,26)

Doo şimaşoo, minna itsuka **şinu-nodes**.

Şinu : ölmek anlamında Beş sesli fiil ‘şinu’nun mastar biçimi
nodes : geniş zamanı içerleyen anlatım tarzı bildirme eki, ‘-noda’nın nazik hali edatı. (bkn. 2.3.3.3.4.)

3.5. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman ekleri, hareketin şimdiki zamanda ortaya çıktığını bildiren şekil olarak bildirme, zaman olarak şimdiki zaman ifade eden ekidir. İki çeşit şimdiki zaman eki Türkçede bulunmaktadır.

3.5.1. ‘-yor’ Şimdiki Zaman Eki İle

‘-yor’ şimdiki zaman ekinin karşıladığı zaman geniştir. Şimdiki zamandan ziyade, geniş zaman, yakındaki gelecek zaman, hatta geçmiş zaman da karışlayabilir.

Japoncada ‘-teiru’ şimdiki zaman edatı ile ifade edilir. (bkz.2.3.3.2.2.2.)

Hüseyin’den ayrıldıktan sonra da böyle yaptığımı **hatırlıyorum**.(RNÇ,18)
Husein-to wakare-ta ato-mo soo ş-i-ta-no-o **oboe-teiru.**
Oboe : hatırlamak anlamında Tek sesli fiil ‘oboe-ru’nun fiil kökü
-teiru : şimdiki zaman edatı

Vallahi yalan **söylemiyorum**. (RNÇ,10)
Çikatte uso-wa **tsui-tei-nai**.
Tsui- : yalan söylemek anlamında Beş sesli fiik ‘tsuk-u’nun son ses ses değişmesine uğramış olan fiil kökü
-tei- : şimdiki zaman edatının kökü
-nai : olumsua edatı

Ne **gülüyorsun**? (RNÇ,29)
Nani-o **warat-teiru-no**?
Watat- : gülmek anlamında Beş sesli fiil ‘wara-u’nun son ses değişmiş fiil kökü

-teiru : şimdiki zaman edatı

-no : samimi insanlar arasında kullanılan soru eki

Yabancı bir şehirde , yabancı bir otel odasında , sırf bitip tükenmeyecek gibi görünen bir gecenin yalnızlığına karşı koymak için hatıralarımı yazmaya başladığım bu saatte bir elim yine aynı küçük çocuk tavrıyla saçlarımı çekiştiriyor , gözlerimin üstüne indirmeye uğraşıyor.(RNÇ,9)

O gün , bütün düşüncelerime rağmen , ancak şu kadarcık bir şey yazabildiğimi hatırlıyorum. (RNÇ, 9)

Sonra, ortaya konan siniler üzerinde avuçla kapış kapış yemek yediğimizi hatırlıyorum. (RNÇ,11)

Oğlu Hüseyin'i Kerbela'da şehit ettikleri zaman Fatma anamız sağ mıydı, bilmiyorum. (RNÇ,11)

Çocukluk hatıralarımı anlatırken hep Fatma'dan, Hüseyin'den bahsedişim biraz ayıp düşmüyor mu? (RNÇ, 13)

Birçok günler büyük bir bahçede çocuklarla boğuştuğumu, Hüseyin'le beraber sokaklarda, deniz kenarlarında, cami avlusu gibi kubbeli yerlerde dolaştığımı biliyorum. (RNÇ, 15)

Mektebe ilk ayak atışımın yine bir kaza, bir yaramazlıkla başladığını hatırlıyorum. (RNÇ,22)

Kaç defa koşarken ayağın kaymış gibi yaparak üstüne düştüğümü, kitaplarını yırttığımı, sudan bahanelerle kavga çıkartmaya çalıştığımı hatırlıyorum. (RNÇ,28)

Aman dallar çatırdıyor... (RNÇ,35)

Ben, daha böyle bir şey beceremediğim için yanlarında küçük düsüyorum. (RNÇ,35)

3.5.2. ' -makta/-mekte' Şimdiki Zaman Eki

'-makta / -mekte' eki ile ifade edilen şimdiki zaman, bildirilen hareketin başlamış olup devam ettiğini ifade eder

Japoncada '-teiru' şimdiki zaman edatı ile ifade edilir.

Tam karşısında, açık bırakılmış kapıdan bir şadırvanın yarısı **görünmekte**…(KTE,153)

Çoodo şoomen-ni, hira-i-ta mamano tobira-kara funsui-no hanbun-ga **mie-teiru**…

Mie- : görünmek anlamında fiil 'mie-ru'nun fiil kökü

-teiru : şimdiki zaman edatı

Gene **okumakta mı** paşa? (KTE,91)

Mata **yon-deiru-no-ka** paşa-wa?

Yon- : okumak anlamında Beş sesli fiil 'yom-u'nun son ses değişmiş fiil kökü

-deiru : şimdiki zaman edatı

-no- : kaynaştırma eki

-ka : soru eki

Kimi 'Rus sınırında, Üçüncü ordu taraflarında' demekte, kimi 'yürdü, sürdü, Türk içine, Ankara'ya geldi' demekte… (KTE, 19)

''Höst'' dedim, sen seni topla, şamar gelmekte ki hele gör nasıl gelmekte…(KTE,19)

Bre dayı, mebuslar şu kadar yüz kayma maaş almayınca olur mu ki sen bunu böyle demektesin! (KTE, 20)

Ceremesi…ceremesini bilene rastlamadım! kimi 'koca Amerika nasıl bir alçak olmalı ki, bir kötü su kömüşü mandasına Osmanlıdan para istemeli' demekte, kimi Amerikayla sen oyun mu oynamaktasın! (KTE, 21)

Amerika'da evlat babaya, baba evlada para almadıkça ''sabahın kalimera'' demez ve de bedavadan kimse kimsenin avucuna işemez!' demekte… (KTE, 21)

Kendi eşkıyalığı için mi yapmakta? (KTE,83)

Boşuna soluk tüketmekteyiz. (KTE, 83)

Dava şerefsizlik temeline dayandırılmakta… (KTE, 96)

Küçük bir parçası da sadakatini ispatla uğraşmakta… (KTE, 101)

Yani hesapça ben size borçlu kalmaktayım. (KTE, 124)

Kız gibi deniz papuru durmakta ki…(KTE, 134)

Geleceğini düşüneceğine, bir çare arayacağına nelerle uğraşmakta… (KTE,155)

Bu hal kin tutmamıza da meydan vermemekte… (KTE, 161)

Ağır can kayıpları verdiği, birçok malzeme bıraktığı söylenmektedir. (KTE, 179)

3.6. Şimdiki Zaman Hikayesi

Geçmişte bir süre gerçekleşen oluş, durum veya kılışın geçmişte kaldığını bildirir ve onları hikaye eder.

Japoncada şimdiki zaman edatı '-teiru' ve geçmiş zaman eki '-ta'ile oluşan '-teita' edatı ile ifade edilir. Hikaye olduğundan bazen konuşmacı gözünden olayı anlattığını bildiren '-noda' edatının geçmiş zaman eki ile birleşmiş olan '-nodatta' edatı da kullanılabilir. (bkz. 2.3.3.2.2.2. ve 2.3.3.3.4.)

3.6.1. '-yor' Şimdiki Zaman Eki İle

'-yor' şimdiki zaman ekleri ile görülen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-iyor-du-m, sev-iyor-du-n, sev-iyor-du, sev-iyor-du-k, sev-iyor-du-nuz, sev-iyor-lar-dı, şeklinde.

3.6.1.1. Japoncada '-teita' Edatıyla İfade Edilenler

Geçmişteki bir zamanda bir süreliğine yapılan hareket, oluş, kılışı ifade etmek için Japoncada da şimdiki zaman edatı '-teiru' ile geçmiş zaman eki '-ta'nın birleşmiş şekil olan '-teita' kullanılır.

Yanlarında olamadığım halde ne yazdıklarını omuzları üzerinden okumuş gibi **biliyordum**. (RNÇ, 8)

Soba-ni irare-nakat-ta keredomo nani-o kai-ta-noka kata-goşi-ni yon-da kanoyooni **wakat-tei-ta**.

Wakat- : bilmek, anlamak anlamında Beş sesli fiil 'wakar-u'nun son ses değişmiş fiil kökü

-tei- : şimdiki zaman edatı '-teiru'nun kökü

-ta : geçmiş zaman eki

Herhalde Türkçe konuşuyor olmalıydılar ki ne söylediklerini **anlayamıyordum**. (RNÇ, 16)

Osoraku-wa torukogo-o hanaşiteitani çigainaku nanio hanaşiteirunoka **wakat-tei-na-kat-ta**.

Wakat- : bilmek, anlamak anlamında Beş sesli fiil 'wakar-u'nun son ses değişmiş fiil kökü

-tei- : şimdiki zaman edatı '-teiru'nun kökü

-na- : olumsuz edatı

-kat- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

Duvardaki boyalı Meryem tablosunun altına asılmış guguklu saat durmadan yürüdüğü halde ben , hālā yerimde sayıyordum. (RNÇ,8)

Bir elimle de kalemimi ağzıma sokuyor, ısıra ısıra dişlerimin arasında döndürüyordum. (RNÇ, 8)

Yüzleri Fatma gibi dövmeli olduğu için bana dünya güzeli gibi görünen kadınlarla dolu bir evde beni kucaktan kucağa gezdiriyorlar, sonra Fatma'nın yanına oturtuyorlardı. (RNÇ, 11)

Misafir olduğumuz evde beni yatağına oturtarak saçlarımı tarıyor, ellerimin kirli, düğmelerimin kopuk olmasına aldırmadan başını göğsüme kapayarak ağlıyordu. (RNÇ, 14)

Dişimle kırarak havuza attığım simit kırıntılarına üşüşen kırmızı balıkları izliyor, büyükannemle Hüseyin'in suyun dibine vurmuş akislerine bakıyordum. (RNÇ, 16)

Fakat bu gece ben, onu uyandırmaktan korkuyordum. (RNÇ, 17)

Hüseyin, kapının yanına çömelmiş, koskoca bıyıklarıyla utanmadan ağlıyordu; ben, Bağdat'ta, Suriye'de Arap dilencilerinden öğrendiğim dualarla büyükannemin, teyzelerimin eteklerini öpüyordum. (RNÇ, 18)

Yaramazlıktan kuduruyor, beni eğlendirsin diye getirdikleri akraba çocuklarına saldırarak canlarını yakıyordum. (RNÇ, 18)

Ellerini sallayarak babamı yatıştırmaya çalışıyordu. (RNÇ, 22)

Hoca benim tarafıma baktığı zaman çenemi avuçlarımın içine saklıyor, o başını öte yana çevirince ellerimi açıp sakalımı sallayarak papazın taklidini yapıyor ve çocukları güldürüyordum. (RNÇ, 23)

Sör Süperiyör, gözlerini gözlerime dikmiş beni dinliyordu. (RNÇ, 24)

Hocama yaptığımdan utanıyordum. (RNÇ, 25)

Ben, omuzlarımı kısarak, dilimi çıkararak kös kös dışarı çıkarken çocuklar gülüyorlar,hoca cetveliyle hafif hafif kürsüye vurarak onları sükūt ve ciddiyete davet ediyordu.(RNÇ, 26)

3.6.1.2. Japoncada Anlatım Edat İle Bildirilenler

Tahmin veya sebep gibi kendi görüşlerini içeren cümlelerde anlatım edatı olan '-noda' kullanılır.

Besbelli sıkı zamanlarda kendi kendimle, kendi fikirlerimle yalnız kalmak için gözlerimle dünya arasında, bu saçlardan bir perde koymaya **çalışıyordum**. (RNÇ,9)

Akiraka-ni komat-ta toki-ni-wa jibun katte-ni, jibun-no şikoo-to futarikiri-ni naru-tameni me-to sekai-no aida-ni, kono kami-de arusyuno maku-o hikoo-to **hagen-dei-ta-nodat-ta.**

Hagen- : çalışmak, uğraşmak anlamında Beş seli fiil 'hagem-u'nun son ses değişmiş olan fiil kökü

-dei- : gelecek zaman edatı '-teiru'nun kökü, ilk ses olan 'te' sesi, bir önceki ses 'n'den dolayı tonlaşmıştır.

-ta : geçmiş zaman eki

-noda : anlatım edatı

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

Nedense, beni teyzelerimin yanında bırakmaya yanaşamıyor, ihtimal, bir sığıntı vaziyetine düşmemden **korkuyordu**.(RNÇ, 21)

Nazedaka, wataşi-o obataçi-no soba-ni oi-teok-oo-to şinai, dooyara, isooroo-no mi-ni oçiiru-no-o **osore-teita-noda-t-ta**.

Osore- : korkmak anlamında Tek sesli fiil 'osore-ru'nun fiil kökü

-tei- : şimdiki zaman edatının kökü

-ta : geçmiş zaman eki

-noda : anlatım edatı

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

Ne azar, ne tehdit, hatta ne yalvarma beni aşağıya **indiremiyordu**. (RNÇ,20)

Dona şisseki-mo odoşi-mo aruiwa kongan-mo wataşi-o şitani **oros-e-nai-dei-ta-noda-t-ta**.

Oros- : indirmek anlamında Beş sesli fiil 'oros-u'nun fiil kökü

-e- : yeterlik anlamı katan fiilden fiil yapma eki

-nai : olumsuz edatı

-dei- : şimdiki zaman edatı '-teiru'nun kökü

-ta : geçmiş zaman eki

-noda : anlatım edatı

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

Bunlara o kadar alışmıştım ki, dövmesi olmayan yüzler bana adeta çirkin görünüyordu. (RNÇ, 11)

Bu çığlık ve telaştan gözüm yıldığı için artık havuza girmeye cesaret edemiyor, yüzükoyun, kenarındaki çakılların üstüne uzanarak başımı suya sarkıtıyordum. (RNÇ, 16)

Yalnız, bu ayrılığın vakti gelince güneşin batması, yağmurun yağması gibi hiçbir tedbirle önüne geçilemeyecek bir felaket olduğunu gayet iyi anlıyordum. (RNÇ, 16)

Aylarca her sabah küçük bir kova ile onları suluyor, bahçede bir hurma ormanı meydana gelmesini bekliyordum. (RNÇ, 19)

Büyükannemin ölümü onu müşkül bir mevkide bırakıyordu. (RNÇ, 21)

Evdeki haşaralığım orada devam ediyordu. (RNÇ, 22)

Muallimimiz, bu kahkahaların sebebini bir türlü anlamayarak öfkesinden çığlık çığlığa bağırıyordu. (RNÇ, 23)

Yaptığımda ne fenalık olduğunu anlamıyordum. (RNÇ, 23)

Sonra kabahatimin kolay geçiştirilecek kabahatlerden olmadığını anlıyordum. (RNÇ, 26)

Çatkın bir çehreyle üzerime yürüyor, gözlerini açıyor, bağırıyordu. (RNÇ, 26)

Gülümseler arasında garip bir ciddiyetle odama çıkıyordum. (RNÇ, 30)

3.6.1.3. Japoncada İstek Kipi İle İfade Edilenler

Japonca istek kipi ile ifade edilen istekler, dilekten daha çok iladeli istektir. Türkçede 'isim fiil + istemek' şeklinde ifade edilen istekleri karşılar. (bkz. 2.3.3.3.3.)

Bir şey **söylemek istiyordum**. (RNÇ,26)

Nani-ka **i-i-takat-ta**.

İ- : söylemek anlamında Beş sesli fiil 'i-u'nun fiil kökü

-i- : kaynaştırma sesi

-ta- : istek edatı '-tai'nin kökü

-kat- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

3.6.2. İsim Fiilin Bulunma Haliyle Yapılan Şimdiki Zaman Eki İle

İsim fiilin bulunma haliyle yapılan şimdiki zaman eki ile geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-mekte-y-di-m, sev-mekte-y-di-n, sev-mekte-y-di, sev-mekte-y-di-k, sev-mekte-y-di-niz, sev-mekte-y-di-ler gibi.

Bu soruları ne zaman kendi kendine sorsa, ürküp **sarsılmakta,** pazı güçleri kadar akıllarına da güvenen cesur erkeklerin kesin inancıyla ‘‘Kurtarmanın yolunu bulurdum yüzde yüz ’’ **demekteydi**. (KTE, 9)

Kono toi-o itsu imon-şi-te-mo, hirumi **dooyoo-şi-teita,** çikara-ni otorazu çie-ni-mo jişin-no-aru yuukanna dansei-no yuruginonai şinkoo-to-tomoni ‘‘ kyuusai-no miçi-ga mitsukaru-hazuda 100 paasento ’’ to **it-tei-ta.**

İt- : demek anlamında Beş sesli fiil ‘iw-u’ nun son ses değişmiş fiil kökü

-tei : şimdiki zaman edatı ‘-teiru’nun kökü

-ta : geçmiş zaman eki

Nermin, her güvensizlik ürküntüsü atlatışında, kocasına yeni bir güvenle sığınmaktaydı ama, bu hal, şuurunu zorlayarak, her zaman yeniden gayret harcaması yüzünden, kendisini sevgiye doludizgin bırakmamasına, biraz ürkek, biraz utangaç, belli belirsiz soğuk kalmasına da sebep olmaktaydı. (KTE,15)

Şilep, ıslak bir karanlıkta, yüreğe acıma veren tıknefes bir gayretle yol almağa çabalamaktaydı. (KTE, 21)

Şimdi de, iki buçuk zeybekle yedi düvele karşı koymağa yeltenmekteydiler. (KTE, 82)

Avukatları, hakimleri, zabıt katiplerini, mübaşirleri, hademeleri iş sahiplerinden ayıracak hiçbir işaret, hiçbir üniforma düşünülmediğinden koridorlarda, telaşlı bir kalabalık kaynaşmakta, herkes, işini, herkesten önce bitirmek hırsıyla yanındakileri kakıştırmaktaydı. (KTE, 89)

Sanki okuyucu denilen ‘‘ne idüğü’’ belirsiz kalabalık, aldığı, ya da sürekli olarak aldığını ileri sürdüğü gazete veya dergiye herhangi bir şikayetini bastırmak için para vermekteydi. (KTE, 137)

Çöken imparatorluk, aydınlarını da, uçurma beraber sürüklemekteydi. (KTE, 139)

Fakat gene de, ‘‘Kanlı Nigar’’ belinden yukarısını ileri geri naz ile sallamakta, Karagöz kavuğunu geri devirip kendisine pek yaraşan şaşkınlığı düşünmekteydi. (KTE,155)

Üstat, kükremekteydi artık enikonu. (KTE , 181)

3.7. Geniş Zaman Hikayesi

Geniş zaman ekleri ile görülen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-er-di-m, sev-er-di-n, sev-er-di, sev-er-di-k, sev-er-di-niz, sev-er-ler-di şeklinde. Olumsuz de geniş zamanın olumsuz şekli, '-maz / -mez' ile yapılır, sev-mez-di-m, sev-mez-di-n, sev-mez-di, sev-mez-di-k, sev-mez-di-niz, sev-mez-ler-di gibi.

Geçmişteki bir geniş zamanda olup biteni, geçmişte tekrarlanan eylemi ifade eder, bazen de geçmişte olan alışkanlığı da bildirir.

3.7.1. Geçmişteki Bir Süreli Zamanda Devam Edip Biten Eylemi İfade Edenler

Japoncada bir süreliği içerleyen şimdiki zaman ekiyle geçmiş zaman ekinin birleşmiş edatı '-teita' ile ifade edilir.

Pencere her zaman kapalı durur , balkon parmaklığına hemen daima bir ufak çocuk şiltesi ile yorgan **asılırdı**. (RNÇ,7)

Mado-wa itsumo şima-teite, barukonii-no tesuri-ni-wa hotondo itsumo çiisana kodomoyoo moofu to futon-ga **kake-rare-tei-ta**.

Kake- : asmak anlamında Tek sesli fiil 'kake-ru'nun fiil kökü
-rare : edilgen çatı yapan fiilden fiil yapma eki
-tei : şimdiki zaman edatının kökü
-ta : geçmiş zaman eki

Akrabalarımla bir türlü **geçinemezdim**. (RNÇ,19)

Şinseki-to-wa dooşitemo **umakuyar-e-nai-dei-ta**.

Umakuyar- : geçinmek anlamında Beş sesli fiilin kökü
-e- : yeterlik anlamı katan fiilden fiil yapma eki
-nai : olumsuz edatı
-dei- : şimdiki zaman edatının kökü
-ta : geçmiş zaman eki

Öte yanımda manastır terbiyesinin istediği serin ve mağrur loşluğu temin için yapılmışa benzeyen ve panjurları hiç açılmayan bir uzun pencere dururdu. (RNÇ, 7)

Göğsümü sıraya yaslayıp çenemi biraz yukarı kaldırdığım vakit panjurların arasından gökyüzün bir parçasıyla bir büyük akasyanın yaprakları arasında tek bir apartman penceresi ve bir balkon parmaklığı görünürdü. (RNÇ, 7)

Ben de onları atlatarak bizden gizlemeye çalıştıkları hayatı seyrediyormuşum gibi bir şey, bir atlatma ve intikam zevki duyardım.(RNÇ,8)

Çocukluğumda bana hoyrat derlerdi.(RNÇ, 12)

Yalıya ara sıra bir doktor gelip giderdi. (RNÇ,19)

Bizim ailede öksüzlere el sürmek günah sayılırdı. (RNÇ,19)

Sevdiğim insanın üstüne bir canavar yavrusu gibi atılır, kulaklarını ısırır, yüzünü tırmalar, tartaklaya tartaklaya şaşkına çeviriridim. (RNÇ,20)

Çocukların arasına karışmaktan hoşlanmaz, elleri ceplerinde kendi kendine deniz kenarında dolaşır, yahut ağaçların altında kitap okurdu. (RNÇ,20)

Çalıkuşu benim hem hoşuma gider, hem işime yarardı. (RNÇ, 22)

Ara sıra mektebimize, çenesinde keçi sakalına benzeyen bir küçük sakal taşıyan, gözlüklü bir papaz gelip giderdi. (RNÇ, 23)

Yanından geçerken kalemimin iyi yazmamasından şikāyet eder gibi yapar, onu şiddetle sallayarak zavallının bembeyaz yakasına mürekkep sıçratırdım. (RNÇ,25)

3.7.2. Geçmişteki Bir Zamanda Tekrarlanan Eylemi, Veya Alışkanlığını İfade Edenler

Japoncada geçmişte yaşanan, görünen olayı anlatmak için kullanılan '-tamonoda' edatıyla ifade edilir.

Babam evde olmadığı zaman Hüseyin, ahırdan atı çalar, beni kucağına oturtarak saatlerce kırlarda **dolaştırırdı**. (RNÇ,13)

Çiçi-ga ie-ni inai toki-niwa husein-ga, umagoya-kara uma-o nusumi, wataşi-o futokoro-ni suwarase nanjikan-mo harappa-o **mawar-a-se-ta-monoda**.

Mawar- : dolaşmak anlamında Beş seli fiil 'mawar-u'nun fiil kökü

-a- : kaynaştırma sesi

-se : ettirgen fiilden fiil yapma eki

-ta : geçmiş zaman eki

-monoda : yaşamış veya görmüş olayı anlattığını bildiren edatı

Ders esnasında ellerim çenemin altında kilitli , sör hocalarıma çok ruhani görünmesi gereken bir vaziyette gözlerimi göğe -panjur aralıklarından görünen hakiki gökyüzüne- uydurduğum zaman , onlar bunu bir uslanma başlangıcı sanarak sevinirlerdi. (RNÇ, 7)

Gerçi Fatma ile olduğu gibi beraber yatmıyorduk , fakat sabahleyin horozlarla beraber gözlerimi açtığım dakikada soluğu onun odasında alır , ata biner gibi göğsüne oturarak parmağımla gözkapaklarını açardım. (RNÇ, 12)

Mesela beni lastik top gibi havaya fırlayıp tutar , yahut kalpağının üstüne oturup ayaklarımdan tutarak sıçratır , fırıl fırıl çevirirdi. (RNÇ, 12)

Kiminle oynarsam canını yakar, bağırtırdım. (RNÇ, 12)

Hüseyin, bazen de kışlarda Anadolulu neferlerle saz çaldırır, beni yine testi gibi tepesinin üstüne yerleştirip garip oyunlar oynardı. (RNÇ,13)

Biz de Hüseyin'le günde en aşağı beş nöbet kavga ederdik. (RNÇ,13)

Odanın bir köşesinde yere çömelir, yüzümü duvara çevirirdim.(RNÇ,13)

Hüseyin üç beş dakika beni bu halde bıraktıktan sonra halime acıyarak birdenbire belimden kavrar, bağırta bağırta havaya kaldırırdı. (RNÇ,13)

Bir nöbet de kucağında titizlik ettikten sonra nihayet neferi çenesinden öpmeye razı olurdum ve barışırdık. (RNÇ,13)

Sabah karanlığında uyanır, gece yorgunluktan baygın düşünceye kadar gürültü ve yaramazlık ederdim. (RNÇ,19)

Bir gün kuşlara bez ve tahta parçalarıyla yuva yapmak için ağaçların tepesine çıkar, bir başka gün ocak bacasından taş atıp aşçıyı korkutmak için dam tepelerine tırmanırdım. (RNÇ,19)

Bu sakallı amca, benim ellerime ''evliya parmaklığı'' derdi. (RNÇ,19)

Çünkü parmaklarım bir gün bile yarasız, beresiz olmaz ve daima kına konmuş gibi bez parçalarıyla sarılı bulunurdu. (RNÇ,19)

Her birinin en ziyade neden üzüleceğini gayet iyi keşfeder ve ona göre işkenceler hazırlardım. (RNÇ,25)

Yine bir tanesi vardır ki, böceklerden pek korkardı. (RNÇ, 25)

Geceye doğru güneşten yüzümün derisi pul pul olmuş, yaralı ellerimle eteklerimin yırtıklarını kapatmaya çalışarak içeri girince, teyzem saçını başını yolar, bir kucak parlak tüy yığını altında ara sıra pembe ağzını açarak esneyen ve o haliyle alık ve tembel Van kedilerine benzeyen Necmiye'yi bana misal gösterirdi. (RNÇ, 27)

Yaz tatili sonlarında mektebimiz, bir zaman için kaynar, bu taşkınlık ancak üç ay imtihanına doğru yatışırdı. (RNÇ, 30)

Sebebi şu: On üç, on dört yaşına gelen Katolik arkadaşlarım, baharda, Paskalya bayramında ilk komünyonlarını yaparlar, etekleri yere değen beyaz ipek elbiseler, gelin duvaklarına benzeyen kucak kucak tüller örtülerek İsa Peygamber'le nişanlanırlardı. (RNÇ, 30)

3.7.3. Geçmişte Tasarlanan Ama Gerçekleşmeyen Eylemi İfade Edenler

Japoncada irade, tahmin, ihtimali ifade eden edatlarıyla anlatılır. (bkz.2.3.3.3.)

Fakat şurası da muhakkaktı ki, bu dakikalarda annem karşısına çıkıp '' Bu canavar mı, yoksa beni mi?'' diyebilseydi, büyükannem hiç şüphesiz beni alır, onu geldiği yere **gönderirdi.** (RNÇ, 21)

Şikaşi kore-wa kakujitsu daga, kono şunkan-ni haha-ga mukai-ni taçi '' Kono kedamono-ka, soretomo wataşi-ka ?'' to ie-tato-şi-temo, sobo-wa utagai-mo-naku wataşi-o erabi, kanojo-o ki-ta-tokoro-e **okuru-hazuda-t-ta.**

Okuru : göndermek anlamında Beş sesli fiil 'okuru'nun kökü

-hazuda : konuşmacı için kesin olan ihtimali bildiren edatı

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

Fakat bu seyahati Hüseyin'den başka kiminle yapsam muhakkak bu kadar mesut **olamazdım**. (RNÇ,15)

Şikaşi kono ryokoo-o husein-igai-no dare-to şi-te-mo zettai-ni kore hodo şiawase-ni **nar-i-e-na-kat-ta-hazuda**.

Nar- : olmak anlamında Beş sesli fiil 'nar-u'nun fiil kökü
-i- : kaynaştırma sesi
-e- : yeterlik fiilden fiil yapma eki
-na- : olumsuz edatı '-nai'nin kökü
-kat- : kaynaştırma sesi
-ta : geçmiş zaman eki
-hazuda : konuşmacı için kesin olan ihtimali bildiren edatı

Hakikatte annecikler altın sarısı ve gök mavisinden başka renklerde olabilirdi. (RNÇ, 8)

Fakat kadıncağız , o kara güne yetiştiyse kopardığı vaveyla , benim düğün gecesi sabah evde kendimi yabancı bir kadının koynunda bulduğum zaman kopardığım vaveylanın yanında hiç kalırdı. (RNÇ, 11)

Maamafih ona çocuk demek de pek doğru olmazdı. Bizim ailede öksüzlere el sürmek günah sayılırdı. (RNÇ,20)

Bekār zabit, dokuz yaşında bir kız çocuğunu peşine takıp dağ taş sürükleyemezdi. (RNÇ,21)

Sörlerin buna benzer hareketleri o zaman yelin kayaya tesiri gibi bir şeydi, haşarılığıma, intizamsızlığıma mani olacağa benzemezdi. (RNÇ,24)

Zannederim ki başka bir mektepte bunu yapsam ya hapsedilir, yahut da bir başka ceza görürdüm. (RNÇ, 24)

Yine bir tanesi vardır ki, böceklerden pek korkardı. (RNÇ, 24)

Allah'ın emriyle, Peygamber'in kavliyle seni kendime alırdım, (RNÇ,29)

3.8. Gelecek Zaman Hikayesi

Gelecek zaman eki ile görülen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-ecek-ti-m, sev-ecek-ti-n, sev-ecek-ti, sev-ecek-ti-k, sev-ecek-ti-niz, sev-ecek-ler-di şeklinde.

Gerçekleşecek olan veya gerçekleşmesinin tasarlanan bir oluş ve kılışı geçmişe aktararak bildirir.[2] Geçmişte tasarlanmış ancak konuşulduğu zamanda halen gerçekleşmemiş durumu da ifade edebilir.

3.8.1. Geçmişte Gerçekleşmesi Beklenen Bir Oluş Veya Kılışı Bildirenler

Japoncada gerçekleşmesi kesin diye konuşmacının zannettiğini bildiren '-hazuda' edatı ile ifade edilir.

Şu Kāmlan'la evlenmek galiba iyi bir şey **olacaktı**. (RNÇ,30)

Ano kyamuran-to kekkonsuru-no-wa tabun ii koto-ni **naru-hazuda-t-ta**.

Naru : olmak anlamında Beş sesli fiilin mastar hali

-hazuda : konuşmacı için kesin olduğunu bildiren edat

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

Oyunda canım yanarsa ağlamayacak, onu kimseye şikāyet **etmeyecektim**. (RNÇ,12)

Asobi-de itai-omoi-o-şitemo nakanai, kare-o darenimo **iitsuke-nai-hazuda-t-ta.**

İitsuke- : şikayet etmek anlamında tek sesli fiil 'iitsuke-ru'nun fiil kökü

-nai : olumsuz edat

-hazuda : konuşmacı için kesin olduğunu bildiren edat

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

[2] a.e., s.741-743

3.8.2. Geçmişte Gerçekleşmesi Tasarlanan Bir Oluş Veya Kılışı Bildirenler

Japoncada niyeti, tahmini ifade eden edatla ifade edilir. (bkz.2.3.3.3.6.)

Ne **yazacaktım**? (RNÇ,8)

Nani-o **kaku-tsumorida-t-ta-ka**?

Kaku : yazmak anlamında Baş sesli fiil 'kak-u'nun fiil kökü

-tsumorida : niyetli olduğunu bildiren edat

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

-ka : soru eki

Mektepte ben, bu vazoya benzemez daha neler kıracaktım. (RNÇ,22)

3.8.3. Gerçekleşmemiş İhtimali Bildirenler

Japoncada bir ihtimali veya tahmini ifade eden edatları ile bildirir.

Az kalsın beni **parçalayacaklardı**... (RNÇ,24)

Sundeno tokorode wataşi-o **barabaranisuru-tokorodat-ta**.

Barabarani-suru : parçalamak anlamında 'suru' ile yapılan birleşik fiilin kökü

-tokorodat : (bkn. 2.3.3.2.2.3.) harekete geçmek üzere olduğunu bildiren edat

-ta : geçmiş zaman eki

Çünkü o takdirde hayatım - masallardaki meşhur Çarşamba karısı ve ocak anasının hayatı gibi - karmakarışık bir saç kümesi içinde geçecekti. (RNÇ,9)

Ertesi gün muhakkak istintaka çağrılacak ve kim bilir ne olacaktım?(RNÇ,26)

3.9. Görülen Geçmiş Zaman Hikayesi

Görülen geçmiş zaman ekleri ile görülen geçmiş zaman eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-di-y-di-m, sev-di-y-di-n, sev-di-y-di, sev-di-y-di-k, sev-di-y-di-niz, sev-di-y-di-ler şeklinde. ‘‘Geçmiş zamanda gerçekleşmiş bulunan ve tarz bildiren bir oluş ve kılışın yine geçmiş zaman aktarılarak’’[1] anlatır.

Ne zaman **ayrıldınızdı** memleketinizden? (KTE, 17)

İtsu **hanare-teşima-t-ta-nodes-**ka o-kuni kara ?

Hanare- : ayrılmak anlamında Tek sesli fiil ‘hanare-ru’nun fiil kökü

-teşimat-ta : eylemin bittiğini ifade eden ‘-teşimau’ edatı ile geçmiş zaman ekinin birleştiği geçmişteki bir zamandan daha eskiden eylemin gerçekleştiğini anlatır.

-nodes : geçmişteki olayı anlattığını bildiren ‘-noda’ edatının nazik hali, Türkçe cümlesinde ikinci şahıs çokluk kullanıldığına göre burada nazik hali daha uygundur.

-ka : soru eki

Hak ettik miydik bütün bunları biz ? (KTE, 26)

Ha ettik miydi? (KTE,26)

Bizim masal resimlerini gördükten sonra tutturduydu da söyle bir denedim. (KTE,154)

3.10. Öğrenilen Geçmiş Zaman Hikayesi

Öğrenilen geçmiş zaman eki ile görülen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-miş-ti-m, sev-miş-ti-n, sev-miş-ti, sev-miş-ti-k, sev-miş-ti-niz, sev-miş-ler-di şeklinde.

Günümüzdeki kullanımda öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi durumundan ziyade, görülen geçmiş zamanın hikayesini karşılamaktadır.

[1] Korkmaz, a.g.e., s.733

3.10.1. Geçmişte Gerçekleşen Bir Oluş Veya Kılışın Sonucunun Bir Süre Devam Ettiğini İfade Edenler

Japoncada '-teiru' edat ile geçmiş zaman eki '-ta'nın birleşmiş edat '-teita' ile karşılar. (bkz. 2.3.3.2.2.2.)

Büyükannem, biraz arkada, omuzlarından hiç eksik etmediği siyah atkısıyla, bir bahçe iskemlesine oturmuş; Hüseyin'se namaz kırlar gibi yanında diz **çökmüştü**. (RNÇ,16)

Sobo-wa sukoşi uşiro-de, kata-kara çittomo hazuş-i-ta-koto-ga-nai kuroi şooru-to, niwaisu-no hitotsu-ni suwat-teita ; Husein-wa inoru-toki-no-yooni karawara-de hiza-o **tsui-tei-ta**.

Tsui- : çökmek anlamında Beş sesli fiil 'tsuk-u'nun sen ses değişmiş fiil kökü

-tei : şimdiki zaman edatı '-teiru'nun kökü

-ta : geçmiş zaman eki

Yaramazlığımdan, gevezeliğimden bıkan öğretmenler, o sınıfta beni arkadaşlarımdan ayırmışlar, bir köşede tek kişilik bir küçük sıraya oturtmuşlardı. (RNÇ,7)

Fransızca muallimimiz Sör Aleksi, bir gün bize yazı vazifesi vermişti. (RNÇ,7)

Sör Aleksi , izahatını bitirdikten sonra , bizi çalışmaya bırakmıştı. (RNÇ,8)

Ön sıraları süsleyen ağırbaşlı sınıf birincileri hemen işe koyulmuşlardı. (RNÇ,8)

Fatma'nın bahçesine, kırlarına bedel ; Hüseyin , beni kışlaya asker içine alıştırmıştı. (RNÇ,12)

Fakat ben, nedense hiçbir şey sezememiştim. (RNÇ,15)

Bir zamanlar da onunla at hırsızlığına alışmıştık. (RNÇ,13)

Tavşan gibi kulaklarımı dikmiştim. (RNÇ,16)

Başımda yanan kırmızı gece kandili sönmüştü. (RNÇ,17)

Uykumu almıştım. (RNÇ,17)

Hocalarımın zayıf damarlarını yakalamıştım. (RNÇ,17)

Babam, Sör Süperiyör'le konuşurken ben, dolaşmaya, öteyi beriyi karıştırmaya başlamıştım. (RNÇ,22)

İçimde ar ve haya duyguları hayli inkişaf etmişti. (RNÇ,25)

Lakırdıya çanak tutmuştum. (RNÇ,30)

3.10.2. Bir Kılış, Oluş Veya Durumunun Geçmiş zamanda Başlayıp Bittiğini Ve Tamamen Geçmişte Kaldığını Anlatanlar

Japoncada '-tanodatta' birleşik edatıyla ifade edilir

Benim ilk büyük matemim, Fatma'dan ayrılışım **olmuştu**. (RNÇ,11)

Wataşi-no hajimete-no ookina mo-wa, Fatma-tono wakare-to **nat-tanoda-t-ta.**

Nat- : olmak anlamında Beş sesli fiil 'nar-u'nun son ses değişmiş fiil kökü

-tanoda : geçmişteki eylemi konuşmacının onaylayarak anlattığını ifade eden edat

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

İnsan gibi sevmeyi, sevdiğimi güzel güzel okşamayı **öğrenmemiştim**. (RNÇ,20)

Hito-no yooni aisurukoto-o aişitamono-o daicini daicini naderukoto-o **manab-a-na-kat-tanoda-t-ta**.

Manab- : öğrenmek anlamında Beş sesli fiil 'manab-u'nun fiil kökü

-a- : kaynaştırma sesi

-na- : olumsuz edatı '-nai'nin kökü

-kat- : kaynaştırma sesi

-tanoda : geçmişteki eylemi konuşmacının onaylayarak anlattığını ifade eden edat

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

Ehemmiyetli bir keşif yapmıştım. (RNÇ,7)

Vazifem sınıfta okuduğum zaman , bütün arkadaşlarım bana dönerek kahkahayla gülmüşler ve zavallı Sör Aleksi onları yatıştırıp teskin etmek için hayli sıkıntı çekmişti. (RNÇ,10)

Beni çabucak sevmişti. (RNÇ,12)

Ben de umulmaz ve affedilmez bir vefasızlıkla onun sevgisine mukabele edivermiştim. (RNÇ,12)

Zavallıyı bu sefer de Trablus'tan Arnavutluk'a kaldırmışlardı. (RNÇ,21)

İstanbul'da ancak bir hafta kalabilmişti. (RNÇ,21)

Fırsat buldukça oraya tırmandığımı ve tehditlere kulak asamadan teneffüs sonuna kadar daldan dala atladığımı gören muallim bir gün, ''Bu çocuk insan değil, çalıkuşu!''diye bağırmıştı. (RNÇ,22)

İşte o günden sonra adım unutulmuş ve herkes beni 'çalıkuşu' diye çağırmaya başlamıştı. (RNÇ,22)

Sör Süperiyör, bir gün de beni yemekhanede yakalamıştı. (RNÇ,23)

Bir başka hocamızın son derece temiz ve titiz olduğuna dikkat etmiştim. (RNÇ,25)

Ben Sör'ü lakırdıya tutarken sinek yürümeye başlamıştı. (RNÇ,25)

Fakat Sör Süperiyör gibi benim de dilim tutulmuştu. (RNÇ,26)

Bir aralık, zavallı arkadaşlarım istiskale uğramışlar, köşkün bahçıvanı vasıtasıyla kapı dışarı edilmişlerdi. (RNÇ,27)

3.11. Şimdiki Zaman Rivayeti

Şimdiki zamanda sürmekte olan oluş veya kılışı duyuma veya sonradan fark etmeye dayanarak anlatır. Şimdiki zaman eki ile rivayet eki olan öğrenilen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-iyor-muş-um, sev-iyor-muş-sun, sev-iyor-muş, sev-iyor-muş-uz, sev-iyor-muş-sunuz, sev-iyor-lar-mış şeklinde. İsim fiilin bulunma hali ile yapılan şimdiki zaman eki ile de

rivayeti yapılır, sev-mekte-y-miş-im, sev-mekte-y-miş-sin, sev-mekte-y-miş, sev-mekte-y-miş-iz, sev-mekte-y-miş-siniz, sev-mekte-y-miş-ler gibi.

Japoncada haberdar olduğunu ifade eden '-sooda' edatıyla ifade edilir.

Babamı çok **seviyormuş**. (RNÇ,14)

Çiçi-o totemo **aiş-i-tei-ta-sooda**

Aiş- : sevmek anlamonda Beş sesli fiilin fiil kökü

-i- : kaynaştırma sesi

-tei- : şimdiki zaman edatının kökü

-ta : geçmiş zaman eki

-sooda : duyma edatı

Ayaklarına kapandığı, köpekler gibi yalvardığı halde, bir türlü kendisini de burada alıkoymaya **razı edemiyormuş**. (RNÇ, 152)

Aşimoto-ni hirefuş-i, inu-no-yooni aigan-ş-i-ta-noni, dooşitemo honnin-sura-mo kokoni iru-koto-ni **dooi-s-ase-rare-nai-deiru-sooda.**

Dooi-s- : razı olmak anlamında 's-uru' yardımcı fiil ile yapılan birleşik fiil 'dooi-s-uru'nun fiil kökü

-a- : kaynaştırma sesi

-se : ettirgen fiilden fiil yapma eki

-rare : iyelik fiilden fiil yapma eki

-nai : olumsuz edatı

-deiru : şimdiki zaman edatı

-sooda : duyumu bildiren edatı

Kendisini zorla ayırırlar diye korkuyormuş... (RNÇ,14)

Büyükannem serasker kapısına, mabeyincilerin konaklarına giderek ağlayıp sızlıyormuş, fakat bu yalvarmalar bir türlü netice vermiyormuş. (RNÇ,14)

3.12. Geniş Zaman Rivayeti

Geniş zamanda gerçekleşen oluş veya kılışı duyuma dayanarak anlatır. Geniş zaman eki ile öğrenilen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-er-miş-im, sev-er-miş-sin, sev-er-miş, sev-er-miş-iz, sev-er-miş-siniz, sev-er-ler-miş şeklinde.

Japoncada geniş zaman ifade eden şekil veya edatlarla duyumu bildiren '-sooda' edatının birleşmiş şekilde ifade edilir.

Durmadan huysuzluk ederek çırpınır, fırsat buldukça üzerimdeki elbiseleri atarak çırılçıplak sokağa **koşarmışım.**.. (RNÇ,11)

Hikkiri-naşi-ni dada-o-kone-nagara abare, kikai-o mitsuketewa ki-teiru fuku-o nug-i-nagara suppadaka-de soto-o **haşit-tamonoda-sooda**.

Haşit- : koşmak anlamında Beş sesli fiil 'haşir-u'nun son ses değişmiş fiil kökü

-tamonoda : geçmiş zamanda tekrarladığını bildiren edatı

-sooda : duyumu bildiren edatı

Kendisi her sabah atla Musul'a iner, akşamları güneş battıktan sonra dönermiş. (RNÇ,10)

Fatma , beni bohça gibi sırtına bağlar , kızgın güneşin altında dolaştırır, hurma ağaçlarının tepesine çıkartırmış. (RNÇ,11)

Fatma , beni her sabah yiyeceğimizle beraber bu ağaçlığa getirir, çırılçıplak suya sokarmış... (RNÇ,11)

Akşama kadar alt alta, üst üste boğuşur, türkü söyler, yiyecek yermişiz... (RNÇ,11)

Sonra, uykumuz geldiği vakit, kumları kümeleyerek yastık yapar, vücutlarımız suda, başlarımız dışarıda kucak kucağa, yanak yanağa uyurmuşuz... (RNÇ,11)

Daha uykuya dalalı iki dakika olmadan uyandırır ve Kalender'deki yalımızda, civarındaki koruda veyahut Boğaz'ın sularında geçmiş bir uzun rüyayı anlatırmış. (RNÇ,14)

3.13. Gelecek Zaman Rivayeti

Gelecek zamanda gerçekleşecek oluş veya kılışı duyuma veya tahmine dayanarak ifade eder. Gelecek zaman eki ile öğrenilen geçmiş zaman ekinin birleşmesi ile oluşur, sev-ecek-miş-im, sev-ecek-miş-sin, sev-ecek-miş, sev-ecek-miş-iz, sev-ecek-miş-siniz, sev-ecek-ler-miş şeklinde.

Japoncada ihtimal, tahmin veya iradeleri bildiren edatlarından biriyle duyumu bildiren '-sooda' edatı veya tahmin bildiren '-yooda' edatının birleşmiş şekilde ifade edilir.

Kız **olacakmışsın**.

Onnanoko-ni **naru-hazuda-t-ta-yoo-ne**.

Naru- : olmak anlamında Beş sesli fiil 'nar-u'nun mastar şekli

-hazuda : konuşmacı için eyleminin gerçekleşmesi kesin olduğunu bildiren edat

-t- : kaynaştırma sesi

-ta : geçmiş zaman eki

-yoo : tahmini bildiren edat '-yooda'dan bildirme eki'-da'yı çıkarmış şekil

-ne : '-yooda'dan çıkarılmış olan bildirme eki '-da' yerinde olan bildirme eki, '-ne' eki, kadın konuşma tarzında kullanılan bildirme ekidir. Burada bir kız akrabasıyla konuştuğundan bu ekinin kullanılması uygundur.

3.14. Öğrenilen Geçmiş Zaman Rivayeti

Japoncada anlatım edatı ve haberdar olduğunu ifade eden edatını üst üste kullanarak inandırcı olmadığını ifade eder.

Meğer sandala binerlerken Kadayıfçı'yı tanıyanlardan biri bunları **görmüşmüş**… (KTEM, 71)

Nandemo funeni norutokini kadayifuya-o şitteiru-uçino arumono-ga sore-o **mi-ta-noda-sooda**.

Mi- : görmek anlamında Tek sesli fiilin kökü

-ta- : geçmiş zaman eki

-noda : anlatım edatı

-sooda : duyma edatı

3.15. İstek Kipi

Fiile arzu, niyet, istek ifadelerini katan tasarlama kipidir. O hareket, kılış, oluşunun istendiğini gösterir.

İstek eki, sev-eyim, sev-e-sin, sev-e, sev-elim, sev-e-siniz, sev-e-ler şeklindedir.

Hikayesi, istek eki ile görülen geçmiş zaman eki alan imek fiilin birleşmesi ile oluşur, sev-e-y-di-m, sev-e-y-di-n, sev-e-y-di, sev-e-y-di-k, sev-e-y-di-niz, sev-e-y-di-ler şeklinde.

İistek kipinin rivayeti, istek şeklinde tasarlanan bir oluş veya kılışı duyuma dayanarak ifade eder, sev-e-y-miş-im, sev-e-y-miş-sin, sev-e-y-miş, sev-e-y-miş-iz, sev-e-y-miş-siniz, sev-e-y-mişler şeklinde.

3.15.1. Teklik Birinci Şahısın Özne Olan İstek Kipi

Japoncada istek kipi edatı '-tai' ile ifade edilir. (bkz. 2.3.1.4.)

Seni hiç olmazsa bir mevsim için, iki ay için annene **göndereyim.** (RNÇ,14)

Kimi-o semete hitoşiizun, nikagetsu dake okaasan-no-tokoro-ni **ik-a-se-tai.**

İk- : gitmek anlamında Beş sesli fiil 'ik-u'nun fiil kökü
-a- : kaynaştırma sesi
-se : ettirgen fiilden fiil yapma eki
-tai : birinci şahıs istek edatı

Pek günahına **girmeyeyim** (RNÇ,13)

Hidoi tsumi-wa **okaş-i-ta-ku-nai.**

Okaş- : eylemek anlamında Beş sesli fiil 'okas-u'nun fiil kökü
-i- : kaynaştırma sesi
-ta- : istek edatının kökü

-ku- : kaynaştırma sesi

-nai : olumsuz edatı

Ne yapayım: (RNÇ,22)

Camın arkasında Sör Süperiyör'ün bana baktığını görmeyeyim mi? (RNÇ,23)

Hem nasıl istiyorsunuz ki kapıdan çıkayım? (RNÇ,24)

Fakat Allah'ın kulu, bir gün bir parça canlan, kız, aksi bir şey söyle de kedi gibi boynuma atılarak seni tozun, toprağın içine yuvarlayayım: saçlarım çekeyim; yılan gözlerine benzeyen yeşil gözlerini parmaklarımla tehdit edeyim. (RNÇ, 28)

Yalnız şimdilik müsaade edin de size birkaç kiraz vereyim. (RNÇ,35)

3.15.2. Çokluk İkinci Şahısın Özne Olan İstek Kipi

Birlikte yapmaya teşvik olduğundan, Japoncada irade ifadesi taşıyan '-oo/-yoo' edatı ile ifade edilir. (bkz.2.3.1.5. ve 2.3.3.3.3.2.)

Bakalım, ne bulacaksınız. (RNÇ,7)

Mi-maşyoo, nani-ga mitsukaruka.

mi- : bakmak anlamında tek sesli fiil 'mi-ru'nun fiil kökü

-maşyoo : '-oo/-yoo' nun nazik hali, okulda öğretmenin söyleyiş olduğundan nazik haliyle ifade edilmesi daha uygundur.

Fakat bu böyle ; ne yapalım? (RNÇ, 10)

Ne yapalım, hepimiz öleceğiz... (RNÇ,26)

3.16. Emir Kipi

Bir hareketi, yapılması istenen veya gereken işi kesinliğe bağlayarak emir şeklinde ifade eden kiptir. O hareketin emirle yapılmasına işaret eder.

Emir kipin her şahısa ait ayrı ekleri bulunmakta, fiil kök veya gövdesine getirilen eki aynı zamanda emir ifadesi ve şahısı karşılamaktadır.

Türkiye Türkçesinde emir kipi, sev-eyim, sev, sev-sin, sev-elim, sev-in / sev-iniz, sev-sinler şeklindedir.

3.16.1. İkinci Şahıs Emir Kipi

Japoncada emir eki, '-e/-ro' (sade hali), '-nasai' (nazik hali) ile emir kipi ifade edilir. Veya Türkçede geniş zaman ikinci şahıs soru cümlesi ile yapılan rica ifadesine yakın ifade olan '-tekudasai' (olumlu) / '-naidekudasai' (olumsuz, yasaklama) edatlarıla ifade edilir.

Hayattaki ilk hatıranızı yazmaya **çalışın**. (RNÇ,7)
Jinsei-de saişo-no omoide-o kakuyoo-ni **ganbar-i-nasai**.
ganbar- : çalışmak anlamında Beş sesli fiil 'ganbar-u'nun fiil kökü
-i- : kaynaştırma sesi
-nasai : emir eki (nazik hali)

Rica ederim siz de beni **haber vermeyin**...(RNÇ,24)
Dooitaşimaşite anata-mo wataşi-o **iitsuke-naidekudasai**.
İitsuke- : haber vermek anlamında Tek sesli fiilin kökü
-naidekudasai : nazik hali yasaklama edatı, siz ile hitaplediği için nazik halinin kullanılması uygundur.

buraya gel Feride. (RNÇ,23)
Sabredin. (RNÇ,24)
Fakat Allah'ın kulu, bir gün bir parça canlan, (RNÇ,28)
Haydi nazlanma...(RNÇ,29)
Merak etmeyiniz Ma Sör... (RNÇ,24)
üzülmeyiniz... (RNÇ,26)
Yalnız şimdilik müsaade edin. (RNÇ,35)
Merak etmeyin... (RNÇ,35)
Mendilini hiç merak etmeyin... (RNÇ,35)

3.16.2. Üçüncü Şahıs Emir Kipi

Japoncada emir yalnız ikinci şahısa yapılır, Türkçenin üçüncü şahıs emir kipiyle yapılan ifadeleri, kah istek veya arz edatıyla kah ettirgen fiillerle yapılır.

Size hediyem **olsun**! (RNÇ, 35)

Anata-ni okurimono-to **naru-yooni.**

Naru : olmak anlamında Beş sesli fiil 'nar-u'nun mastar şekli

-yooni : arzu ettiğini ifade eden edat

Ne yapsın, (RNÇ,14)

Bereket versin, (RNÇ,19, 24)

Allah esirgesin, (RNÇ,30)

Alacaklar olsun. (RNÇ,30)

Niçin olmasın? (RNÇ,35)

SONUÇ

Giriş kısmında baktığımız gibi, Türkçe ve Japoncanın akrabalık olduğu, uzun süredir iddia edilmekte ve tartışılmaktadır. Bunun sebeplerden biri de iki dilin arasında görünen morfolojik benzerliktir. Tezin birinci bölümünde Türkçe, ikinci bölümünde Japoncanın fiil ve fiil çekimi özelliklerine bakıldı. Üçüncü bölümünde iki dilin arasında karşılaştırma yapıldı. Karşılaştırma yaparken, Türkçe romanlarından alınan örnek cümleler Japonca karşılığı verilerek, ikisi arasında görünen ortak noktalar ve farklı noktaları belirtilmeye çalışıldı.

1. Fiil Çekimde Türkçe Ve Japoncanın Ortak Noktaları

Türkçe ve Japoncada cümle kalıplar özne – nesne- yüklem olarak aynı şekilde bulunur. Fiil çekim eklerinin sıralamasında da Türkçe ve Japoncanın benzer işlevi gören ekleri aynı biçimi almaktadır. Örneğin, öğrenilen geçmiş zaman bildiren yüklem **'dön-me-miş'** bunun karşılığı olarak verilen Japonca **'modora-nakat-ta-sooda'**, *dönmek = modor-u, -me olumsuz eki = -nai (-nakat) Japonca olumsuz edatı, -miş öğrenilen geçmiş zaman eki = Japonca geçmiş zaman eki ile duyumu bildiren edatının birleşmesinden oluşan duyulan geçmiş zaman edatı '-tasooda'*. Fiilden fiil türetirken de durum aynıdır. Türkçe ve Japoncanın çatı ekleri, aynı sırada ekleşmektedir, örneğin **yap-tır-ıl-mak** fiilin Japonca karşılığı, **' tsukur-a-se-rare-ru '** üzerinde*, yapmak = tsuku-ru, -tır ettirgen fiilden fiil yapma eki = -se Japonca ettirgen fiilden fiil yapma eki, -ıl Türkçe edilgen fiilden fiil yapma eki = -rare Japonca edilgen fiilden fiil yapma eki, -mak Türkçe fiilden isim yapma eki = -ru Japonca mastar yapan, yani fiilden isim yapma eki*, gibi. İki dilin çekim gerçekleştiren unsurları da, cümle oluşturan unsurlar gibi aynı sıralama yöntemiyle yapılmaktadır. Bu tezde işlemediğimiz zarf fiil ve sıfat fiiller de aynı sıralama yöntemiyle yapılmaktadır.

Fiil çekiminde iki dilde de ortak olan nokta, çekimin zaman ve kip ifade eden ek veya edatlarla gerçekleştirilmesidir. Ancak, Türkçede fiil çekiminde önemli olan şahıs eki, Japoncada bulunmamaktadır. Zaman ve kip

eklerine gelince, iki dilinde de bunlar bulunmakta, ancak sayılarında fark görülmektedir. Türkçede rivayet ve hikaye gibi birleşik zaman eki ile beraber, 14 çeşit zaman eki bulmasına rağmen, Japoncada bulunan zaman eki bir tanedir. Öte yandan, Japoncada kılınış ve kip eki ve edatları oldukça fazladır.

2. Fiil Çekiminde Türkçe Ve Japoncanın Farklı Noktaları

Şimdi karşılaştırmalarda görünmüş olan farklı noktalara sırayla bakalım.

2.1. Şahıs İfadesi

Türkçede şahıs ekleri ile ayrıca bildirilen öznenin kimliğini Japoncada belirtmek şart değildir. Özne cümle üzerinde belli olmayabilir.

Ancak, Japoncada kullanılan bazı edatlar, fiiller, çatlar cümledeki özneyi seçer. Örneğin, saygı ifadeli fiillerde mütevazi fiiller, sadece birinci şahıslar özne olan cümlede kullanılabilir.

Wataşi-ga **mair-i-mas**. : Ben **gelirim** (mütevazi)

Daitooryoo-ga **iaraşşa-i-mas**. : Cumhur başkanı **gelir**. (saygılı) gibi.

İstek kipinde kullanılan edat '-tai', tek başınayken sadece birinci şahısı özne olarak kabul eder. Örneğin,

Wataşi-wa Ankara-ni ik-i-**tai.** : Ben Ankara-ya gitmek **istiyorum.**

Haha-wa Ankara-ni ik-i-**tagatteiru**. : Annem Ankara-ya gitmek **istiyor**.

Japoncanın fiil çatında bulunan alma-verme çatında da kullanılan fiillerine göre cümledeki özne değişmektedir. Yani, Japoncada şahıs ifadesi bulunmaktadır, fakat, şahıs ekiyle açıkça değil, çeşitli kelime ve eklerin arkasında görülmektedir.

Cümleye yansıtan konuşmacının konumu, iki dilinde de çekim ek veya edatıyla ifade etmek mümkündür. Örneğin, *O **gelecekmiş.** : kare-wa kuru-**sooda***. '-sooda' edatı, konuşmacının eylemini başka kişiden duyduğunu bildiren edattır. Bu cümlede konuşmacı, 'onun geleceğini' önce duymuş, ve 'onun geleceğini' kesin olmayan şekil, yani duyma olarak ifade etmektedir. Aynı şekilde, cümleye yansıtılan konuşmacının konumu veya düşüncesini ifade eden çeşitli edatları Japoncada bulunmaktadır. Örneğin, Bence, *O memlekete*

*döndü. : Kare-wa kuni-ni modot-ta-**noda**.* Japonca yükleminde bulunan '-noda' edatı, cümlede ifade edilen 'onun memlekete dönüşü'nü konuşmacının kabullendiğini ifade eder.

2.2. Zaman İfadesi

Japoncada bulunan zaman eki, Türkçeye kıyasla çok az, öte yandan kip ek veya edatı sayısı, Japoncada oldukça fazladır. Türkçede öğrenilen geçmiş zaman eki ve görülen geçmiş zaman eki ile zaman veya kip eklerin birleşmesi ile birleşik çekim ekleri türeyebildiği gibi, Japoncada da birleşik edatları türetilmiştir, ve türetilmektedir. Japonca dil mantığında, zaman olarak geçmiş zaman eki '-ta' ile ifade edilen geçmiş zaman ve '-ta' eki ile ifade edilmeyen geniş zaman olmak üzere iki zaman bulunmaktadır. Türkçede ayrı zaman eklerin gördüğü ayrıntıları Japonca ile ifade etmek için kip edatlarına başvurulması gerekir.

Ancak, kipler konuşmacının olaya nasıl baktığını da içerdiği için Türkçede zaman eki ile ifade edilenle Japoncada zaman ve edatın birleşimiyle ifade edilenler arasında farkı bulunabilir. Örneğin, *O gidecek.* cümlesinde, gelecek zamanda onun ayrılma durumunu ifade etmektedir. Bu cümleyi Japoncayla karşılayacak olursak, *Kare-wa saru. (kendi iradesiyle o gidecek), Kare-wa saru-daroo (belki o gidecek), Kare-wa saru-tsumorida (o gitmeye niyetlidir), Kare-wa saru-mitaida. (konuşmacının tahminen, o gidecek)* gibi çeşitli ifadelerinden birini seçmemiz gerekir. Ancak, konuşma tarzı veya bulunan ortamlar bu tür ayrıntıları belirleyebilir.

Gördüğümüz gibi Japoncada basit zaman ifade eden eki yalnız bir tanedir. Ancak, eylemin gerçekleşme sürecinde hangi noktada olduğunu ifade edebilen aspect / kılınış ifadesi Japoncada çok fazladır. Örneğin, tabe-ru : yemek işinde, *tabe-yootosuru : yemeye başlamak üzere, tabe-hajimeru : yemeye başlamak, tabe-kakeru : yemeye başlamış ama başlangıçta, tabe-teiru : yemekte, tabe-tsudukeru : yemeye devam etmek, tabe-owaru : yemeği bitirmek, tabe-teşimau : yemek işi de yenilecek yemek de bitmiş*, gibi.

2.3. Cümle Tarzı

Cümle kurarken, amaç, bulunan ortam, konuşan ve dinleyen arasındaki ilişki gibi dış etkenlerden dolayı cümle tarzı değişmektedir. Çekim eki ile de farklı tarzda ifade edilebilir. Türkçenin emir ifadesinde, teklik ikinci şahıs emir ekiyle yapılan emir ifadesi ile ikinci şahıs geniş zaman soru cümlesi ile ifade edilen ricası arasında tarz farkı görülür. Veya ikinci şahısla konuşurken seçilen şahıs eki, cümle tarzını değiştirir. Ancak, Japoncada cümle tarzını çok önemsemiş gerekir ki, Kelime seçiminden çekim eklerine kadar cümlede bulunan bütün unsurlara etkileyen, sade ve nazik olmak üzere iki çeşit cümle tarzı mevcuttur. Örneğin,

Senin gel- diğ-in-e fark etmedim.

Omae-ga **ki** - ta-no-ni **kiduk-a-nakat-tayo.** (sade).

Anata-ga **iraşşat**- ta-no-ni **kigatsuk-i-masen-deşita**. (nazik)

Görüldüğü gibi, Japonca sade hali ve nazik hali arasındaki farkı, kelime seçim, çekim eki gibi cümlenin her tarafında bulunmaktadır.

İkinci bölümde bahsedildiği gibi, kadın ve erkek arasındaki konuşma tarzı da farklıdır. Örneğin, bir karı koca arasındaki konuşmadan,

A : Okaasan-kara denwa-ga atta-**wa**. : Annen aradı.

B : Nan-dat-te? : Ne diyor?

A : Raişuu iraşşarut-te. : Haftaya gelecekmiş.

Bu cümlelerde A ve Bnin hangisi koca, hangisi karı olduğu Japoncada anlaşılmaktadır. Japoncanın kadın dili ve erkek dili arasındaki farkı, kelime seçiminde, çekim eklerinde, cümle sonuna konulan bitirme ekinde de görülmektedir. Anin ilk söyleyişte cümle sonunda bulunan '-wa', kadın konuşmasında cümle bitirmek için kullanılır.

Japoncada, cümlede öznenin kim olduğundan daha çok konuşmacının kim olduğu veya konuşmacının konumu, çekim gerçekleştiren unsur olarak önemlidir. Konuşmacı, bilinçli olmasa da kendi konumu, konuşmanın yapılan ortamı, dinleyenle olan ilişkidine göre fiiller, edatları, bazı ekleri seçerek ifade etmektedir. Türkçede cümle kurarken zaman ve şahıs önemlidir. Bu iki unsur belirtmeden (emir dışında) cümle kurmak zordur. Çekim ifadesinde görülen

farkları inceleyince, cümle kurarken ağırlık verilen şahısın iki dil arasında farklı olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Aksan, Doğan : **Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim**, Ankara, TDK, 2000

Banguoğlu Tahsin : **Türkçenin Grameri**, 6.bs, Ankara, TDK, 2000

Egami, Namio : ''Nihonminzokuno seiritsuto Nihongono keitoo'', Haz. Susumu Shiba, v.d., **Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu**, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.1-7

Ergin, Muharrem : **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım/ Yayın/ Tanıtım, 2001

Fujioka, Katsuji : ''Nihongono İchi'', **Shigakuzasshi,** Tokyo, Shigakukenkyukai, 1908, Haz. Susumu Shiba, v.d., **Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu**, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.60-81

Güntekin, Reşat Nuri : **Çalıkuşu**, 46.bs., İstanbul, İnkilap kitabevi, t.y.

Hattori, Shiroo : **Hattori Shiroo ronbunsyu daisankan Arutaishogengono kenkyuu III**, Tokyo, Sanseidoo, 1989

Hinohara Shigeaki v.d., : **Nihongodaijiten**, 9bs., Tokyo, Kodansya, 1991

İzui, Hisanosuke : '' Nihongoto Nantooşogo '', Haz. Susumu Shiba, v.d., **Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu**, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.239-255

Katsuta Shigeru, : **Torukogo bunpoo tokuhon**, Tokyo, Daigakushorin, 1986

Kindaichi, Haruhiko : **Nihongo şinpan (jou)**, 25.bs, Tokyo, İwanamishoten, 1985

Kindaichi, Haruhiko : **Nihongo şinpan (ge),** 25.bs, Tokyo, İwanamishoten, 1985

Kindaichi, Haruhiko : **Nihongo kyooshitsu,** Tokyo, Chikumashoboo, 1998

Kiyose, Gizaburoonorikura : ''Uraru shogengoto Nihongo - Kaza-rushino hikakuto Mira-shino hanron'' , Haz. Susumu Shiba, v.d., **Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu**, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.140-165

Korkmaz, Zeynep : **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, Ankara, TDK, 2003

Mabuchi, Kazuo : ''Nihongono Keitooron moshikuwa Seiritsuron notameni'', Haz. Susumu Shiba, v.d., **Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu**, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.34-59

Miller, Andrew : ''The Old Japanese Reflexes of Proto-Altaic''**, Ural-Altaische Jahrbücher Fortsetzung der << Ungarischen Jahrbücher >>** 42.cilt, Wiesbaden, 1970, s.127-147

Mizutani, Osamu - Mizutani, Nobuko : **An İnstroduction to Modern Japanese**, 62.bs. Tokyo, The Japan Times, 1998

Murayama, Shichiro : ‘‘Nihongo dooshi katsuyoo kigennitsuiteno oboegaki’’, Haz. Susumu Shiba, v.d., **Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu**, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.15-33

Nishio,Minoru - İwabuchi, Etsutaroo - Mizutani, Shizuo **İwanami** : **Kokugojiten daisanpan**, 4.bs, Tokyo, İwanamishoten, 1963

Ono, Hideichi : **Japanese Grammar,** Tokyo, The Hokuseido Press, 1973

Oono, Susumu : **Nihıngo rensyuutyoo**, Tokyo, İwanamishoten, 1999

Oono, Susumu : **Nihongono kigen**, 15.bs, Tokyo, İwanamishoten, 2001

Özkan, Mustafa - Osman, Esin - Tören, Hatice : **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü anlatım**, İstanbul, Filiz kitabevi, 2001

Poppe, Nicholaus : ‘‘Altay Dilleri ’’, Çev. İlhan Çeneli, **Türk Kültürü**, sayı 253, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Mayıs 1984, s.19-26

Sakiyama, Osamu : ‘‘Malay – Polineshiyago to Nihongo’’, Haz. Susumu Shiba, v.d., **Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu**, Oosaka, İzumisensho, 1985, s. 221-238

Shiba, Susumu : ‘‘ Doravidagoto Nihongo’’, Haz. Susumu Shiba, v.d., **Nihongono keitoo kihon ronbunsyuu**, Oosaka, İzumisensho, 1985, s.256-271

Sunakawa, Yuriko v.d., : **Nihongo Bunkei Jiten**, Tokyo, Kuroshio Shuppan, 1998

Tahir, Kemal : **Esir şehrin insanlar**, İstanbul, Adam Yayınları, 2003

Tahir, Kemal : **Esir şehrin mahpusu**, İstanbul, Adam Yayınları, 2004

Talat Tekin, : **Japonca ve Altay Dilleri**, Ankara, Doruk Yayınları, 1993

Tekin, Talat : **Is Japanese related to Turkish? A grammatical and lexical comparison** , Ankara, Turkish Historical Society Press, 1985

Tekin, Talat : ''On the verbal negation in old Japanese'', Hz. Emine Yılmaz, Nurettin Demir, **Talat Tekin Makaleler I Altayistik**, Ankara, Grafiker Yayıncılık, 2003, s.163-174

Tekin, Talat : ''On the structure of Japanese Transitive verbs in / s /'', Hz. Emine Yılmaz, Nurettin Demir, **Talat Tekin Makaleler I Altayistik**, Ankara, Grafiker Yayıncılık, 2003, s. 175-182

Tsukishima, Hiroshi : **Kokugogaku**, 22.bs., Tokyo, Tokyodaigaku Syuppankai, 1980

http://ja.wikipedia.org/wiki/%E6%97%A5%E6%9C%AC%E8%AA%9E%E3%81%AE%E8%B5%B7%E6%BA%90, 05.10.2004

Saburoo Niwa, http://www.geocities.jp/niwasaburoo/shuyoumokuji.html, 15. 01. 2005

EKLER

Ek1. Talat Tekin, Japonca ve Altay Dilleri girişten

Japoncanın dünyadaki öbür diller ya da dil aileleri ile akrabalığı konusunda şimdiye kadar pek çok teori ileri sürülmüştür. Shiro Hattori'nin de vaktiyle belirtmiş olduğu gibi, Japonca hemen hemen dünyada konuşulan bütün dillerle karşılaştırılmıştır. Japoncanın soyca akraba olduğu ileri sürülen diller arasında Aynu, Eskimo ve Aleut dilleri ile, Çince, Burma dili, Tibetçe, Mon-Hmer dili, Korece, Ural dilleri, Altay dilleri, Malay-Polinezya dilleri, Farsça, Grekçe, İrce ya da İrlanda dili, Baskça ve Sümerce gibi birbirinden farklı pek çok dil ve dil ailesi bulunur. Son olarak da Japoncanın Güney Hindistan'da konuşulan Dravid dillerinden biri olan Tamilce ile akraba olduğu teorisi ortaya atılmıştır.

Bu teoriler içinde en eskisi Japonca ile (Ural-) Altay dilleri arasında soyca akrabalık bulunduğunu ileri süren teoridir. Japonca ile Ural-Altay dilleri adı verilen diller arasında akrabalık olduğu görüşünü ilk kez ileri süren kişinin H.J.Klaproth (1923) olduğu söylenir. Oysa aynı görüş, 1832'de, yani Klaproth'tan aşağı-yukarı yüz yıl önce, Siebold tarafından ileri sürülmüştü. Bununla birlikte, bu görüş, 1857'de Anton Boller'in yapıtı yayımlanıncaya kadar kimsenin dikkatini çekmemiştir. Böylece, Boller Japoncanın Ural ve Altay dilleri ile soyca akraba olduğunu açıkça ileri süren ilk bilgin sayılır. Bununla bielikte, Boller'in yapıtı ileri sürüdüğü akrabalığı kanıtlamaktan uzaktı. Ayrıca, bu bilgin Japoncayı yalnız Altay dilleri ile değil Ural dilleri ile de karşılaştırmıştı. Ural ve Altay dillerinin soyca akraba olduğunu varsayan kuramın doğru olmadığı anlaşılıp bu kuram bir yana bırakıldığı için Boller'in yapıtında ileri sürdüğü eşitlemelerin bugün için pek bilimsel değeri yoktur.

Boller'in teorisini destekleyen Avrupalı bilginler arasında Grunzel, Winkler ve Pröhle'nin adları anılmağa değer. 1895'te Altay dillerinin karşılaştırmalı bir gramerini yazan Grunzel, Fin-Ugur, yani Ural, dillerinin Altay dilleri adı altında toplanan dillerden ayırılması kanısında idi. O, Japoncayı ikinci gruba, yani Altay dilleri grubuna giren bir dil sayıyordu.

Grunzel yapıtında birçok Japonca-Altayca eşitlemeler önermiştir ama onun bu karşılaştırmalar yanlışlarla doludur. Sonuç olarak, bunların bugün hiçbir bilimsel değeri yoktur diyebiliriz.

Öte yandan Winkler (1884) Japoncanın Fin-Ugur, yani Ural, dilleri ile akraba olduğu görüşünü savunmuştur. Onun yapıtlarından birinin adı da zaten Finnisch-Ugrisch und Japanisch idi (1909). Fakat Winkler, sözcüğün gerçek anlamı ile bir karşılaştırmacı değildi. Bu nedenle de seslerin ve sözcüklerin tarihine pek aldırış etmemiş, yalnız innerer Sprachbau (iç yapı) adını verdiği şeyle, yani Japonca ile Ural dilleri arasındaki yapısal benzerliklerle yetinmiştir. Ancak, bilindiği gibi, yalnızca yapısal benzerlikler iki dilin soyca akraba olduğunu kanıtlamağa yetmez.

Uzmanlık alanı Türkçe olan Pröhle de aynı teoriyi desteklemiştir (1916-1917). Pröhle, Japonca dil malzemesini kullanma konusunda Boller'den daha başarılı olmuşsa da, Japonca-Türkçe sözcük karşılaştırmalarında aynı başarıyı gösterememiştir. Yapıtının başlığından beklenenin tersine, Pröhle Japoncayı Ural-Altay dilleri ile değil, yalnızca Ural dilleri ile karşılaştırmıştır. Sonuç olarak, onun kökenbilim denemelerinin pek azı sağlam ve inandırıcı sayılabilir.

Bu arada, Japonca ile Ural-Altay dilleri arasında soyca bir akrabalık olduğunu savunan teoriyi Japonya'da da destekleyen bilginler çıkmıştır. Meici dönemi (1868-1912) süresince, Japonca, başlıca Ramstedt'in daha sonra bir Altay dili olduğunu ileri sürdüğü Korece ile karşılaştırılmıştır.

Japonca ile Korecenin akrabalığını savunan yapıtlar arasında şunlar anılmağa değer: W.G.Aston'un '' A Comparative Study of the Japanese and Korean Languages '', Shiratori Kurakichi'nin '' Nippon no kogo to chosengo tono hikaku'' (Eski Japonca ile Korecenin Karşılaştırmalı incelemesi) ve Kanazawa Shozaburo'nun The Common Origin of the Japanese and Korean Langıages (Tokyo 1910) adlı yapıtları.

Meici döneminde, Japoncanın dünya dilleri arasındaki yeri sorununu ilk kez ortaya koyan Katsuji Fujioka olmuştur. Fujioka, Japoncanın her şeyden önce Ural-Altay dilleri ile akrabalığı tezinin ileri sürülmesi gerektiği, çünkü

Japonca ile bu diller arasında birçok ortak özellik bulunduğu görüşünde idi. Ona göre Ural-Altay dillerinin kendine özgü ayırdedici özellikler şunlardır:

Sözbaşında ünsüz gruplarının bulunmaması,

Sözbaşında /r/ ünsüzünün bulunmaması,

Ünlü uyumunun bulunması,

Adlarda belirlilik-berirsizlik edatlarının bulunmaması,

Dilsel cinsiyetin bulunmaması,

Bükün yerine bitişkenliğin bulunması,

Eylem eklerinin bolluğu,

Adıllalın Hint-Avrupa dillerindekinden farklı biçimde çekimi,

Öntakılar yerine sontakıların bulunması,

‘‘ Malik olmak ’’ anlamında bir eylemin bulunmaması,

Sıfatların karşılaştırma biçimlerinin çıkma durumu eki ile oluşturulması,

Soru edatlarının azlığı,

Bağlaçlarının azlığı,

Belirticilerin belirtilenlerden, nesnenin de eylemden önce gelmesi.

Ural-Altay dilleriinin bu ortak özelliklerine dikkati çeken Fujioka, Japoncada bu özelliklerin hepsinin bulunduğu ve bunlardan yalnızca birinin, ünlü uyumunun, bulunmadığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, Fujioka, bugünkü Japoncada bulunmayan ünlü uyumunun Eski Japoncada bulunabileceği olasılığını da gözardı etmemiştir. Bir yıl sonra, Hashimoto Shinkichi, Man’yo kana’yı, yani man’yo dönemi yazı sistemini, inceleyerek, Eski Japoncada beş yerine sekiz ünlü bulunduğunu göstermiştir (1908). Daha sonra, 1932’de iki Japon bilgini, Arisoka Hideyo ve İkegami Tiezo, birbirlerinden habersiz olarak, Eski Japoncada, çok sınırlı da olsa, ünlü uyumu bulunduğunu kanıtlarla ortaya koymuşlardır.

Bu önemli buluşlarla Japoncanın Korece ve Altay dilleri ile akrabalığı olasılığı daha da artmıştı. Bununla birlikte burada, ünlü uyumunun Eski Japoncada çok sınırlı olduğu ve eklerin ünlü uyumu dışında kaldığı gerçeği de vurgulanmalıdır. Bundan başka, Hattori Shiro’nun da haklı olarak belirtmiş olduğu gibi, ünlü uyumu yalnızca yapısal bir özelliktir ve bu nedenle de dillerin akrabalığı için kesin bir kanıt sayılamaz.

Altay dilleri teorisinin kurucusu olan Ramstedt, Japoncanın Altay dilleri ile akrabalığı konusundaki düşüncelerini açıklarken oldukça ihtiyatlı davranmıştır. ‘‘ A Comparison of the Altaic Languages with Japanese’’ (Altay Dillerinin Japonca ile Karşılaştırılması) adlı yazısında (1924), Ramstedt yalnızca Japoncayı Altay dilleri ile karşılaştırırken uyulması gereken ilkeleri belirtmekte yetinmiş ve pek az sözcük eşitlemesi yapmıştır. ---------- Fakat Ramstedt, Japoncanın tarihi ile ilgili ikinci yazısında bir düzine kadar Japonca-Altayca eşitleme önermiştir. ---------- Ramstedt, bir yandan Korece ile Altayca arasında, öte yandan da Korece ile Japonca arasında bir akrabalık olduğu kanısına varmıştı. O şöyle demişti : ‘‘ --- Japon dili, eğer Altay dilleri ile akraba ise, bu onun Türkçe, Moğolca ya da Tunguzca ile doğrudan akraba olduğu anlamına gelmez. Japonca Proto-Altaycanın, yani Ana Altay dilinin, en eski kaynağı olan dil ile akraba olabilir.’’

Japoncanın Altay dilleri ile akrabalığı konusunda şüpheci bir davranış içinde olan Ramstedt’in Japoncanın Malay-Polinezya dilleri ile akraba olabileceği yolundaki görüş karşısında aynı şüpheci davranışı göstermemiş olması ilginçtir. Ramstedt Japoncanın Malay-Polinezya dilleri ile akrabalığı teorisine kesin olarak karşı çıkmıştır. 1923’te bu konuda şöyle demiştir : ‘‘ Japonca iç yapısı bakımından Malay (yani Malay-Polinezya ya da Avstronezya) dillerinden o kadar farklıdır ki bu iki dil türü arasında şu ya da bu biçimde soyca bir akrabalıktan kesin olarak söz edilemez.’’

Japonca ile Malay-Polinezya dilleri arasında akrabalık ilişkisi gören ilk bilgin Polivanov idi. Polivanov, 1918’de Japoncadaki pekiştirme öneki ma-’nın Filipinlerde konuşulan Endonezya dillerindeki sıfatlarda bulunan ma- öneki ile bir ve aynı olduğunu ileri sürmüştür. Altı yıl sonra, Japonca ile Malay-Polinezya dillerindeki müzik (perde) vurgusunu ele alan incelemesinde, Japoncadaki müzik vurgusunun Tagalog dilindeki vurgu ile aynı olduğu sonucuna varmıştır. Polivanov, Korecenin Altay dilleri ile akrabalığı konusundaki yapıtında bile Japonca ile Avstronezya dilleri arasındaki benzerliklere dikkat çekmiştir. Onun bu akrabalık için ileri sürdüğü kanıtlar şunlardır :

Japoncada sözcükler, Altay dillerinden çok farklı olarak, genelde hep açık hecelerle kurulmuştur ;

Japoncada sözcükler, kural olarak, iki heceden oluşur;

Japoncada, Avstronezya dillerinde olduğu gibi, önekler vardır;

Avstrınezya dillerindeki perde vurgusu Japoncada da bulunmaktadır.

Bu benzer özellikleri dikkate alan Polivanov, Japoncanın, Avstronezya (Malay-Polinezya) dilleri ile Altay dilleri ögelerini içeren karma (melez ya da kırma) bir dil olduğu sonucuna varmıştır.

Ünlü Japon dilcisi Hattori Shiro, Polivanov'un bu görüşüne karşı çıkmış ve Japoncadaki açık hecelerin, Ramstedt'in düşünmüş olduğu gibi, seslik gelişme ve değişmeler sonucu meydana gelmiş olabileceğinine dikkat çekmiştir:--- Shiro Hattori, ikinci olarak bugünkü Altay dillerindeki tek heceli sözcüklerin Ana Altayca biçimlerinin de iki heceli olduğunu belirtmiştir: --- Hattori, üçüncü olarak, Japoncadaki öneklerin, aslında, eski bieleşiklerin ilk ögelerini oluşturan bağımsız morfemler (sözcükler) olabileceğini söylemiştir. Dördüncü olarak da Hattori, Japoncadaki perde vurgusunun korecenin güney diyalektlerinde de bulunduğuna dikkat çekmiştir. Hattori, böylece, bu biçimlik (morfolojik) ve seslik (fonolojik) özelliklerin tek başlarına Japonca ile Korece-Altayca arasında aile akrabalığı ilişkisi bulunduğu yolundaki teoriyi reddetmeye yetmeyeceği gibi bunların Japonca ile Avstronezya dilleri arasında aynı akrabalık ilişkisinin bulunduğunu kanıtlamak için de yeterli olmayacağı sonucuna varmıştır.

Japoncanın Altay dilleri ile akrabalığı görüşünü benimseyen Japon bilginleri arasında Shibata Takeshi (1949), Masayoshi Nomura (1959), Shigeo Ozawa (1968, 1979) ve özellikle Shichiro Murayama (1946, 1957, 1962, 1963, 1966, 1975) anılmağa değer.

Murayama, 1946 gibi erken bir tarihte, Japonca kokorö '' kalp '' sözcüğünü Türkçe köküz '' göğüs , dişi göğsü '' ve Moğolca kökü(n) '' dişi göğsü '' sözcükleri ile ve Japonca ko '' bu 'sözcüğünü de Moğolca ene-kü '' işte bu, tam bu '' sözcüğündeki -kü ile eşitlemiştir. Aynı bilgin, daha sonra, Eski Japoncadaki durum ekleri ya da edatları -ı (yalın durum), nö = na = n = nga (ilgi durumu), wo (belirli nesne durumu), yu (bulunma-çıkma durumu), -

tu (bulunma durumu) ni (verme-bulunma-yönelme durumu) ve -ri'yi (yönelme durumu) Altay dillerindeki karşılıkları ile eşitlemeyi başarmıştır (1957). Murayama, 1962'de de Altayca ile Japonca arasındaki şu ses denkliklerini kurmuştur: -----

Murayama, aynı yazısında, bir düzine kadar Japonca-Altayca etimiliji de önermiştir. Bu Japonca-Altayca eşitlemelerin bazıları şunlardır: -----

Bu arada, Batıda, Haguenauer Japoncayı Altay dilleri ile karşılaştırmada en büyük gelişimi yaptı (1956). Ancak, Haguenauer bu yaptında Japoncayı aynı zamanda Altay dilleri dışındaki dillerle de karşılaştırmış olduğundan onun Japoncanın kökeni sorunu karşısındaki durumu açık değildir. ayrıca, yaptığı karşılaştırmaların çoğu gerçekten amatörcedir ve fahiş, yanlışlarla doludur.

Japoncanın kökeni sorunu ile ilgili en cesurca girişimi son yıllarda Amerikalı Roy Andrew Miller yapmıştır. Japoncada uzman olan ancak Altay dilleri alanında öyle olmayan Miller, karşılaştırma yöntemini uyguladığını ileri sürerek Japonca ile Altay dilleri arasında ses denklikleri kurmağa çalışmış, Japoncanın bir Altay dili olduğu yolundaki tezini desteklemek için de birçok kanıt getirmiştir (1971). Ancak, Miller'in kurduğu Altayca-Japonca ses denkliklerinde bir çok tutarsızlıklar ve çelişkiler göze çarptığı gibi etimolojileri de fahiş yanlışlarla doludur. Bu çelişkilerle etimolojilerinin bir kısmı Murayama (1972), Street (1973), Doerfer (1974) ve bu satırların yazarı (1983) tarafından belirtilmiş ve eleştirilmiştir. Miller karşılaştırma yöntemi ilkelerine uyduğundan pek emin ise de yapıtında sık sık bu kuralları çiğnemiş ve kendi koyduğu ses denkliklerine bile aykırı olan etimolojiler önermiştir. Miller'in Japonca-Altayca denklikleri, gerçekten, Doerfer'in de haklı olarak belirtmiş olduğu gibi, A=B biçiminde olmayıp daha çok A=B, C biçiminde, hatta bir çok yerde A=B, C, D biçimindedir. Sonuç olarak, demilebilir ki Miller'in yapıtı Japoncanın bir Altay dili olduğu yolundaki teoriye hiçbir katkıda bulunmadığı gibi teoriyi daha da zayıflatmıştır.

Talat Tekin, Japonca ve Altay Dilleri, Ankara, Doruk Yayınları, 1993, Girişten

Ek 2. Japoncanın yazı dili[1]

Japonca yazılar genellikle, 3 çeşit harfleri - 'Kanci' (Çinceden alınan, ses ile birlikte aynı zamanda anlamı taşıyan harfler), 'Hiragana' (genellikle asıl Japonca kelimeler ve ekler için kullanılan Japonca alfabesi) ve 'Katakana' (genellikle yabancı kelimeler için kullanılan Japonca alfabesi) - ile ve üçünü karışık kullanarak yazılır. Örneğin,

Geçen gün, İstanbul'da babanızla görüştüm, çok sıhhatli görünüyordu.
先日　イスタンブルで　お父様と　会いました，とても　お元気そうでした。
Sencitsu, İsutanburude otoosamato aimaşita, totemo ogenkisoodeşita.

Cümle yapısı aynı olduğu için cümle unsurlar Türkçe cümlesindekini aşağıda yazılan Japonca cümlesindekiler karşılamaktadır. Üçüncü sıradaki ise okunuştur. Bu örnekte, kullanılan harflerin açıklaması söyledir.

先日 geçen gün anlamı taşıyan ve 'sencitsu' okunan 'Kanci'dir.

イスタンブル İstanbul böyle yazılır, Japonca için yabancı kelime olduğundan dolayı, 'Katakana' ile yazılır. 'Katakana' bir çeşit alfabe olduğu için yalnızca sesi ifade eder. イ : i , ス : su , タ : ta , ン : n , ブ : bu , ル : ru

で 'de' okunan 'Hiragana'dır, bulunma hali eki olduğu için 'Hiragana' ile yazılır.

お 'o' okunan 'Hiragana'dır, saygı eki olduğu için 'Hiragana' ile yazılır.

父 baba anlamında ve burada 'too' okunan 'Kanci'dir.

様 sayın anlamı taşıyan ve burada sizin yerine kullanılan ve 'sama' okunan 'Kanci'dir.

と 'to' okunan 'Hiragana'dır, vasıta hali eki olduğu için 'Hiragana' ile yazılır

会 'görüşmek' anlamında, burada 'a' okunan 'Kanci'dir.

い 'i' okunan 'Hiragana'dır, fiil çekim eki olduğu için 'Hiragana' ile yazılır.

ま 'ma' し 'şi' okunan 'Hiragana'dır, fiil çekim eki olduğu için 'Hiragana' ile yazılır.

---

[1] Hiroshi Tsukishima, Kokugogaku, s. 5-100
Osamu Mizutani, Nobuko Mizutani, An İntroduction to Modern Japanese, s. 7-14

た ‘ta’ okunan ‘Hiragana’dır, geçmiş zaman eki olduğu için ‘Hiragana’ ile yazılır.

と‘to’ て ‘te’ も ‘mo’ okunan ‘Hiragana’dır, çok anlamında bir zarftır, köken Japonca olduğu için ‘Hiragana’ ile yazılır.

お ‘o’ okunan ‘Hiragana’dır, saygı eki olduğu için ‘Hiragana’ ile yazılır.

元気 sıhhat anlamında, ‘genki’ okunan ‘Kanci’dir.

そう ‘soo’ okunan ‘Hiragana’dır, tahmini ifade eden çekim eki olduğu için ‘Hiragana’ ile yazılır.

で ‘de’ し ‘şi’ okunan ‘Hiragana’dır, bildirme eki olduğu için ‘Hiragana’ ile yazılır.

た ‘ta’ okunan ‘Hiragana’dır, geçmiş zaman eki olduğu için ‘Hiragana’ ile yazılır.

‘Hiragana’ ve ‘Katakana’, bir çeşit alfabedir. Yalnızca seslerini ifade eder. Japoncanın sesleri, genellikle, kullanım sırasında ses düşmesine uğranmadığı surece, ünlü veya ünsüz ve ünlü ile oluşur. Yani bir ses bir heceyi oluşturuyor. Harfler de bu hecelere veya seslere göre bulunmaktadır. İstisna olarak, n veya m sesi karşılayan ん harf ve bir tıkanık sesi karşılayan っ harf, hece sesi değildir.

Aşağıda Japoncanın iki çeşit alfabesini tablo şeklinde gösterilmektedir.

Tablo 1 : Hiragana

あ	い	う	え	お				
A	i	u	e	o				
か	き	く	け	こ		きゃ	きゅ	きょ
ka	ki	ku	ke	ko		kya	kyu	kyo
さ	し	す	せ	そ		しゃ	しゅ	しょ
sa	şi	su	se	so		şa	şu	şo
た	ち	つ	て	と		ちゃ	ちゅ	ちょ

ta	çi	tsu	te	to		ça	çu	ço
な	に	ぬ	ね	の		にゃ	にゅ	にょ
na	ni	nu	ne	no		nya	nyu	nyo
は	ひ	ふ	へ	ほ		ひゃ	ひゅ	ひょ
ha	hi	fu	he	ho		hya	hyu	hyo
ま	み	む	め	も		みゃ	みゅ	みょ
ma	Mi	mu	me	mo		mya	myu	myo
や		ゆ		よ				
ya		yu		yo				
ら	り	る	れ	ろ		りゃ	りゅ	りょ
ra	ri	ru	re	ro		rya	ryu	ryo
わ				を	ん			
wa				(w)o	n			
が	ぎ	ぐ	げ	ご		ぎゃ	ぎゅ	ぎょ
ga	gi	gu	ge	go		gya	gyu	gyo
ざ	じ	ず	ぜ	ぞ		じゃ	じゅ	じょ
za	ji	zu	ze	zo		ja	ju	jo
だ	ぢ	づ	で	ど				
da	dji	zu	de	do				
ば	び	ぶ	べ	ぼ		びゃ	びゅ	びょ
ba	bi	bu	be	bo		bya	byu	byo
ぱ	ぴ	ぷ	ぺ	ぽ		ぴゃ	ぴゅ	ぴょ
pa	pi	pu	pe	po		pya	pyu	pyo

Tablo 2 : Katakana

ア	イ	ウ	エ	オ				
a	i	u	e	o				
カ	キ	ク	ケ	コ		キャ	キュ	キョ
ka	ki	ku	ke	ko		kya	kyu	kyo
サ	シ	ス	セ	ソ		ショ	シュ	ショ
sa	şi	su	se	so		şa	şu	şo
タ	チ	ツ	テ	ト		チャ	チュ	チョ
ta	çi	tsu	te	to		ça	çu	ço
ナ	ニ	ヌ	ネ	ノ		ニャ	ニュ	ニョ
na	ni	nu	ne	no		nya	nyu	nyo
ハ	ヒ	フ	ヘ	ホ		ヒャ	ヒュ	ヒョ
ha	hi	fu	he	ho		hya	hyu	hyo
マ	ミ	ム	メ	モ		ミャ	ミュ	ミョ
ma	mi	mu	me	mo		mya	myu	myo
ヤ		ユ		ヨ				
ya		yu		yo				
ラ	リ	ル	レ	ロ		リャ	リュ	リョ
ra	ri	ru	re	ro		rya	ryu	ryo
ワ				ヲ	ン			
wa				(w)o	n			
ガ゛	ギ゛	グ゛	ゲ゛	ゴ゛		ギ゛ャ	ギ゛ュ	ギ゛ョ
ga	gi	gu	ge	go		gya	gyu	gyo
ザ゛	ジ゛	ズ゛	ゼ゛	ゾ゛		ジ゛ャ	ジ゛ュ	ジ゛ョ
za	ji	zu	ze	zo		ja	ju	jo

ダ゛	チ゛	ツ゛	デ゛	ド゛				
da	dji	zu	de	do				
バ゛	ビ゛	ブ゛	ベ゛	ボ゛		ビ゛ャ	ビ゛ュ	ビ゛ョ
ba	bi	bu	be	bo		bya	byu	byo
パ゜	ピ゜	プ゜	ペ゜	ポ゜		ピ゜ャ	ピ゜ュ	ピ゜ョ
pa	pi	pu	pe	po		pya	pyu	pyo